

HRVATSKI VOJNIK

24. SIJEĆNA 2020.

BROJ | 596

CIJENA 10 KUNA

PSI ČUVARI ZAKONA

ČUVARI ZAKONA

ČUVARI ZAKONA

HRVATSKA
VOJSKA
NAKON
28 GODINA
USTANOVILA
VOJNE
MEDALJE

27.
OBLJETNICA
VRO
MASLENICA

VOĐENO I
NAVODJENO
TOPNIČKO
STRELJIVO

S PONOSOM SE SJЕĆAMO I DOSTOJANSTVENO OBLJEŽAVAMO

Premda je prošlo već 27 godina od operacije Maslenica, zbog njezine višestruke važnosti i svega što je tad dokazala, s ponosom se i danas sjećamo i dostojanstveno obilježavamo taj trenutak koji je definitivno bio prekretnica Domovinskog rata. Cijena te operacije bila je golema: u njezinu su pobjedu utkani životi brojnih poginulih branitelja. No, unatoč tomu, neprijatelju je tad upućena jasna poruka kako je Hrvatska vojska itekako postala spremna i sposobna osloboditi svoj teritorij...

[STR. 4]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 10 RAZGOVOR**
general-pukovnica Christine WHITECROSS
zapovjednica NATO Defense Collegea
- 12 REINTEGRACIJA HRVATSKOG PODUNAVLJA**
Mirnim putem do suverene i cijelovite Hrvatske
- 14 VOJNA POLICIJA**
Psi čuvari zakona
- 18 REMONTNI ZAVOD**
"Darivanje krvi postalo mi je način života"
- 20 DODJELA NOVIH PRIZNANJA**
Hrvatska vojska nakon 28 godina ustanovila vojne medalje
- 22 MEMORIJALNI CENTAR DOMOVINSKOG RATA VUKOVAR**
Virtualno sjećanje na heroje rata
- 26 ZAPOVJEDNIŠTVO ZA POTPORU**
Tjelesna spremnost kao preduvjet obučenog hrvatskog vojnika
- 32 RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Tko je (naj)bolji?
- 40 TOPNIČKO NAORUŽANJE**
Vođeno i navođeno topničko streljivo
- 49 VOJNA POVIJEST**
Sovjetsko-poljski rat 1919. – 1921.
- 56 CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI**
Ladislavova prodaja Dalmacije
- 60 HMDCDR**
Izvori o djelovanju JNA i srpskih postrojbi u Lici protiv Republike Hrvatske, 1991-1992. (V. dio)
- 62 DOMOVINSKI RAT**
Oprosti mi, sine
- 64 TOMISLAV ŠULJ:
"PLANINSKA SATNJA VELEBIT"**
Od ljubavi prema planinama do ljubavi prema domovini
- 65 RATNE OZNAKE**
ATJ Lučko Zagreb
- 66 DOMOVINSKI RAT**
Hrvatski ratni plakat

27. OBLJETNICA VRO MASLENICA

ONI SU HRVATSKA.
NJIMA JE DUGUJEMO...
Vijenci i ruže položeni su na
spomen-obilježja poginulim
braniteljima u operaciji
Maslenica

S PONOSOM SE SJEĆAMO I DOSTOJANSTVENO OBILJEŽAVAMO

TEKST

Vesna Pintarić

FOTO

Mladen Čobanović

Vojno-redarstvena operacija Maslenica bila je jedna od prvi velikih oslobodilačkih operacija Hrvatske vojske i policije, svojevrsna prekretnica u dotadašnjem tijeku Domovinskog rata, u kojoj je oslobođeno gotovo sto četvornih kilometara dotad okupiranog hrvatskog teritorija. To je omogućilo ponovno cestovno povezivanje Dalmacije s ostalim dijelovima Hrvatske, a operacija je bila ključna za obranu i daljnja vojna djelovanja hrvatskih Oružanih snaga. I ove je godine, u spomen na te povijesne dane, u Zadru svečano obilježena obljetnica operacije mimohodom pripadnika Hrvatske vojske i MUP-a s ratnim zastavama užim središtem grada te odavanjem počasti poginulim braniteljima.

Premda je prošlo već 27 godina od operacije Maslenica, zbog njezine višestruke važnosti i svega što je tad dokazala, s ponosom se i danas sjećamo i dostojanstveno obilježavamo taj trenutak koji je definitivno bio prekretnica Domovinskog rata. Cijena te operacije bila je golema: u njezinu su pobjedu utkani životi brojnih poginulih branitelja. No, unatoč tomu, neprijatelju je tad upućena jasna poruka kako je Hrvatska vojska itekako postala spremna i sposobna oslobođiti svoj teritorij...

Operacija je pokrenuta u ranojutarnjim satima 22. siječnja 1993. i u njoj je oslobođeno zadarsko zaleđe s Novskim ţdrilom i dijelom Velebita te područje oko HE Peruća kod Sinja. Bila je to prva veća i po mnogočemu jedinstvena hrvatska vojno-redarstvena operacija u Domovinskom ratu. Planirana je pod kodnim nazivom Gusar i provedena u potpunoj tajnosti. U samo 72 sata i uz sudjelovanje svih triju grana Hrvatske vojske ostvareni su glavni ciljevi operacije. Jedna je od njezinih posebnosti bilo sudjelovanje gardijskih brigada: 4., te dijelova 1., 2., 3. i 9., čija se uloga pokazala ključnom. Svaka je na svoj način pridonijela i uspjehu same operacije i očuvanju dostignutih borbenih položaja, iako su neke bile tek u osnivanju, a druge prebačene na bojišnicu sa stotinama kilometara udaljenih područja i uvođene u borbu iz pokreta. Uz njih su na surovim, velebitskim snijegom okovanim vrelima, djelovale koordinirano i snage Specijalne policije MUP-a ovladavajući dominantnim kotama i komunikacijama, a doprinos su dale i pričuvne brigade HV-a te domobranske pukovnije.

Hrvatska vojska i policija u napadnu su djelovanja krenule iz nekoliko pravaca i već prvog dana oslobođena je Rovanska, Maslenica, Novsko ţdrilo, Podgradina, Islam Latinski, Islam Grčki i Kašić. Idućih je dana oslobođena i zračna luka "Zemunik" te brojna mjesta zadarskog zaleđa. Strateški iznimno važno bilo je i preuzimanje nadzora nad širim područjem Velike i Male Bobije, Tulovih greda i Malog Alana, Ključnih položaja na Velebitu s kojih su hrvatske snage mogle nadzirati Obrovac, Gračac, Benkovac. Do završetka operacije oslobođeno je cijelo područje "ružičaste zone" u zadarskom zaleđu i osiguran strateški važan prostor Novskog ţdrila. Premda su glavni ciljevi operacije ostvareni u vrlo kratkom vremenu, zbog pritiska međunarodne zajednice 25. siječnja zaustavljen je hrvatsko napredovanje nadomak Obrovcia i Benkovca. Neprijatelj je to iskoristio za pojaćanje svojih snaga i protunapad pa su borbe potrajale još nekoliko dana. No, hrvatske su snage, ojačane postrojbama koje su helikopterima prebačene iz Slavonije, zadržale dostignute crte. Bio je to dotad prvi helikopterski desant postrojbi HV-a. Pobjeđen taktički i operativno unatoč brojčanoj nadmoći, neprijatelj na završetku operacije pribjegava još jednom očajničkom potezu. U znak odmazde 27. siječnja prijeti rušenjem brane Peruća. Unatoč aktiviranju 30 tona eksploziva, oštećena brana nije popustila. Katastrofa koju bi prouzročio vodenim val izbjegnuta je, a snage Hrvatske vojske sprječile su daljnje neprijateljsko napredovanje i ubrzo ovladale cijelim područjem.

Borbe do kraja ožujka i okončanja operativnih djelovanja na širem području zadarškog zaleđa nisu, nažalost, prošle bez žrtava. Svoje je živote za domovinu položilo 127 hrvatskih vitezova, a 158 ih je ranjeno. Upravo u operaciji Maslenica neprijatelj je doživio prvi veći poraz u nizu onih koji će uslijediti do njegova potpunog sloma. Hrvatski sjever i jug ponovno su povezani. Pontonski most izgrađen nedaleko od srušenog osigurao je ponovno prometovanje Novskim ţdrilom do izgradnje novog Masleničkog mosta. Hrvatskom je narodu vraćena nada i dostojanstvo, no ono što je možda bilo i najvažnije, bio je to početak stvaranja vojne sile spremne donijeti slobodu cijeloj Hrvatskoj.

Ministar obrane Damir Krstičević kao jedan od ratnih zapovjednika u VRO Maslenica evocirao je sjećanja:

"I nakon 27 godina osjećaj je pobjednički. Znali smo da radimo nešto dobro za svoj narod i svoju državu. Osjećali smo golemu snagu, zajedništvo, ponos i dostojanstvo. Bilo je teško, ali vjerovali smo u pobjedu i danas smo na nju iznimno ponosni.

U ime cijele hrvatske Vlade izražavam zahvalnost hrvatskim braniteljima sudionicima operacije Maslenica na čelu s ratnim zapovjednikom generalom Antonom Gotovinom i načelnikom GS-a generalom Jankom Bobetkom na vrhunski provedenoj operaciji. Najveću zahvalnost upućujemo obiteljima poginulih, umrlih i nestalih hrvatskih branitelja, kao i predsjedniku dr. Franji Tuđmanu koji je dao zapovijed da se operacija provede. Kao jedan od zapovjednika operacije mogu reći da je Maslenica bila prekretnica u Domovinskom ratu. Ona je te 1993. pokazala da je Hrvatska vojska i uvježbana i opremljena da može provesti tako složenu vojnu operaciju. Spojili smo sjever i jug Hrvatske i tom operacijom pokazali i svijetu i Hrvatskoj da smo u stanju sami oslobođiti svoju zemlju, što se poslije potvrdilo i u svim ostalim operacijama Hrvatske vojske. Osnazili smo vjeru svim hrvatskim braniteljima u pobjednički karakter Hrvatske vojske i on je vidljiv i danas. Naša je zadaća danas čuvati vrijednosti i nasljeđe Domovinskog rata i jačati Hrvatsku vojsku, koja je jamac našeg mira i sigurnosti."

27. OBLJETNICA VRO MASLENICA

MASLENICA

SE USJEKLA U PAMĆENJE

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović

**PUKOVNIK
SAMIR MRŠIĆ,**
voditelj Odsjeka S3
u GMBR-u

Maslenica mi je važna zato što san tad ispuca svu srču u životu. Sva svoja binga tad san iskoristia i, virujte mi, nikad više na nikakvu srču u životu nisan računa.

Pukovnik Samir Mršić u 4. gbr dolazi s Oklopno-mehaniziranom satnjom 112. brigade. Imao je 27 godina, iskustvo prethodnih dužnosti koje je obnašao i dosegnuo tehničko obrazovanje kad je postao zapovjednik Desetine BVP-a u Mehaniziranoj satniji Oklopno-mehanizirane bojne. "Oklopno-mehanizirana bojna 4. gbr bila je formirana mjesec dana prije akcije Maslenica. Prvo okupljanje Bojne bilo je 1. prosinca 1992. u Šepurinama. Bili smo organizacijski, tehnički, materijalno u pripremnom stadiju – a dobili smo zadaču za provedbu operacije. Postrojba je još bila u povojima. Na Maslenici je 4. gbr prvi put nastupila na jednom mjestu kao organizirana brigada. Maslenica je bila prvo vatreno krštenje kompletne brigade na jednom pravcu," počinje priču pukovnik Mršić.

"Mjesec dana prije provedbe operacije proveli smo za knjigom i učili. Velik dio pripadnika tad se prvi put susreo s oklopnim sredstvima. Bilo je to prvi put da se s takvim oklopnim snagama moglo dati potporu pješačkim bojnama."

Pukovnik Mršić i njegova skupina ulaze u borbe na samom početku

operacije, 22. siječnja, i nalaze se na području Rupalj – Gre-gurice odakle daju podršku dvjema pješačkim bojnama. "Ja sam prvog dana bio uključen na pravcu Paljuva, išli smo do Podgradine pa dalje prema Paljuvu i Novigradu. Kad je osvojen Paljuv, išli smo odmah prema Novigradu spojiti se s pješačkim snagama koje su isle obalom.

Protivnika je bilo po cijelom prostoru, bili smo izmiješani. Teško je bilo, pogotovo noću, kontrolirati crtlu – jer crte zapravo nije ni bilo. Gdje je koga zatekla noć, imao je obavezu osigurati se u nekom lokalnom prostoru. Ne znate tko je kraj vas, na koga trebate pucati, odakle će vas napasti."

Prisjeća se kako je 27. siječnja ranjen zapovjednik Bojne i zapovjednik Oklopno-mehanizirane bojne. "Ja sam se tad prebacivao s jednog pravca na drugi. Imao sam zadaču izvući zapovjednika – generala Matijaša Pauka, koji je bio u Paljuvu na izviđanju. Kad sam ulazio u Paljuv selo se nije moglo vidjeti od dima i neprijateljske vatre i nisam ih mogao naći." Tad je izišao iz BVP-a i hodao od kuće do kuće, a svake je sekunde pala granata. Pronašao ih je u jednom bunkeru. General Matijaš bio je tog dana tri puta ranjen, ali nije dopuštao da ga odvedu s položaja. "Onako ranjen sjedio je i razgovarao na motorolu. Situacija u Kašiću bila je još kritičnija. Ondje su bili pješački napadi s više strana, a kako je dio Oklopne bojne bio i u Kašiću, general Matijaš bio je na radiovezi i s tim zapovjednikom i nije htio da ga prevezem. Dokle god je ondje bilo kritično, on se nije dao. Granate su cijelo vrijeme padale, i na bunker u kojem smo bili. Tek popodne, kad je malo vatra stala i kad su u Kašiću stabilizirali crtlu, general Matijaš je pristao da ga izvučem. Prevezem je put bolnice, ali nije se ni ondje puno zadržao."

Po čemu je Maslenica njemu i baš u njegovu životu važna, odgovara: "Ja san tad ispuca svu srču u životu. Sva svoja binga tad san iskoristia i, virujte mi, nikad više na nikakvu srču u životu nisan računa – jer tad san toliko puta bia u situacijama di su judi stradavali... Meni je, recimo, u jednon danu tri puta prošla granata na metar-dva od mene. Granata, a ne metak! I nije mi bilo ništa. Kad su već moje kolege mislile da san poginia, ja bi doša, ni geler me nije uvatia. Tako da, za mene je Maslenica važna po tome. Ja san svoju srču za cili život tad potrošia i više san nego zahvalan."

Maslenica će ostati upamćena u našoj novijoj povijesti kao prijelomna operacija Domovinskog rata. Donosimo sjećanja njezinih izravnih sudionika koji su i danas ponosni pripadnici Hrvatske vojske...

**BRIGADIR DRAŽEN
SEBASTIJAN,**
zapovjednik Bojne za
potporu ZzP-a

**Premda sam tad
bio relativno mlad,
mislim da sam tu
sazrio kao časnik,
očvrsnuo kao
čovjek, i mislim
da sam tu spoznao
težinu koju nosi
biti zapovjednik
i voditi ljudе.**

Brigadir Dražen Sebastijan u rujnu 1991. pristupio je Zboru narodne garde. Sve do 2007. bio je pripadnik 2. gbr, a 1993. kao mladi časnik sudjelovao je u akciji Maslenica. Prije akcije bio je na dužnosti zapovjednika Tenkovske satnije, a onda preuzima Mehaniziranu satniju Oklopne bojne 2. gbr. Maslenica je bila vatreno krštenje za cijelu Satniju, prisjeća se.

Zapovijed o pokretanju snaga 2. gbr stiže početkom veljače, nakon što je već premorene snage trebalo zamjeniti: "U prvoj je fazi junački dio posla obavila 4. gbr, zadarska Domobranska pukovnija i ostali. Taktička grupa 2 ustrojena je 9. veljače, a mi smo kao oklopno-mehanizirane snage ušli u njezin sastav."

Nakon što su u prvom udaru, od 22. do 27. siječnja 1993., hrvatske snage oslobodile zadarsko zaleđe i Masleničko ūdrilo, neprijatelj konsolidira snage, uvlači u borbu svoje elitne postrojbe i počinje s pokušajima protunapada. Hitno je trebalo stići do zadarskog zaleđa i pomoći braniteljima. "Tehnika je prebacivana u hodnoj koloni, a većina je ljudi prebačena s osam helikoptera Mi-8, u dva vala, iz Lučkog u bazu Šepurine. Gotovo iz pokreta bili smo

uvedeni na položaje na širem području Novigrada, zaključno s Paljuvom, i u samom Novigradu. Novigrad je tad bio poluprazan: bilo je dvadesetak domobrana iz Zadra i oko 25 pripadnika desantnog mornaričkog pješaštva Vange iz Pule. Došli smo u pravo vrijeme jer protivnik je već imao informaciju da je Novigrad poluprazan i imali smo kontakt s njima već prvog dana raspoređivanja. Tad im nismo dopustili ulazak u Novigrad, a sprečavali smo i da nas odsjeku između Novigrada i Paljuva i stave u okruženje."

Pripadnici 2. gbr preuzimaju položaje oslobođenih crta i ostaju ondje od 9. do 25. veljače. Kad je 9. veljače ustrojena Taktička grupa 2. gbr, odlučeno je da se zbog složene situacije na terenu glavnina snaga uputi u dva vala na teren. Čekao se i dio snaga koji je iz Dugog Sela krenuo s tehnikom i logističkom potporom, a po spajanju ljudstva i tehnike, 10. veljače, snage TG2, odnosno 2. gbr, bile su uvedene u obranu područja oko Novigrada. "U tom je razdoblju protivnik imao dva napada kojima je htio odsjeći Novigrad i izbiti na more tako da nas odsjeće između Paljuva i Novigrada i vrati se na položaje koje je izgubio. Dok smo mi stigli, oni su svoje teško naoružanje izvukli iz skladišta koje je UN čuvao. Tu su bili Arkanovci, Niški specijalci, Knindže, Vukovi s Vučjaka. Tako se dogodio sraz elitnih postrojbi s objiju strana – s naše strane bila je 2. gbr, koja je bila na skroz lijevom boku, desno od nas bila je 3. gbr, koja je isto tako uvedena i koja je pretrpjela velike gubitke u samom preuzimanju položaja od 4. gbr."

Konfiguracija terena bila je takva da kvalitetnog vojničkog ukopavanja nije moglo biti. Kamenje i stijene pucali su pod udarima granata, a svaki njihov otkrhnuti dio pretvarao se u opasan geler. "Iznad Novigrada je groblje i imali smo situacije kad smo se morali zaklanjati u betonske grobnice. Svaka rupa, svaki zaklon, koristio se da se ljudstvo može koliko-toliko zaštiti."

"Maslenica je za mene bila vatreno krštenje. Od 1991. bio sam i na Banovinskom i na Sunjskom, i na Južnom bojištu – ali Maslenica je za mene osobno bila najkompliciranija operacija. Prvi mi je cilj bio da sve svoje ljudе žive vratim kućama... i evo, mislim da je dragi Bog čuvao tu moju Mehaniziranu satniju. Nekoliko je pripadnika ranjeno, ali nitko nije poginuo. Mislim da sam tu sazrio kao časnik, očvrsnuo kao čovjek, i spoznao težinu koju nosi biti zapovjednik i voditi ljudе. Ta mi je operacija bila najteža od svih u kojima sam ikad bio. Maslenica mi se baš usjekla u pamćenje."

27. OBLJETNICA VRO MASLENICA

Screenshot: video VRO Maslenica

**BOJNIK DALIBOR
VUJNOVAC,**
Gardjiska oklopno-
-mehanizirana brigada

**Nas 500 obranilo
je Zadar. I u odnosu
na sve akcije prije ili
poslije – Maslenica
je naš ponos i
naša čast.**

Danas bojnik u GOMBR-u, Dalibor Vujsnovac u akciju Maslenica krenuo je kao dvadesetjednogodišnji mladić. I dok se prisjeća, bojnik Vujsnovac skicira sve ono što je Maslenica bila: i ponos, i hrabrost, i kaos, i izgubljenost, i pobjede, i gubici. Prisjeća se, u zadarsko zalede išao je u smjenama, tri puta.

Prvi je put 24. ili 25. siječnja 1993. usred noći stigla zapovijed da se kreće: "Usred noći dobivamo zapovijed da idemo. Ne znamo kamo. Saznajemo da idemo na Maslenicu. Nismo ni znali što se događa, nije onda bilo mobitela ni mailova. Helikopterima nas prebacuju s Lučkog na Pag, a drugog smo dana došli u hotel Borik. Te je noći počeo protunapad četničkih snaga i bili smo upućeni na Paljuv."

Bojnik Vujsnovac priča kako se igrom nesretnih slučajeva Satnja razdvojila pa su dva voda završila u Paljuvu, dva u Kašiću. Zapovjednici su bili ranjeni tako da on preuzima dužnost zapovijedanja vodovima koji su se našli u Paljuvu. A u noći je počeo neprijateljski protunapad. "Pomiješale su se vojske i više se ništa nije znalo. Nije se znalo tko je tko, nisu postojale neke oznake po kojima bismo se razlikovali.

Događalo se svašta. Mi idemo, kolona, ja vodim dva voda, a to je osamdeset ljudi, kad ono ide BVP iza nas... a čiji je?... i onda brzo, svi u grmlje. I BVP prođe, a na njemu šahovnica – ali i ako je šahovnica, šta ćeš? jer ni on u mrkloj noći ne zna tko smo mi. I tako, najpametnije je bilo odšutjeti, pritajiti se i pustiti da ide."

Pa dobro, kako ste znali tko vam je lijevo, tko desno? Kako ste znali koga se čuvati, s koje će strane na vas pucati? Bojnik Vujsnovac slijedi ramenima i kaže: "Pa... nismo znali," a onda nastavlja: "Opća zbrka. Ne znaš gdje si. Naši su se dečki jednostavno izmiješali. Dogodilo se da po noći ne vjeruješ nikome tko je kraj tebe. Ne znaš gdje si. Karta, ništa. Izviđanje, nula bodova. Nas petstotinjak, a njih 2000 – od Arkanovih Tigrova, Niških specijalaca, Vukova s Vučjaka i ostalih. Ali, eto, oni nisu znali da je nas samo 500. A ni mi tad nismo znali da njih ima četiri puta više. Nisi tamo znao tko ti je lijevo, tko desno. Onda ja poslije shvatim da lijevo od mene, do Novigrada, jedno vrijeme nije bilo nikoga. Oko 1 km bilo je prazno! A njih 2000 nadire. Ali, ni oni ne znaju da je ovdje prazno... E, tako je to bilo."

Nakon što je u prvom navratu na Maslenici bio od kraja siječnja do sredine veljače 1993., bojnik Vujsnovac s postrojbom se vraća u svibnju pa zatim u srpnju. Ukupno 101 dan na Maslenici. Smjenjuju se na položajima s 5. gbr, a 19. srpnja je ranjen. "Protuavionski top s Debelog brda, s nekih 2500 metara. Sva sreća da je prvo udarilo u kamen pa onda u ruku. Da je udarilo direktno, otkinulo bi je," pa nastavlja: "Pokrpali me, bio malo na bolovanju i... vraćaj se nazad, šta sad? Nema labavo!"

"Na Maslenici su se događale stvari koje nismo mogli ni zamisliti. Maslenica je bila prijelomna točka. Recimo, kad smo išli u Bljesak znali smo kamo idemo i koliko smo jaci. To je bilo jednostavno. A na Maslenici smo tek nakon pet dana shvatili da smo imali četiri puta jaču silu protiv sebe. Nismo to znali. Nas 500 obranilo je Zadar. I u odnosu na sve akcije prije ili poslije – Maslenica je naš ponos i naša čast."

**PUKOVNIK
ROBERT POLJAK,**
zapovjednik
1. mehanizirane bojne
Sokolovi GOMBR-a

Sudionik Domovinskog rata od nje-
gova početka, pukovnik Robert Po-
ljak sudjelovao je kao dvadesetogo-
dišnjak u akciji Maslenica. Bio je od
rujna 1991. zapovjednik prvog radio
voda u Satniji veze 3. gbr, a u akciji
Maslenica zapovjednik tada mješovit-
og voda koji je osiguravao veze za
namjenski organizirane snage koje
su došle u područje Radovina, gdje
se nalazilo i glavno zapovjedno mje-
sto NOS-a.

“Ne sjećam se točnog datuma kad
smo došli na to područje. Mislim
da sam došao u veljači. Udarni dio
je prošao, mi smo došli u potporu, a
zadaća nas kao skupine bila je osiguravanje
veze za učinkovito vođenje
borbenih operacija koje su se pro-
vodile. Dio naših snaga među kojima
sam bio i ja išao je cestovnim putem
kao prethodnica, a drugi je dio trans-
portiran helikopterima iz vojarne
‘Lučko’ na otok Pag.”

U sjećanju brojnih sudionika akcija
Maslenica bila je iznimno složena,
zahtjevna i često konfuzna. Premda se
njezino trajanje računa od 22. do 27.
siječnja 1993., neizvjesnost, borbe i
gubici u zadarskom zaleđu trajali su
još mjesecima. Pukovnik Poljak kaže:

**Kad obučeš odoru,
kad imaš osjećaj da
si s braćom onda je
to zauvijek – brat je
jedina dužnost od
koje nikad ne možeš
pobjeći i ne možeš
je skinuti sa svojih
leđa. To je ono što
je zauvijek.**

“Mi tamo dolazimo nakon glavne bitke, ali prethodnica smo
snagama koje dolaze nakon nas. Došli su i neki zapovjednici
koji su otišli u izviđanje sa snagama koje su nas prihvatile –
bila je to 4. gbr i ostale brigade koje su sudjelovale u prvom
udaru. Došli smo u Radovin, gdje smo u suradnji s kolegama
iz Zapovjedništva 4. gbr bili na osiguranju tog zapovjednog
mjesto i veza.”

Nakon Radovina, Poljakova se skupina prebacuje u Novigrad, gdje nastavlja osiguravati sustav veza. “Mi smo
poslije, kad se crta obrane utvrđila, kad neprijatelj više nije
imao mogućnost vraćanja onog što je osvojeno, odmah
krenuli u postavljanje žičnih veza koje su tad bile najsigurnije.
Međutim, kako je riječ o terenu koji je krševit, stjenovit, nije bilo mogućnosti ukopavanja žica, a zbog topničkih
i pješačkih napada veze su bile podložne oštećenjima. Ljudi su danonoćno išli, izlagali se i krpali veze. Zahtjevalo je
to velike napore i žrtve – no, ti ljudi su postigli da je zapovjednik NOS-a mogao cijelo vrijeme imati kontrolu, zapovijedanje i vezu s postrojbama na položajima, kao i primati
redovita izvješća.”

A na pitanje je li taj teret teških bitaka i odgovornosti stav-
ljen na leđa dvadesetogodišnjaka bio pretežak, pukovnik
Poljak odmahaje glavom: “Stvarno jesam bio mlad, i s po-
dređenima... ma, najmanje su to bili podređeni! To su bile
kolege moje, braća moja... živjeli smo, bili smo zajedno 24
sata. Nešto strašno veže sve nas, sve te ljudе koji su u
početku rata i u tim ratnim godinama bili u postrojbama, u
akcijama. I dandanas to je poštovanje, to jedno bratstvo,
to traje. Rekao je jednom prilikom moj prvi dočasnik – kad
obučeš odoru, kad imaš osjećaj da si s braćom onda je to
zauvijek – brat je jedina dužnost od koje nikad ne možeš
pobjeći i ne možeš je skinuti sa svojih leđa. To je ono što
je zauvijek. I mene uz njih nije bilo strah. Ja, evo, 29 godina
nosim ovu odoru hrvatskog vojnika – ali žar u meni
danasa nije ništa manji nego onda, 1991., kad sam je prvi
put obukao.”

RAZGOVOR

GENERAL-PUKOVNICA
CHRISTINE
WHITECROSS

ZAPOVJEDNICA
NATO DEFENSE COLLEGEA

“NAŠA JE MISIJA PRIDONIJETI UČINKOVITOSTI I KOHEZIJI NATO SAVEZA”

TEKST

Doris Ravlić

FOTO

Tomislav Brandt

“Naš program neprestano se razvija i prilagođava budućim izazovima. Važno je reći kako je Savez doživio brojne promjene. Tijekom godina razvijao se i Koledž. Njegova je misija ostala jednaka – educiramo ljudе kako bi imali više znanja i razumijevanja za one s kojima rade. To je bila temeljna ideja 1951., a živa je i danas.”

Seniorski tečaj jedini je ostao jednak od samog početka te je postao kamen temeljac za ostale tečajeve koji smo počeli. Napreduvali smo u pogledu broja ljudi i zemalja koje uključujemo u rad Koledža tako da danas na tečajeve pozivamo i zemlje partnerne kako bismo zajedno raspravljali o temama od zajedničke važnosti.

Izaslanstvo NATO Defense Collegea (NDC) iz Rima posjetilo je u prosincu Hrvatsko vojno učilište "Dr. Franjo Tuđman". Tim smo povodom razgovarali sa zapovjednicom NDC-a general-pukovnikom Christine Whitecross o misiji Koledža, metodama poučavanja, kao i o suradnji s Hrvatskim vojnim učilištem.

ZA POČETAK, MOŽETE LI REĆI KOJA JE MISIJA I VIZIJA NDC-Α?

NATO Defense College ustrojen je 1951., nedugo nakon što je 1949. godine 12 članica osnovalo Savez. Ideja o NATO Defense Collegeu potekla je od generala Dwighta D. Eisenhowera, prvog zapovjednika američkih snaga u Europi, koji je vrlo rano prepoznao potrebu za novom međunarodnom institucijom s jedinstvenom misijom obrazovanja za vojne i civilne vode... Misija je NDC-a pridonijeti učinkovitosti i koheziji Saveza razvijanjem svoje uloge kao glavnog središta obrazovanja, dostignuća i istraživanja sigurnosnih pitanja. Naša metoda poučavanja pomaže diplomcima razviti vještina interoperabilnosti potrebnu za uspješno funkcioniranje u međunarodnom okruženju...

KAKO SE PLAN I PROGRAM KOLEDŽA PRILAGOĐAVA NOVIM IZAZOVIMA?

Naš program neprestano se razvija i prilagođava budućim izazovima. Važno je reći kako je Savez doživio brojne promjene. Dogodio se hladni rat, počeli smo brojne međunarodne misije, 2010. godine izradili smo Strateški koncept... I najvažnije: od početnih 12 članica, došli smo na današnjih 29. Usto, tu je gotovo 40 zemalja partnera, koje također uključujemo u dijalog. Tijekom godina razvijao se i Koledž. Njegova je misija ostala jednaka – educiramo ljudi kako bi imali više znanja i razumijevanja za one s kojima rade. To je bila temeljna ideja 1951., a živa je i danas. Ono što je drukčije način je na koji to činimo. Seniorski tečaj jedini je ostao jednak od samog početka te je postao kamen temeljac za ostale tečajeve koji smo počeli. Napreduvali smo u pogledu broja ljudi i zemalja koje uključujemo u rad Koledža tako da danas

tečajeve pozivamo i zemlje partnerne kako bismo zajedno raspravljali o temama od zajedničke važnosti. Ustrojili smo Istraživački odjel, u čijem je fokusu istraživanje tema važnih za NATO i njegove članice. Trenutačno se puno govori o klimatskim promjenama, novim tehnologijama, svemiru, umjetnoj inteligenciji, migracijama. Sve to nastojimo uključiti u postojeći kurikul...

KAKO OCJENJUJETE SURADNJU S HRVATSKIM VOJNIM UČILIŠTEM?

Preko Seniorskog tečaja dolazimo posjetiti članice NATO-a i već smo nekoliko puta bili u Hrvatskoj. Nastojimo dolaziti što češće, kako bismo učili o obrani i sigurnosnim izazovima zemalja, na koji se način to odražava na NATO i na koji način NATO utječe na odluke tih zemalja. NDC izvrsno surađuje s Hrvatskim vojnim učilištem. Nekoliko smo puta nazočili vašim konferencijama. Prilikom svakog posjeta naučimo nešto novo, ne samo o izazovima s kojima se susrećete nego i o inovativnim idejama koje Oružane snage Republike Hrvatske promiču.

KAKO BISTE OKARAKTERIZIRALI ĐANAŠNJI POLOŽAJ ŽENA U VOJSCI?

Još je uvijek u svijetu puno vojski koje nemaju značajan broj pripadnica. Koji god razlog bio, za mene je to neispravan način razmišljanja. Imati ženu u vojsci znači imati perspektivu koju ne možete dobiti od muškaraca. Ne želim to nazvati boljom perspektivom, nego drukčijom. Ono što želim istaknuti jest da su žene zaista dobre u onom što rade. Isključujući žene, isključili ste pedeset posto svoje populacije, čime se gube inovativna rješenja, mišljenja, različitost. Ako želite novo rješenje za stare probleme, ako želite novu sliku određene situacije, potrebno je uključiti žene. U vojsci sam gotovo 38 godina i vidim da se položaj žena ipak mijenja, ali to može i mora biti još bolje.

U HRVATSKOJ STE BORAVILI I ZA VRIJEME DOMOVINSKOG RATA. KAKAV JE OSJEĆAJ VRATITI SE NAKON TOLIKO GODINA?

Kad sam 2017. prvi put posjetila HVU "Dr. Franjo Tuđman", bio je to prvi posjet Hrvatskoj nakon više od dvadeset godina. Za mene je to bio iznimno trenutak. Znate, moja su sjećanja na Hrvatsku u ratno vrijeme bila tužna i negativna.... Bilo je to vrijeme kad je sve bilo preplavljeno osjećajima mržnje i animoziteta. Vratiti se nakon 25 godina i vidjeti Zagreb – živi grad s odlučnim ljudima koji vjeruju u demokraciju i vladavini prava, koji su dio Europske unije i NATO-a... Bilo je to za mene gotovo oslobođujuće iskustvo – vidjeti iz svoje perspektive evoluciju jednog grada. Čast mi je biti ovdje jer mi se pri svakom dolasku ponovno javlja osjećaj vjere u ljudе...

SJEĆATE LI SE ZIDA BOLI, SPOMENIKA POGINULIM I NESTALIM HRVATSKIM BRANITELJIMA?

Naravno da se sjećam, čak imam i malu tajnu vezanu uz njega. Radila sam u zgradici UNPROFOR-a, ispred koje se Zid nalazio. Svakog sam dana vraćajući se s posla gledala u crvene cigle s ispisanim imenima. Željela sam dio sebe ugraditi u Zid, koji mi je davao iznimian osjećaj utjehe i nade. Stoga sam jednom prilikom u zemlju ispod njega skrila novčić... Moja su sjećanja ostala zauvijek utkana u njega....

REINTEGRACIJA HRVATSKOG PODUNAVLJA

Premda je od siječnja 1992. trebalo izdržati i pobijediti u nebrojenim bitkama da bi se došlo do konačne pobjede u ratu i oslobođanja hrvatskog teritorija, mirne reintegracije Podunavlja, ulaska Hrvatske u članstvo NATO-a ili Europske unije – ostaje istina da sve te pobjede i elementarno pravo na sebe i vlastitu budućnost Republika Hrvatska gradi na pobjedi osvojenoj 15. siječnja 1992. – međunarodnom priznanju hrvatske neovisnosti i suverenosti

MIRNIM PUTEM DO SUVERENE I CJELOVITE HRVATSKE

PRIPREMILA
Doris Ravlić

FOTOARHIVA
HVGI

Oružana agresija na Hrvatsku rezultirala je do proljeća 1995. zastrašujućim podacima – okupirana je oko četvrtina državnog područja, na kojem je prije rata živjelo oko pola milijuna ljudi. Broj poginulih, nasilno odvedenih i nestalih osoba brojio se u tisućama, stotine tisuća ljudi progname su, a materijalna šteta procjenjivana je u milijardama dolara. Potaknuta prije svega neucinkovitosti međunarodnih mirovnih snaga, Republika Hrvatska odlučuje se za postupno vojno oslobođanje svojeg teritorija.

Nakon uspješnog završetka i realizacije ciljeva vojno-redarstvenih operacija Bljesak i Oluja, pod srpskom okupacijom ostao je još jedan, krajnji istočni dio Hrvatske – hrvatsko Podunavlje. On je zbog svoje velike geopolitičke i geostrateške važnosti, kao i zbog prometnog položaja, gospodarskih i ljudskih potencijala bio stalna meta srpske agresije, poprište žestokih sukoba i jedan od važnih osvajačkih ciljeva. Zbog svega toga hrvatsko Podunavlje pretrpjelo je goleme štete i stradanja.

ZAGREBAČKO-ERDUTSKI SPORAZUM

Razvoj situacije na bojišnicama u Hrvatskoj i BiH, stajališta velikih sila, ali i savršeno jasna i razgovijetna poruka o odlučnosti hrvatskog političkog vrha i spremnosti Hrvatske vojske da oslobole svaki dio hrvatskog teritorija učinili su svoje – još donedavno sporazumima nesklona srpska strana pristala je na dogovore o hrvatskom Podunavlju, a ubrzo zatim je njegova reintegracija u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske definirana Temeljnim sporazumom o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu, poznatijim kao Zagrebačko-erdutski sporazum. Bio je to prvi korak prema mirnoj reintegraciji okupiranih područja Republike Hrvatske. Hrvatska i srpska strana potpisale su ga 12. studenog 1995. godine – i to hrvatska strana u Zagrebu, a srpska u Erdutu.

Sporazum je pripremio i u posredovanju oko njegove реализациje sudjelovao američki veleposlanik u Republici Hrvatskoj Peter Galbraith i dopredsjednik Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji Thorvald Stoltenberg. Sporazum je u ime hrvatske Vlade potpisao Hrvoje Šarinić, dok je srpsku stranu predstavljao ministar vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije Milan Milanović. Zagrebačko-erdutski sporazum u svojih je 14 točaka definirao područja na kojima će, uz potporu UN-a, dvije strane surađivati tijekom prijelaznog razdoblja kako bi proces mirne reintegracije bio u potpunosti proveden.

Sporazum je tako obuhvatio proces demilitarizacije područja, povratak izbjeglica i prognanika, uspostavu i obuku privremenih policijskih snaga i osiguranje normalnog

Reintegracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske definirana je Temeljnim sporazumom o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu, poznatijim kao Zagrebačko-erdutski sporazum. Bio je to prvi korak prema mirnoj reintegraciji okupiranih područja Republike Hrvatske.

funkcioniranja svih javnih službi, izgradnju povjerenja među etničkim zajednicama, poštivanje međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, povrat imovine oduzete nezakonitim postupcima ili nadoknadu štete i sl. Određeno je prijelazno razdoblje od 12 mjeseci, uz mogućnost produljenja za još najviše 12 mjeseci. Proces mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja počeo je 15. siječnja 1996., kad je Vijeće sigurnosti UN-a donijelo Rezoluciju 1037 kojom je uspostavljena Prijelazna uprava UN-a u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu (UN Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium – UNTAES). Na čelo UNTAES-a kao prijelazni upravitelj imenovan je umirovljeni američki general Jacques Paul Klein, a od 1. kolovoza 1997. tu je dužnost obnašao William G. Walker.

RAT ZAVRŠEN MIRNIM PUTEM

Već krajem 1996., na blagdan Svih svetih više je tisuća hrvatskih prognanika prvi put nakon odlaska u progonstvo obišlo groblja u mjestima pod Prijelaznom upravom UN-a. Jedan od ključnih trenutaka u vraćanju legalne hrvatske vlasti u hrvatsko Podunavlje bilo je održavanje lokalnih izbora za općinska i gradska vijeća, Skupštinu Osječko-baranjsku i Skupštinu Vukovarsko-srijemske županije. U Vukovaru su dvije strane postigle dogovor o podjeli vlasti, a za gradonačelnika je izabran Vladimir Štengl.

Vukovar je 8. lipnja 1997. Vlakom mira posjetio i predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman. Već u srpnju počinje službeni povratak prognanika i izbjeglica, a prema Saveznoj Republici Jugoslaviji uspostavljaju se granični prijelazi. Proces mirne reintegracije završio je 15. siječnja 1998., kad je hrvatsko Podunavlje postalo dio teritorijalnog, monetarnog, carinskog, pravnog i svakog drugog kontinuiteta otad potpuno suverene i u pravom smislu cjelovite Republike Hrvatske.

Na temelju različitih iskustava u odvijanju procesa mirne reintegracije, misija UNTAES-a smatra se jednom od najuspješnijih mirovnih misija UN-a u svijetu, a Republika Hrvatska jednom od malobrojnih zemalja koja je nakon uspješnih vojnih operacija završila rat mirnim putem.

Jedan od ključnih trenutaka u vraćanju legalne hrvatske vlasti u hrvatsko Podunavlje bilo je održavanje lokalnih izbora za općinska i gradska vijeća, Skupštinu Osječko-baranjske i Skupštinu Vukovarsko-srijemske županije.

VOJNA POLICIJA

ČUVARI ZAKONA

TEKST

Martina Butorac

FOTOTomislav Brandt
i arhiva Carinske uprave

Ekipa Hrvatskog vojnika posjetila je Obučni centar vodiča i službenih pasa Vojne policije "Satnik Krešimir Ivošević", gdje je u tijeku obuka vodiča i službenih pasa za detekciju duhana i duhanskih proizvoda. Psi će po završenom tečaju biti predani Carinskoj upravi Ministarstva finansija, a riječ je o suradnji koja traje od 2008. godine. Osim za detekciju duhana i duhanskih proizvoda, Vojna policija za Carinsku upravu obučava i pse za detekciju droge i oružja

**Službenici Carinske
uprave Damir
Predošević i Dubravko
Vinter s višim
instruktorom za obuku
vodiča i službenih
pasa narednikom
Zdenkom Mirtom**

lako su zasad još uvijek dvije razigrane kujice, koje reagiraju na svaki zviždak veselo mašući repom, a lopatica im je najdraže sredstvo za igru, njemačke ovčarke sestre Bela i Bel Bel već za koji mjesec bit će noćna mora za sve krijućare duhana i duhanskih proizvoda na području Republike Hrvatske.

Naime, Bela i Bel Bel zajedno sa svojim budućim vodičima službenicima Carinske uprave Dubravkom Vinterom i Damirom Predoševićem polaznice su tečaja u Obučnom centru vodiča i službenih pasa Vojske policije "Satnik Krešimir Ivošević". Kad uspješno polože završni ispit, ganjanje lopatica zamijenit će radnim mjestom na nekom od graničnih prijelaza ili naplatnih postaja detektirajući zabranjene supstancije.

Ta su dva psa zadnjia u nizu koje je Vojna policija obučila za Carinsku upravu, a suradnja s Ministarstvom financija počela je 2008. godine.

"Te smo godine obučili jednog psa s jednim njihovim vodičem za detekciju droga. Bila je to naša prva suradnja, nakon čega je sklopljen Sporazum između Ministarstva financija i Ministarstva obrane. Prema tom Sporazumu, mi smo se obvezali za uzgoj pasa, obuku vodiča i dresuru pasa za namjenu koja njima treba i predaju psa Ministarstvu financija," objašnjava zapovjednik Obučnog centra vodiča i službenih pasa "Satnik Krešimir Ivošević" bojnik Željko Barbir.

**Prema Sporazumu
između Ministar-
stva financija
i Ministarstva
obrane iz 2008.
godine, Carinskoj
upravi isporučeno
je deset pasa, a
svi su iz vlastitog
uzgoja**

VLASTITI UZGOJ

Dosad je za potrebe Carinske uprave obučeno deset pasa, a na obuci su još i dvije njemačke ovčarke s početka priče. "Važno je napomenuti kako su svi službeni psi koji se obučavaju unutar Centra za potrebe Hrvatske vojske i Ministarstva financija iz vlastitog uzgoja, i po tome smo," napominje bojnik Barbir, "jedna od rijetkih zemalja unutar NATO saveza." Uzgajivačnica službenih pasa registrirana je pri Hrvatskom kinološkom savezu i Ministarstvu poljoprivrede, a riječ je o pasminama njemački, belgijski i nizozemski ovčar. Centar sukladno sklopljenom Sporazumu surađuje i s Ministarstvom unutarnjih poslova i to na području prodaje pasa te s Hrvatskim kinološkim savezom. Obučavaju se zaštitno-tragački psi, zaštitni, tragački čuvarski psi, zatim psi za detekciju eksploziva, droga, duhana i duhanskih proizvoda te psi dvostrukе namjene.

"Prednost je našeg uzgoja to što radimo sa štencima stari-ma dva mjeseca i već od te dobi usmjeravamo ih za određenu namjenu. Ako odredimo da je neki štenac dobar za detekciju, za to ga usmjeravamo do godine starosti i onda počinjemo obuku. Za detekciju su se, primjerice, najboljima pokazali njemački ovčari tako da za Carinsku upravu obučavamo tu pasminu," kaže bojnik Barbir. Posebno ističe kako Centar obučava pse za dvostruku namjenu, što je rijetkost u svijetu. Jedan je takav pas prošle godine obučen za detekciju droga i oružja i u lipnju predan Carinskoj upravi.

VOJNA POLICIJA

"Za Carinsku upravu obučavamo pse za detekciju duhana i droge, no sad smo uveli i novost, odnosno obučavamo ih i za detekciju oružja. I prije smo obučavali pse za dvostruku namjenu, no ovo je prvi put da su zastupljena dva mirisa," objašnjava nam prvi dočasnik Centra stožerni narednik Damir Zajec.

TEORIJSKI I PRAKTIČNI DIO

Stožerni narednik Zajec objašnjava da obuka pasa za detekciju traje 150 radnih sati, odnosno oko šest mjeseci, i podijeljena je u nekoliko programskih područja. Obuka pasa za Carinsku upravu podijeljena je na dva dijela – teorijski i praktični. Tijekom teorijskog dijela svi se vodiči upoznaju s osnovama veterine, zatim s osnovama kinologije te osnovama dresure, a nakon toga počinje praktični dio. Radni vijek psa je između sedam i osam godina, s tim da se može, ovisno o njegovu zdravstvenom stanju, prodlužiti. Program obuke takav je da se s psima radi i na brodovima, helikopterima, otvorenim putovima, graničnim prijelazima, odnosno na svim lokacijama i sredstvima s kojima će se susretati u operativnom radu. Što se tiče obuke koja je u tijeku, njemačke ovčarke Bela i Bel Bel na pola su puta da postanu službeni psi za detekciju duhana i duhanskih proizvoda.

"Obuka ide prema planu. Imamo dobre i motivirane vodiče te dobre i motivirane pse. Dobro su prihvatali jedni druge. Riječ je o dvjema sestrama različita karaktera. Dok je Bela temperamentnija, žustrija, Bel Bel je detaljnija, sistematičnija. Usklađujemo ih s vodičima tako da se dobro razumiju," kaže kroz smijeh viši instruktor za obuku vodiča i službenih pasa narednik Zdenko Mirt.

Obučavaju se zaštito-tragački psi, zaštitni, tragački čuvarski psi, zatim psi za detekciju eksploziva, droga, duhana i duhanskih proizvoda te psi dvostrukе namjene. Prvi takav pas, ujedno i jedini u Hrvatskoj, obučen je za detekciju droge i oružja te prošle godine predan Carinskoj upravi

Vodič i službeni pas čine tim i moraju se u radu nadopunjavati i nadograđivati

S dvjema ovčarkama usredotočen je na detekciju, a svakog se dana mijenja prostor koji pretražuju – vanjski prostor, prtljaga, kamioni, unutarnji dio vozila.

"Nakon obuke koja traje šest mjeseci psi pristupaju završnom ispitnu na kojem imaju tri discipline – pregled unutarne prostora u koji se postavljaju sredstva za detekciju, što je u ovom slučaju duhan ili duhanski proizvodi; zatim detekcija vozila te detekcija prtljage, odnosno putne torbe. Sve discipline moraju uspješno položiti kako bi dobili licenciju za rad u trajanju od 12 mjeseci," kaže narednik Mirt te dodaje kako se svi psi testiraju jednom godišnje.

VODIČ I PAS JEDAN TIM

"Vodič i službeni pas jedan su tim i moraju se nadopunjavati i nadograđivati, pomagati jedan drugom. Pas sudjeluje u pretrazi i pomoćno je sredstvo za detekciju, dok ga vodič vodi," zaključuje narednik Mirt. Dok Bela i Bel Bel nestrpljivo čekaju nove naredbe, carinski službenici i budući vodići kažu nam kako su ovčarke njihovi prvi službeni psi te da su već puno toga naučile premda su i dalje vrlo zaigrane.

"Školovanje prolazimo zajedno i imamo veliku potporu našeg instruktora. Moja Bela već je dosta toga naučila i o detekciji zna sve, no ipak smo i ona i ja još uvijek školarci i čeka nas još dosta gradiva koje treba svladati," kaže nam Vinter, inače službenik u Službi za mobilne jedinice Sektora

za mobilne jedinice Carinske uprave. Da ovčarke već jako dobro mogu detektirati duhan i duhanske proizvode slaže se i Predošević, inače djelatnik Službe za mobilne jedinice Vukovar. Njegova će Bel Bel pretraživati sumnjičiva vozila na graničnom prijelazu Bajakovo.

"Bel Bel će biti jedini pas na granici s istokom i uopće ne sumnjam da će naša suradnja biti uspješna te da ćemo nas dvoje pronaći puno duhana," smije se Predošević.

Oba polaznika obuke ističu iznimnu suradnju s Vojnom policijom i djelatnicima Obučnog centra vodiča i službenih pasa "Satnik Krešimir Ivošević", baš kao i vodič službenog psa i instruktor u Službi za mobilne jedinice Zagreb Carinske uprave Željko Miloš.

On je prvi službenik Carinske uprave koji je 2008. dobio na korištenje službenog psa obučenog u Centru Vojne policije. Bio je to labrador Mango, koji je bio obučen za detekciju droge, a umirovljen je prošlog ljeta.

ZASLUŽENA MIROVINA

"Među nama rodila se ljubav koja je polučila velik uspjeh u vidu zaplijenjene robe. Naime, Mango i ja pronašli smo 1225 kilograma različitih droga. Od početka suradnje s Ministarstvom obrane, nakon Manga još je devet pasa predano Carinskoj upravi i raspoređeni su po carinskim uredima po cijeloj Hrvatskoj, koji obuhvaćaju i po više županija,"

76 338

kilograma duhana
Carinska uprava
zapljenila je tijekom
2018.

1 591 836

grama različitih
droga Carinska
uprava zaplijenila je
tijekom 2018.

218

kilograma
različitih
droga pronašao
pas Mango tijekom
jedne pretrage 2018.
godine

kaže Miloš te objašnjava kako, primjerice, zagrebački ured obuhvaća Grad Zagreb, Zagrebačku, Sisačko-moslavačku, Karlovačku i dio Krapinsko-zagorske županije.

Dok su se prije psi najviše koristili za detekciju droge, zadnjih su se godina obučavali za detekciju duhana i duhanskih proizvoda zato što je krijumčarenje tih sredstava postalo velik problem za hrvatsko gospodarstvo. Napominje da je samo prošle godine oduzeto više od 70 tona duhana koji bi završio na ilegalnom tržištu. Nakon što mu je završio radni vijek, Mango će zasluzenu mirovinu proživjeti kod svojeg bivšeg vodiča, a on će pak u nove zapljene s njemačkom ovčarkom Kalom.

"Ona je iznimno draga i voljna raditi. Kala je prvi pas u Hrvatskoj koji traži i drogu i oružje i iznimno se veselim našoj suradnji," zaključuje Miloš. U Obučnom centru vodiča i službenih pasa Vojne policije "Satnik Krešimir Ivošević" kažu nam da nije rijetkost da službeni psi nakon umirovljenja ostanu kod svojih vodiča.

"Kad se psa proglaši neperspektivnim za vojnu službu, on se umirovljuje. Dvije su mogućnosti – udoliniju ga vodiči odnosno umirovljeni pripadnici Hrvatske vojske ili ostaju do kraja života kod nas u Centru, ipak su oni naši kolege. Trenutačno na skribi imamo tri takva psa. No, čak osamdeset do devedeset posto pasa za detekciju udomljuju njihovi vodiči," otkriva bojnik Barbir.

Njemačka ovčarka Kala prvi je pas u Hrvatskoj koji traži drogu i oružje

REMONTNI ZAVOD

Pedesetak djelatnika Remontnog zavoda redovito daruje krv, no rekorder je među njima desetnik Zdravko Razum, koji je to učinio 105 puta. Zbog te plemenite i humanitarne aktivnosti odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske

“DARIVANJE KRVI POSTALO MI JE NACIN ŽIVOTA”

TEKST

Martina Butorac

FOTO

Mladen Čobanović

“Prvi sam put darovao krv još u srednjoj školi. Tako je počelo i traje do danas, već 35 godina,” govori dobrovoljni darivatelj krvi djelatnik Remontnog zavoda desetnik Zdravko Razum. Više od tri desetljeća desetnik Razum četiri puta godišnje daruje krv, a krajem prošle godine (2019.), to je učinio 105. put, čime je postao svojevrstan rekorder u Hrvatskoj vojsci. Za plemenitu i humanitarnu aktivnost darivanja krvi i krvnih sastojaka više od sto puta za muškarce, odnosno više od sedamdeset pet puta za žene, predsjednica Republike Kolinda Grabar-Kitarović odlikovala je krajem listopada prošle godine Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske 137 dobrovoljnih darivatelja krvi, među kojima je i desetnik Zdravko Razum.

“Ponosom me ispunjava osjećaj da nekomu mogu pomoći i vratiti osmijeh na lice. To je postao moj način života,” objašnjava nam. Kaže da krv daruje zbog plemenitih pobuda, no ističe kako je to i dobar način za provjeru zdravstvenog stanja s obzirom na to da prije svakog darivanja prolazi liječnički pregled.

Taj vojni specijalist – tehničar defektant radi u Pododsjeku za održavanje topničkog naoružanja, a u Remontnom zavodu zaposlen je od samih početaka.

Iako desetnik Zdravko Razum prednjači po broju darivanja krvi, nije jedini djelatnik Remontnog zavoda koji je uključen u tu humanitarnu aktivnost. Naime, od oko 170 djelatnika Remontnog zavoda, njih pedesetak to čini redovito

Foto: Ured predsjednice

TRADICIJA OD 1992.

Iako desetnik Razum prednjači po broju darivanja krvi, on nije jedini djelatnik Remontnog zavoda koji je uključen u tu humanitarnu aktivnost. Naime, od oko 170 djelatnika Remontnog zavoda, njih pedesetak to čini redovito.

"U Remontnom zavodu svake se godine četiri puta organizira darivanje krvi, a tu akciju vodimo zajedno s tvrtkom Končar. Na svakom je darivanju oko 30 djelatnika jer ne mogu svi darivatelji svaki put sudjelovati. Ponosni smo i zato što akciju kao postrojba ne organiziramo samo prigodno, poput, primjerice, akcije povodom obljetnice stradanja Vukovara i Škabrnje, nego ta tradicija traje od 1992.", kaže zapovjednik Remontnog zavoda pukovnik Milan Slavica. Ponosno ističe kako je u Remontni zavod u zadnje vrijeme došlo i 27 novih djelatnika, mladih vojnika koji zamjenjuju djelatnike pred mirovinom, a i oni se rado uključuju u akcije dobrovoljnog darivanja krvi.

"Drago mi je što dobar dio njih nastavlja našu tradiciju i to nam govori da će se taj kontinuitet održati, da naša tradicija neće nestati nakon što stariji odu u mirovinu," navodi pukovnik Slavica.

SURADNJA S CRVENIM KRIŽEM

Akcije dobrovoljnog darivanja krvi u Remontnom zavodu organizira volonter i koordinator Crvenog križa inženjer strojarstva Neven Ribarić. U Remontnom zavodu je, kao i rekorder Razum, od samih početaka, a darivanje krvi u Zavodu "preuzeto" je od tvrtke Jedinstvo.

"S Crvenim križem dogovaramo termin, a ja pripremam teren i oglašavam akciju kako bi se odazvalo što više djelatnika. Rekorder je naš djelatnik Razum, a karakteristično je za njega da daje punu krv. Srećom, dobrog je zdravlja pa može dati krv četiri puta godišnje. Akciju nastojim organizirati bez obzira na to tko je zapovjednik Remontnog zavoda, no, srećom, svi su dosad imali sluha za darivanje krvi. Svaki darivatelj dobiva dva slobodna dana i to im je zahvala i velika motivacija. Važno je i što smo uspjeli pridobiti i mlade," zaključuje Ribarić.

**Zapovjednik
Remontnog zavoda
pukovnik Milan Slavica
ponosno ističe kako je
u Remontni zavod u
zadnje vrijeme došlo
i 27 novih djelatnika,
mladih vojnika koji
zamjenjuju djelatnike
pred mirovinom, a i
oni se rado uključuju
u akcije dobrovoljnog
darivanja krvi**

**Akcije dobrovoljnog
darivanja krvi u
Remontnom zavodu
organizira volonter i
koordinator Crvenog
križa inženjer strojarstva
Neven Ribarić. U
Remontnom zavodu je,
kao i rekorder Razum,
od samih početaka, a
darivanje krvi u Zavodu
"preuzeto" je od tvrtke
Jedinstvo**

Akcije dobrovoljnog darivanja krvi postrojba ne organizira samo prigodno, poput, primjerice, akcije povodom obljetnice stradanja Vukovara i Škabrnje, nego ta tradicija traje od 1992. godine

DODJELA NOVIH PRIZNANJA

HRVATSKA VOJSKA NAKON 28 GODINA USTANOVILA VOJNE MEDALJE

Pravilnik o vrstama vojnih medalja, uvjetima i postupku njihove dodjele stupio je na snagu u ljetu prošle godine, a 16. siječnja 2020. pamtit će se kao dan kad su prve novoustanovljene medalje uručene zaslužnim pripadnicima Hrvatske vojske

TEKST

Petra Kostanjšak

FOTO

Josip Kopi

Zlatna domovinska medalja najviše je priznanje za vojne zasluge u našoj zemlji, a na znaku medalje je hrvatski grb uokviren stiliziranim srcem. Upravo tom medaljom posmrtno je odlikovan skupnik Josip Briški, koji je smrtno stradao tijekom obnašanja dužnosti u Afganistanu kao pri-

padnik 10. HRVCON-a u NATO-ovoј misiji potpore miru Odlučna potpora. Priznanje je za svojeg smrtno stradalog supruga preuzela Stella Briški. Tako je 28 godina od ustrojavanja Hrvatske vojske na snagu stupio Pravilnik o vrstama vojnih medalja, uvjetima i postupku njihove dodjele, a

POVODOM OBILJEŽAVANJA DANA MEĐUNARODNOG PRIZNANJA REPUBLIKE HRVATSKE DODIJELJENE SU SLJEDEĆE VOJNE MEDALJE:

Zlatna domovinska medalja skupnik Josip Briški
 Brončana medalja za civilno-vojnu suradnju alpinist Stipe Božić
 Zlatna medalja Hrvatske vojske general-bojnik Boris Šerić
 Srebrna medalja Hrvatske vojske brigadir Alan Srpk
 Brončana medalja Hrvatske vojske razvodnik Hrvoje Kalaica
 Medalja za najboljeg dočasnika godine narednik Josip Ilijević
 Medalja za najboljeg vojnika/mornara godine razvodnik Ivica Glavinović

16. siječnja 2020. pamtit će se kao dan kad su pripadnicima Hrvatske vojske uručene prve novoustanovljene medalje.

Dodjelom prvih vojnih medalja u povodu 28. obljetnice međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, javnosti su predstavljene kao novi oblik priznanja i počasti za postignuća i vjernu službu, kakve inače imaju sve moderne vojske unutar NATO-a i EU-a.

Upravo zbog tog događaja koji je obilježio njezin početak, 2020. proglašena je godinom ponosa. I ubuduće bi dodjelom vojnih medalja hrvatski vojnici trebali osjetiti da se njihovo zalaganje i marljiv rad prepoznavaju u hrvatskom društvu.

“Na početku ove godine koju smo, upravo zbog implementacije Pravilnika o vojnim medaljama proglašili godinom ponosa, počinjemo proces dodjele medalja. Danas uručujemo pet kategorija medalja pripadnicima Hrvatske vojske i civilima koji su svoje djelovanje i sposobnosti ugradili u ugled, snagu i prepoznatljivost Hrvatske vojske,” rekao je na svečanosti potpredsjednik Vlade RH i ministar obrane Damir Krstičević.

Odlikovanja koja su dodjeljivana hrvatskim braniteljima tijekom i nakon Domovinskog rata odgovaraju ponajprije događajima u ratnom razdoblju, a postojeći sustav dodjele državnih odlikovanja ne pokriva trenutačne aktivnosti i djelovanje Hrvatske vojske. Nove medalje prikladne su i primjenjive na mirno-

dopske situacije ili operacije potpore miru te namijenjene mlađim generacijama hrvatskih vojnika.

Prema Pravilniku, ukupno je 27 vojnih medalja, a dodjeljuje ih predsjednik Republike, predsjednik Vlade RH, ministar obrane i načelnik Glavnog stožera OSRH u raznim svečanim prigodama poput Dana OSRH, Dana državnosti, Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja, Dana neovisnosti i dr.

Medalje su okruglog ili ovalnog oblika, a u njima se nalaze stilizirani motivi koji simboliziraju našu državu i vojsku te državne institucije.

Uz medalje za vojne zasluge, tu su još i medalje za civilno-vojnu suradnju, medalje za sudjelovanje u operacijama, zatim za iznimna osobna postignuća, Medalja za vježbe, Medalja za pomoć institucijama civilne vlasti te Medalja za najboljeg dočasnika i vojnika/mornara godine.

Uz Zlatnu domovinsku medalju, posmrtno dodijeljenu skupniku Josipu Briškom, Zlatna medalja Hrvatske vojske dodijeljena je general-bojniku Borisu Šeriću, Srebrna medalja Hrvatske vojske brigadiru Alenu Srpu, a Brončana medalja Hrvatske vojske razvodniku Hrvoju Kalaici. Medalja za najboljeg dočasnika godine dodijeljena je naredniku Josipu Ilijeviću, a Medalja za najboljeg vojnika/mornara godine razvodniku Ivici Glavinoviću.

Zbog suradnje i pružanja potpore MORH-u i Hrvatskoj vojsci alpinist Stipe Božić, sudionik Domovinskog rata i pripadnik Hrvatske gorske službe spašavanja, odlikovan je Brončanom medaljom za civilno-vojnu suradnju ministra obrane.

Vojne medalje u pet kategorija uručene su pripadnicima Hrvatske vojske i civilima koji su svoje djelovanje i sposobnost ugradili u ugled, snagu i prepoznatljivost Hrvatske vojske

MEMORIJALNI CENTAR DOMOVINSKOG RATA VUKOVAR

VIRTUALNO SJEĆANJE NA HEROJE RATA

TEKST

Doris Ravlić

FOTO

Tomislav Brandt,
privatna arhiva

Stavljanjem naočala za virtualnu stvarnost posjetitelji se pridružuju posadi na jednom od humanitarnih letova, koji počinje na Gajgerovoj pustari u blizini Đakova. Antonov ubrzo dolazi do Vukovara, iznad kojeg padobranci bacaju sanduk s humanitarnom pomoći braniteljima

Domovinski rat iznjedrio je brojne junake, koji su svojom nesebičnom žrtvom zauzeli posebna mjesta u našim sjećanjima.

Žive kroz priče, pjesme, fotografije, a nedavno su herojska djela jedne postrojbe oživjela i u virtualnoj stvarnosti...

U vrijeme dok Hrvatska još uvijek nije imala ratno zrakoplovstvo prve su zrakoplovne postrojbe osnivali sami branitelji. Samostalni zrakoplovni vod Osijek jedna je od postrojbi čije je najznačajnije djelovanje zabilježeno tijekom opsade Vukovara. Djelujući s improviziranih uzletišta u okolini Đakova, s nekoliko malih sportskih zrakoplova i poljoprivrednih aviona Antonov An-2, pripadnici postrojbe dostavljali su opkoljenom gradu opremu, medicinske potrepštine, a poslije improviziranim bombama napadali neprijateljske položaje.

Zbog njihova je djelovanja iz Srbije dopremljena cijela raketna pukovnija, naoružana najmodernijim raketnim sustavom KUB-M, odnosno SA-6. Jedna raketa pogodila je 2. prosinca 1991. iznad Otoka kraj Vinkovaca avion An-2 u kojem je poginuo osnivač Voda Marko Živković i drugi pilot Mirko Vukušić te padobranci Ante Plazibat i Rade Griva. Vod je u takvim okolnostima morao prestati borbeno djelovati. Dotad su, u nešto manje od dva mjeseca, pripadnici postrojbe obavili 35 borbenih letova tijekom kojih je izbačeno 68 bombi te hrana i lijekovi za opkoljeni Vukovar. U sjećanje i zahvaljujući za junaštva, Samostalni zrakoplovni vod Osijek dobio je prvi virtualni spomenik u Hrvatskoj, smješten unutar aviona Antonov An-2 koji se kao eksponat nalazi u Memorijalnom centru Domovinskog rata Vukovar. Projekt Samostalni zrakoplovni vod Osijek realiziran je kroz ideje Memorijalnog centra Domovinskog rata i osječke tvrtke Culex d. o. o., koja se bavi virtualnom stvarnosti.

POVRATAK U PROŠLOST

Zahvaljujući Culexovim stručnjacima posjetitelji Centra imaju priliku vratiti se u 1991. godinu i proživjeti let iznad ratnog Vukovara. Stavljanjem naočala za virtualnu stvarnost pridružuju se posadi na jednom od humanitarnih letova, koji počinje na Gajgerovoj pustari u blizini Đakova. Antonov ubrzo dolazi do Vukovara, iznad kojeg padobranci bacaju sanduk s humanitarnom pomoći braniteljima. Za to vrijeme neprijateljske snage gađaju iz različitih oružja pokušavajući taj avion oboriti. Simulacija obuhvaća pripremu, polijetanje, let, a sve to praćeno je protuzrakoplovnom paljbom kako bi se održao dojam stalne opasnosti. Let traje sedam minuta i na njemu može biti pet osoba.

MEMORIJALNI CENTAR DOMOVINSKOG RATA VUKOVAR

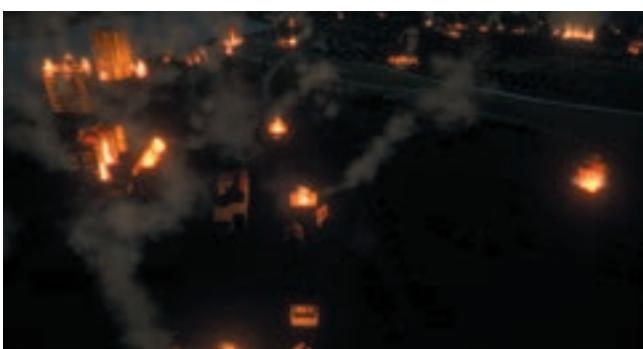

Direktor tvrtke Culex Mario Mikić-Vučak otkriva nam da je iza sa-mog projekta puno rada i istraživa-nja: "Izrada aplikacije trajala je dugo, više od šest mjeseci. Trebalo je puno toga napraviti, među ostalim, rekon-strukciju izgleda Vukovara u doba rata. To nismo imali gdje nabaviti pa smo sami crtali sve zgrade sa specifičnim detaljima."

Količina detalja o kojima su vodili računa pri izradi virtualnog spomenika impresivna je. Ulaskom u Antonov posjetitelj će čuti glasove pilota, a ispod sebe vidjeti grad u plamenu. Pokretima glave vidi slike koje su i branitelji tad vidjeli iz aviona. Pri "polijetanju" zrakom se širi specifičan miris, a vožnju prati osjećaj nagiba, kao u pravom avionu. U želji za što stvarnijim prikazom zvuka aviona, autori spomenika i sami su s aerodroma u Klisi poletjeli jednim Antonovom...

Projekt Samostalni zrakoplovni vod Osijek realiziran je kroz ideje Memorijalnog centra Domovinskog rata i osječke tvrtke Culex d. o. o., koja se bavi virtualnom stvarnosti

Simulacija leta obuhvaća pripremu, polijetanje, let, a sve to popraćeno je protuzrakoplovnim paljborom kako bi se održao dojam stalne opasnosti

S tehničke strane, avion je opremljen sa šest HTC VIVE PRO jedinica, automatskim paljenjem ventilatora, subwooferom za efekt rada motora te računalima opremljenim grafičkim karticama NVIDIA GTX 2080. Vezano uz scenarij leta, Mikić-Vučak naglašava kako, uzimajući u obzir da je riječ o povjesnim činjenicama, nisu ostavljali puno mjesta improvizaciji. U cilju stvaranja što autentičnijeg prikaza uvelike im je pomogao pukovnik Josip Hrgović, jedini živi pilot Voda, te natporučnik Darko Reinspach.

"Tijekom cijelog procesa izrade bili smo u kontaktu s njima, smatrajući ih najrelevantnijim izvorom. Upijali smo svaku informaciju, a kad smo dobili njihovu potvrdu, bili smo sigurni da smo napravili pravu stvar," zaključuje Mikić-Vučak.

ČUVANJE SJEĆANJA KROZ MODERNE TEHNOLOGIJE

"To je prikazano toliko zorno da svaki posjetitelj na svojoj koži može uvidjeti kolika je hrabrost bila potrebna za letjeti i djelovati u takvom avionu iznad ratne zone," govorit nam bojnik Marin Ivanković, ističući da je riječ o uistinu realističnoj simulaciji.

U sjećanje i zahvalu za junaštva, Samostalni zrakoplovni vod Osijek dobio je prvi virtualni spomenik u Hrvatskoj, smješten unutar aviona Antonov An-2 koji se kao eksponat nalazi u Memorijalnom centru Domovinskog rata Vukovar

Djelujući s improviziranih uzletišta u okolini Đakova, s nekoliko malih sportskih zrakoplova i poljoprivrednih aviona Antonov An-2, pripadnici Samostalnog zrakoplovnog voda Osijek dostavljali su opkoljenom Vukovaru opremu, medicinske potrepštine, a poslije improviziranim bombama napadali neprijateljske položaje

Bonik Ivanković predavač je u Memorijalnom centru i branitelj Vukovara te iz prve ruke objašnjava kako su aktivnosti osječkog Voda u ratno vrijeme imale iznimno važne moralne i materijalne učinke, no, nažalost, malo je ljudi bilo u potpunosti upoznato s njihovim djelovanjem. "Kao javna ustanova, Memorijalni centar dobio je donaciju Grada Šibenika. Željeli smo oživiti neku od priča koje nisu općepoznate, a ova o humanitarnim letovima pokazala se idealnom," objašnjava nam bonik Ivanković razloge zašto je upravo priča o Samostalnom zrakoplovnom vodu Osijek dobila virtualnu inačicu. Kroz Memorijalni centar godišnje prođe između 75 i 100 tisuća posjetitelja. Među njima velik je broj školaraca, kojima će taj projekt zasigurno omogućiti kvalitetnije stjecanje znanja o Domovinskom ratu i povijesti na ovim prostorima... Iznad ratnog Vukovara dosad je "poletjelo" više tisuća posjetitelja, a reakcije su izvrsne... U doba neprestanog tehnološkog rasta i brojnih inovacija, virtualni spomenik pokazao se kao pun pogodak za sve uzraste. Od dječjeg oduševljenja do pokoje suze onih nešto malo starijih – let nikoga nije ostavio ravnodušnim... Uz pomoć moderne tehnologije, uspomena i zahvalnost hrabrim pripadnicima Voda ostaje živjeti zauvijek.

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA POTPORU

Foto: privatna arhiva

U vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia" pokrenut je u organizaciji Zapovjedništva za potporu sustav vođene organizirane tjelesnoće u vidu grupnih funkcionalnih treninga i škole trčanja. Grupni vođeni treninzi održavaju se u sportskoj dvorani, a škola trčanja na atletskoj stazi i u prostoru vojarne. Navedeni kineziološki sadržaji provode se za sve pripadnike Hrvatske vojske smještene u toj vojarni

Odlukom potpredsjednika Vlade i ministra obrane Republike Hrvatske Damira Krstičevića, 2018. proglašena je u Ministarstvu obrane i Hrvatskoj vojsci godinom spremnosti i aktivnosti hrvatskog vojnika. Nastavno na Odluku, tjelesna spremnost prepoznata je kao preduvjet za obučne aktivnosti, operacije, misije ili vježbe svih modernih vojski svijeta.

Da bi vojnik bio u stanju izvršiti zadaću u borbenim uvjetima, mora biti tjelesno spremna sukladno svojoj ulozi.

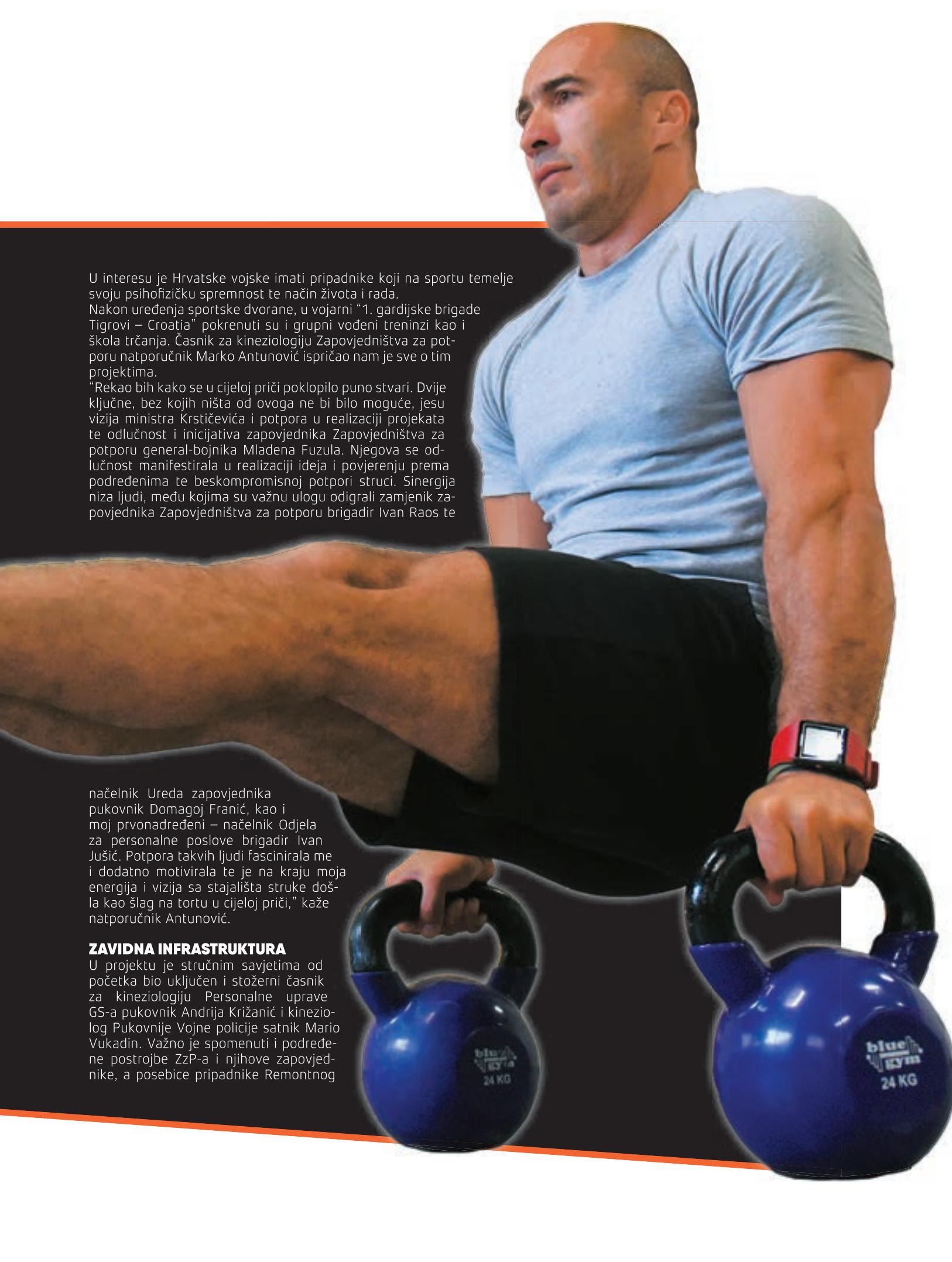
TJELESNA SPREMNOST KAO PREDUVJET OBUČENOG HRVATSKOG VOJNIKA

TEKST

Ivan Šurbek

FOTO

Mladen Čobanović

U interesu je Hrvatske vojske imati pripadnike koji na sportu temelje svoju psihofizičku spremnost te način života i rada.

Nakon uređenja sportske dvorane, u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia" pokrenuti su i grupni vođeni treninzi kao i škola trčanja. Časnik za kinezologiju Zapovjedništva za potporu natporučnik Marko Antunović ispričao nam je sve o tim projektima.

"Rekao bih kako se u cijeloj priči poklopilo puno stvari. Dvije ključne, bez kojih ništa od ovoga ne bi bilo moguće, jesu vizija ministra Krstičevića i potpora u realizaciji projekata te odlučnost i inicijativa zapovjednika Zapovjedništva za potporu general-bojnika Mladena Fuzula. Njegova se odlučnost manifestirala u realizaciji ideja i povjerenu prema podređenima te beskompromisnoj potpori struci. Sinergija niza ljudi, među kojima su važnu ulogu odigrali zamjenik zapovjednika Zapovjedništva za potporu brigadir Ivan Raos te

načelnik Ureda zapovjednika pukovnik Domagoj Franić, kao i moj prvonadređeni – načelnik Odjela za personalne poslove brigadir Ivan Jušić. Potpora takvih ljudi fascinirala me i dodatno motivirala te je na kraju moja energija i vizija sa stajališta struke došla kao šlag na tortu u cijeloj priči," kaže natporučnik Antunović.

ZAVIDNA INFRASTRUKTURA

U projektu je stručnim savjetima od početka bio uključen i stožerni časnik za kinezologiju Personalne uprave GS-a pukovnik Andrija Križanić i kinezilog Pukovnije Vojne policije satnik Mario Vukadin. Važno je spomenuti i podređene postrojbe ZzP-a i njihove zapovjednike, a posebice pripadnike Remontnog

ZAPOVJEDNIŠTVO ZA POTPORU

zavoda, Opslužne bojne i Bojne za opću logističku potporu, koji su na provedbenoj razini dali svoj obol u izgradnji sportskih objekata, izradi rekvizita i sprava te tako pridonijeli uspješnoj realizaciji projekta. Vizija ministra obrane itekako je ostvarena u vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia". Uz ministrov poticaj i smjernice te potporu zapovjednika Zzp-a napravljena je zavidna infrastruktura. Kako takva infrastruktura ne bi ostala samo spomenik koji će lijepo izgledati, zapovjednik Zapovjedništva za potporu u tom je kontekstu odlučio riješiti dva ključna problema.

"Prvi od problema odnosio se na sustav održavanja novoizgrađenih objekata: teretane, sportske dvorane i atletske staze s popratnim sadržajima. Drugi, onaj važniji, odnosio se na animaciju pripadnika, ne samo Zapovjedništva za potporu nego i cijele vojarne. Tražili smo pripadnike na razini HV-a koji imaju sposobnost i autoritet u vođenju različitih kinezioloških sadržaja, a u isto vrijeme mogu se brinuti o održavanju i redu u svim sportskim objektima vojarne. Takva su dva pripadnika primljena u Zapovjedništvo za potporu te uz moju organizacijsku podršku svakodnevno rade s pripadnicima vojarne," objašnjava natporučnik Antunović.

GRUPNI TRENINGI

Riječ je o skupniku Nikoli Špoljaru, reprezentativcu Hrvatske, šesterostrukom državnom prvaku u planinskom trčanju te prvaku na svim prvenstvima u trčanju u Hrvatskoj vojscu održanim zadnjih godina. Natporučnik Antunović ima o skupniku Špoljaru samo riječi hvale: "Nikola je jedan od najboljih sportaša koje Hrvatska vojska ima i savršeno se uklopio u našu viziju. Po uzoru na škole trčanja koje se održavaju po cijelom svijetu, odlučili smo iskoristiti njegovo znanje i iskustvo te uz uvjete koje imamo, u vidu atletske staze i blizine savskog nasipa, napraviti nešto slično i kod nas u HV-u."

Pozornik Matej Kovačević drugi je pripadnik koji svakodnevno radi sa skupnikom Špoljarem. Student je Kinezioološkog fakulteta, gdje će uskoro diplomirati na smjeru Kondicijska priprema sportaša na studiju Izobrazba trenera. Osim studiranja, ima i veliko iskustvo u praksi i treniranju, kao i vođenju različitih oblika grupnih funkcionalnih treninga. Kao i skupnik Špoljar, svakodnevno teži usavršavanju. Vodi grupne funkcionalne treninge u dvorani tri puta tjedno: ponedjeljkom, srijedom i petkom. Utorkom i četvrtkom vodi posebnu grupu za pripadnike s različitim zdravstvenim problemima, kojima je potreban individualniji i manje intenzivan pristup.

U sportskoj dvorani organizira i vodi odbojku na koju dolaze pripadnici kojima više odgovara takav vid tjelovježbe. Špoljar pak održava svoje treninge vani, u trima grupama raspoređenim po tempu i vremenu kao kriteriju razvrstavanja pripadnika po sposobnostima. Kako pojedinac napreduje, prebacuje se iz grupe u

U teretani pripadnici Hrvatske vojske individualnu tjelovježbu svakodnevno koriste u održavanju tjelesne spremnosti

TIGAR CHALLENGE – ODAVANJE POČASTI POGINULIM TIGROVIMA

Pozornik Matej Kovačević osmislio je u sklopu svojih treninga izazov Tigar Challenge, koji obuhvaća odavanje počasti pripadnicima 1. gardijske brigade Tigrovi poginulim u Domovinskom ratu. Matej je donedavni pripadnik 1. mehanizirane bojne Tigrovi, nasljednice legendarne Brigade. Povodom nedavne obljetnice 1. gardijske brigade proveo je Challenge u svojim terminima treninga. Riječ je o izazovu koji uključuje širok spektar vježbi: od marinaca, skeklova, trbušnjaka, čučnjeva, zgibova, a zbroj ponavljanja zadanih vježbi kombinirano i zajedno na kraju treninga treba biti jednak broju poginulih pripadnika, kojima se na taj način odaje počast.

Namjera je da se na obljetnicu svake ratne gardijske brigade Hrvatske vojske kroz kaledarsku godinu obilježi taj dan prigodnim izazovom u kojem se rade ponavljanja vježbi prema broju poginulih u navedenim postrojbama. Taj se izazov pokazao zanimljiv i učinkovit jer je razina motivacije koju su pripadnici pokazali prelazila njihove trenutačne mogućnosti. Na takav je simboličan način Matej kao sin poginulog hrvatskog branitelja pokazao da se i sportom mogu čuvati i promicati vrijednosti Domovinskog rata i spomen na poginule hrvatske branitelje.

grupu koja mu po vremenu i tempu odgovara. Takav vid zajedničkih treninga pokazao se nakon kratkog vremena kao pun pogodak jer se velik broj pripadnika odazvao i zainteresirao.

Natporučnik Antunović ističe kako je zadovoljan takvim načinom rada i velikim interesom.

POZITIVAN UTJECAJ

"Treba imati u vidu da nismo koristili nikakve metode oglašavanja, nego samo dobar glas pripadnika kojima smo osobno javili za početak takvih sustava početkom rujna, a oni su prenosiли dalje. Nevjerojatan je podatak da je kod Mateja i Nikole dosad prijavljeno 200 pripadnika i pripadnika koji redovito i u kontinuitetu, dva ili tri puta tjedno dolaze na treninge. Tu još moramo pribrojiti odbojku i dvadesetak pripadnika i pripadnika koji već godinu dana nisu niti jedan termin propustili, kao i Pukovniju Vojne policije, koja gotovo svakodnevno provodi samoodbranu ili različite tečajeve u sportskoj dvorani. U cijeloj priči nismo uopće spomenuli teretanu, u kojoj prednjače pripadnici specijalne Vojne policije i ostali koji takav oblik individualne tjelesne spremnosti koriste u održavanju tjelesne spremnosti. Kad sve to zbrojimo, dolazimo do zavidnog broja pripadnika koji koriste novoizgrađenu sportsku infrastrukturu vojarne '1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia', " kaže natporučnik Antunović.

Jedna od zanimljivosti cijele priče, a u kontekstu treninga i sportskog načina života, jesu i nadređeni. Priča oko stvaranja sportske infrastrukture potaknula je apsolutno sve na angažman, a plod toga bila je inicijativa da se nakon opremanja teretane počne zajednički trenirati

**Priča oko
stvaranja sportske
infrastrukture
potaknula je
apsolutno sve
na angažman, a
plod toga bila je
inicijativa da se
nakon opremanja
teretane počne
zajednički trenirati**

četka činilo kako će ta zamisao biti teško održiva, ispalo je suprotno, pa se tako već više od godinu dana u navedenom terminu održavaju treningi na koje redovito dolaze upravo nadređeni. Zapovjednici su primjerom pokazali da se uvijek nađe način kad postoji volja, a kad to vide njihovi podređeni – naravno da bolji poticaj za vježbanje ne mogu dobiti. Danas je situacija takva da se treningi ne propuštaju ni pod koju cijenu jer je svima postalo jasno kako takav oblik tjelesne spremnosti pozitivno utječe na radne sposobnosti, koncentraciju i opće zdravlje te stvara dobar osjećaj koji ih prati tijekom dana.

"Htio bih još jednom naglasiti kako su danas problemi pretilosti, bolesti srca i krvožilnog sustava prouzročeni nedostatkom kretanja postali ozbiljan globalni problem s kojim se teško nose i puno razvijenije zemlje, a koji se naposljetku odražava i na vojsku. Stoga upravo pripadnici Zapovjedništva za potporu te Hrvatske vojske koji su smješteni u vojarni '1. gardijske brigade Tigrovi – Croatia' pokazuju primjerom da se svakog dana može sustavno raditi na prevenciji te održavanju psihofizičkih sposobnosti," zaključuje natporučnik Antunović.

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

OPHODNI BRODOVI ZA FRANCUSKE PREKOMORSKE TERITORIJE

Ilustracija: Socarenam

Tvrtki Socarenam dodijeljen je 30. prosinca 2019. ugovor za gradnju, opremanje i dostavu šest prekomorskih ophodnih brodova (Patrouilleurs Outre-Mers – POM) za francusku mornaricu. Plovila duljine 80 m djelovat će u francuskim prekomorskim teritorijima, tj. biti stacionirana u Novoj Kaledoniji, Francuskoj Polineziji i na otoku Réunionu. Gradit će se u Socarenamovim brodogradilištima u Boulogne-sur-Meru na sjeveru Francuske i Saint-Malou u Bretanji. Isporuке su planirane između 2022. i 2025. godine. Oblikovno rješenje temelji se na čeličnom trupu i nadgrađu od marinizirane aluminijumske slitine. Prema grafičkom prikazu broda, značajke uključuju krmenu rampu i bočne dizalice namijenjene brzom porinuću i povratku brodica na napuhavanje s tvrdim dnem, kao i sletnu palubu namijenjenu bespilotnim letjelicama. Temeljno naoružanje uključiti će daljinski upravljan top i strojnica. Nova ophodna plovila mogu imati do 53 člana posade. Prema Socarenamu, trenutačni ugovor uključuje gradnju POM-ova s opcijom usluge održavanja do šest godina od isporuke.

AKTIVNA RUSKA BRODOGRADNJA

Ruska brodograđevna industrija i ratna mornarica bile su u prosincu 2019. i siječnju 2020. aktivne u realizaciji i predstavljanju aktualnih i budućih projekata. Televizijski Prvi kanal (Channel One) prikazao je 24. prosinca maketu nove, pete generacije podmornica na nuklearni pogon klase Lajka (Projekt 585), naoružanih balističkim raketama. Izvor iz vojne industrije još je u travnju 2019. izjavio agenciji TASS da je taj istraživačko-razvojni projekt pokrenuo projektni ured Malahit iz Sankt-Peterburga. Tad nije detaljno specificirao podmornicu, nego rekao samo da će dio palete oružja biti hipersonična protubrodska raka Cirkon, a podmornica će imati modularnu strukturu i integrirani sustav upravljanja borbom baziran na umjetnoj inteligenciji. Prema nedavno prikazanom modelu, podmornica ima istisninu 11 340 tona, najveću dubinu ronjenja 600 m, može dostići brzinu od 35 čvorova, a autonomija iznosi 90 dana. Naoružanje bi moglo uključivati krstarče rakete Kalibr (uključujući inačicu 3M-14 namijenjenu napadima na kopnene ciljeve), spomenute rakete 3M-22 Cirkon, protubrodske rakete P-800 Oniks (3M-55), protupodmorničke vođene rakete 91RU Otvet, protupodmorničke rakete Hiščnik (prema nekim izvorima u okviru tog programa razvija se brzi torpedo), torpede Fizik-1 i USET-80... Nadalje, prikazano je nekoliko modela površinskih borbenih brodova, uključujući poboljšanu krstaricu Projekt 11442M (klasa Kirov), ophodni ledolamac Projekt 23550 naoružan raketama Kalibr te poboljšanu korvetu Projekt 22800 (klasa Karakurt) s povećanim brojem ćelija vertikalnog lansirnog sustava 3S-14.

Početkom siječnja prikazana je maketa poboljšane korvete Projekt 20386, također opremljene sustavom 3S-14 za lansiranje projektila Kalibr, Cirkon i Oniks, mornaričkim topovima A-190-01 od 100 mm, dvama topovima od 57 mm te lanserima PZO projektila Redut. Za potrebe smještaja svih novih oružnih sustava projektanti bi produljili trup i povećali istisninu. Među svim maketama najatraktivnija je ona koja predstavlja nosač aviona klase Lamantin (Projekt 11430E) projektnog ureda Nevske. To bi bilo plovilo na nuklearni pogon, dulje te s većom istisninom od jedinog ruskog nosača "Admiral Kuznjecov", što bi mu omogućilo i puno brojniju letnu skupinu.

U Sevastopolju, gradu koji je Rusija nezakonito pripojila s cijelim poluotokom Krimom, održana je svečanost

Foto: Zelenodolsk Plant A. M. Gorky

primopredaje raketne korvete "Ingušetija" (na fotografiji), osme u klasi Bujan-M, priopćeno je 31. prosinca 2019. godine. Bujan (Projekt 21630) i Bujan-M (Projekt 21631), klase su koje je razvio projektni ured Zelenodolsk. Klase Bujan-M istisnine je 900 t, za 400 t više od Bujana. Duljine 74 m, predviđena je za protubrodsko djelovanje sekundarnim PZO sposobnostima zahvaljujući raketama Igla-1M SAM. Od naoružanja, tu je i top A-190 100 mm, dva PZO topa AK-630M i protubrodskе rakete Kalibr.

U brodogradilištu Amur u gradu Komsomolsku na Amure održana je 26. prosinca svečanost polaganja kobilice korvete "Usurijsk" spomenute klase Karakurt. To je treći brod u klasi koji se gradi na ruskom Dalekom istoku, u skladu s ugovorom sklopljenim 2018. za šest korveta te klase. Sve bi trebale biti isporučene do 2026. godine. Klasu krasiti nadgrađe male radarske zamjetljivosti s integriranim jarbolom opremljenim četirima faznim radarima. Brodovi mogu biti naoružani protubrodskim krstarećim raketama Kalibr ili Oniks i imaju autonomiju od 15 dana. Mogli bi biti jeftinija alternativa za fregate klase Admiral Grigorovič čija gradnja kasni.

Brodogradilište Sevmaš najavilo je 17. prosinca da će "Knez Vladimir", četvrta podmornica na nuklearni pogon klase Borej-A, do kraja siječnja biti isporučena mornarici. Tijekom pokusnih plovidbi u listopadu prošle godine uspješno je ispalila mornaričku inačicu balističke rakete Bulava. U usporedbi s prvim trima plovilima u klasi, "Knez Vladimir" ima manji akustični potpis i poboljšane sustave upravljanja, postiže veću dubinu ronjenja te ima bolje naoružanje i sustave nadzora. Sevmaš je 25. prosinca porinuo "Novosibirsk", nuklearnu podmornicu klase Jasen-M.

Admiralitetsko brodogradilište iz Sankt-Peterburga porinulo je 27. prosinca dizelsko-električnu podmornicu "Volhov", osmu iz poboljšane klase Kilo (ili klasa Varšavjanka, Projekt 636.3). Sve podmornice Projekt 636.3 naoružane su krstarećim raketama Kalibr-PL.

REPUBLIKA HRVATSKA MINISTARSTVO OBRANE UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 62. stavka 3. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i točke VIII. Odluke o osnivanju Povjerenstva Ministarstva obrane za utvrđivanje prijedloga kandidata za imenovanje odnosno upućivanje na dužnosti vojnog izaslanika i druge vojno-diplomske dužnosti te dužnosti u međunarodnim organizacijama i vojnim predstavništvima, KLASA: 023-03/16-03/1, URBROJ: 512-01-16-169 od 13. travnja 2016., objavljuje

INTERNI OGLAS za popunu dužnosti

**časnik za vezu u FMN sekretarijatu, OF-4,
Cyberspace Directorate, J6 Cyberspace,
SHAPE, Mons, Kraljevina Belgija**

Uvjeti:

- funkcionalno područje: F6-KIS
- sigurnosni certifikat: NATO SECRET
- znanje engleskog jezika SLP 3333
- ostali uvjeti propisani opisom poslova (NATO Job Description).

Predviđeno vrijeme upućivanja na dužnost: srpanj – kolovoz 2020.

Dužnost se popunjava u trajanju od tri godine.

Kandidati osim propisanih uvjeta moraju ispunjavati uvjete iz članka 34. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

S kandidatima koji ispunjavaju uvjete provesti će se individualni razgovor na hrvatskom i engleskom jeziku s pitanjima vezanim uz dužnost.

Prijave s dokazima o ispunjavanju navedenih uvjeta zainteresirani kandidati mogu dostaviti na adresu: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Uprava za ljudske potencijale, Sektor za razvoj i upravljanje ljudskim potencijalima, Staničeva 6, 10 000 Zagreb.

Rok za podnošenje prijava je 14 dana od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

CH-47 Chinook i CH-53 Stallion dva su tipa teških transportnih helikoptera koja su često izravni konkurenti na tržištu, no već desetljećima funkcionišaju u svojevrsnom suživotu. Zahvaljujući aktualnim i potencijalnim američkim i stranim narudžbama, čini se da će tako biti i ubuduće

TKO JE NAJBOLJI?

TEKST
Marin Marušić

Chinook i Stallion već su dugo oslonac zrakoplovstava, ali i drugih grana oružanih snaga članica NATO-a, kao i zemalja koje se rado opremanju vojnom tehnikom iz SAD-a. Iako uvelike različiti, nerijetko se događalo da su i konkurenca, ali usprkos tomu, niti za jedan nikad nije nedostajalo novih narudžbi. Sudbine im se isprepliću odavno: oba su zamjenila helikopter CH-37 Mojave, koji su KoV i Marinski korpus SAD-a kratko koristili. Razvoj Chinooka krenuo je od potrebe KoV-a za transportnim helikopterom koji će se prije svega koristiti za potporu borbenim misijama. Isprva je, krajem pedesetih, za tu ulogu razmatran V-107 ili YCH-1A tvrtke Vertol. Iz njega će se razviti CH-46 Sea Knight, koji će koristiti Marinski korpus, ali tad nije zadovoljavao očekivanja KoV-a: ocijenjen je premalenim. Ipak, osnovni koncept helikoptera bez manjeg vertikalnog rotora i s dvama tandem rotorima prihvaćen je te se prionulo dizajniranju veće i snažnije letjelice. U međuvremenu je tvrtku Vertol preuzeo Boeing, a novi helikopter dobio je oznaku YCH-1B i u rujnu 1961. prvi put poletio. Već iduće godine ušao je u operativnu uporabu KoV-a i dobio poznatiju oznaku CH-47A.

BRZA UPORABA I IZVOZ

Vijetnamski rat ubrzao je i omasovio uvođenje CH-47 Chinooka u operativnu uporabu. Osim prijevoza ljudstva, pokazao se dragocjen i u premještanju haubičkih bitnica te izvlačenju tisuća oštećenih

Foto: UK Ministry of Defence

Chinook HC.6A britanskog zrakoplovstva i dva
Super Stalliona CH-53E američkih marinaca
tijekom vježbe u Arizoni 2018. godine

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

CH-53A Stallion američkih marinaca u bazi u Vijetnamu tijekom lipnja 1968. godine. Vijetnamski rat bio je za helikoptere Stallion i Chinook prva prilika za borbenu provjeru, gotovo odmah nakon što su ulazili u operativnu uporabu

aviona i helikoptera. Nakon Vijetnama slijedit će sve sposobnije inačice Chinooka kod kojih će se više nego udvostručiti najveća masa nošenog tereta. Stići će i brojne narudžbe iz inozemstva, a licencijska proizvodnja helikoptera bit će usvojena u Italiji (tvrtka Agusta) i Japanu (Kawasaki). Kao što je Američka kopnena vojska odigrala veliku ulogu u razvoju Chinooka, jednako vrijedi i za Marinski korpus i helikopter Stallion. Marincima je bio potreban transportni helikopter velike nosivosti sposoban iznimno brzo prevoziti ljudstvo i različite vrste tereta s brodova do obale. Krajem 1960. zahtjev za novi helikopter definiran je u natječaju pod oznakom HH(X). Pobjedila je tvrtka Sikorsky s letjelicom YCH-53A, koja je prvi put poletjela u listopadu 1964., samo tri godine nakon Chinooka. I CH-53 Sea Stallion pokazao se u Vijetnamu koristan i s vremenom je razvijan u sve snažnije i sposobnije inačice, koje su ulazile u uporabu sve većeg broja korisnika. Prvo ga je za protuminsko djelovanje usvojila Američka ratna mornarica, a potom i zrakoplovstvo za zadaće borbenog traganja i spašavanja. Uskoro su stigla i dva vanjska korisnika. Helikoptere njemačkog Kov-a označe CH-53G, njih 108 od ukupno 110, licencijski je proizvela

Foto: US Dod

tvrtka VFW-Fokker. U izraelskom zrakoplovstvu helikopter je dobio ime Yas'ur. Prve su letjelice ušle u uporabu 1969. godine i odmah su korištene u borbenim misijama. Od početka osamdesetih najistaknutija je inačica helikoptera postao CH-53E Super Stallion, zamjenivši Sea Stallion koji se prestao proizvoditi 1978. godine.

SVE BOLJI I BOLJI

Nakon više od pola stoljeća i Chinook i Stallion daleko su od toga da budu otpisani, čak i kad se govori o potpuno novim helikopterima. Njihov daljnji razvoj nadovezuje se na sve pozitivne značajke koje su iskazali tijekom duge operativne uporabe. Najnoviji je predstavnik Chinooka inačica "F" i novi standard Block II, koji je u razvoju, dok je iz iskustva s helikopterima CH-53 proizšao moderni CH-53K King Stallion. CH-47F, najnovija oznaka Chinooka, prvotno je bila namijenjena programu ICH (Improved Cargo Helicopter). Boeing je po prihvatljivoj cijeni želio djelomično modernizirati Chinooke za Američku kopnenu vojsku. Inačica "F" predstavljena je javnosti sredinom 2006., a prvi let nove letjelice organiziran je krajem te godine. Iako bez puno uočljivih vanjskih razlika u odnosu na prijašnju inačicu "D", riječ je bila o kudikamo modernijem helikopteru. Značajna je novost bila nova inačica Honeywellovih (nekad Lycoming) motora T55, za petinu snažnija od prethodne, uz sedam posto manju potrošnju i za četvrtinu manje troškove održavanja. Helikopteru CH-47F za dizanje tereta služe tri kuke ispod trupa, od kojih dvije imaju nosivost 7500 kg, a središnja 12 000 kg. Nošenje preko više kuka povećava stabilnost i omogućuje veće brzine. Pažnja

Foto: USAF

CH-47F Američke kopnene vojske prilikom osiguranja podvjesnog tereta. Osim lakih oklopnih vozila HMMWV, helikopter bi trebao biti sposoban prebacivati i nova vozila JLTV

Upravljačka ploča sustava CAAS (Common Avionics Architecture System) kod helikoptera Chinook. Taj sustav ugrađen je i u helikopter CH-53E

je posvećena i smanjenju vibracija pri radu pa novi helikopteri "F" imaju robusniju strukturu postignutu ugradnjom malobrojnih, ali većih dijelova izrađenih tehnikom glodenja, za razliku od uporabe zakovica kod prethodne inačice. Zmaj letjelice otporniji je na koroziju, što znači i manje sati održavanja, a rezultat je produljenje životnog vijeka. Novi Chinook dobio je i potpuno digitaliziranu pilotsku kabинu s pet višenamjenskih prikaznika, koji su dio sustava CAAS (Common Avionics Architecture System) tvrtke Rockwell Collins. Zajedno s trokanalnim autopilotom sustava DAFCS (Digital Advanced Flight Control System), znatno je smanjeno naprezanje pilota, a povećana situacijska svjesnost posade. Stoga je, primjerice, s pomoću jedne tipke moguće bočno kretanje ili promjena visine u inkrementima od tridesetak centimetara.

BROJ KORISNIKA RASTE

Britansko Kraljevsko ratno zrakoplovstvo još je od 1980. jedan od većih korisnika Chinooka. Od toga je 14 letjelica najnovije inačice "F" isporučenih do kraja 2015. godine. Mnogi su helikopteri modernizirani kako bi većina flote bila na jednakom, odnosno najvišem standardu, koji nosi oznaku HC6. Helikopteri Chinook CH-47C tijekom godina isporučeni su Grčkoj, Iranu, Maroku, Egiptu i Libiji. Nakon što je 2008. postignut dogovor s Boeingom, AgustaWestland dobila je od Talijanskog KoV-a narudžbu za 16 novih helikoptera CH-47F. Prvi su isporučeni 2014. i danas su u sastavu 1. pukovnije zrakoplovstva KoV-a Antares, u kojoj su zamjenili starije helikoptere inačice "C" korištene još od 1973. godine. Nizozemsко ratno zrakoplovstvo kupilo je početkom devedesetih od Kanade sedam rabljenih, a potom šest novih helikoptera Chinook i svi su nadograđeni na zajednički standard. Nizozemska je u rujnu 2015. odlučila kupiti 14 novih CH-47F, a šest CH-47D će nadograditi, tako da će imati flotu od 20 letjelica na najnovijem standardu. Zanimljivo je da je Kanada prodajom Chinooka Nizozemskoj neko vrijeme ostala bez teških helikoptera. To je promijenjeno tek prije nekoliko godina, kad su isporučene zadnje letjelice, naručene 2009. godine. Kanadski helikopteri oznake CH-147F opsežno su nadograđeni te su opremljeniji od standardnih CH-47F. Jedan od najvećih korisnika nove generacije

	BOEING CH-47F CHINOOK	SIKORSKY CH-53K KING STALLION
Motori	2 x T55-714A	2 x T408-GE-400
Snaga motora	2 x 4168 KS (3108 kW)	2 x 7332 KS (5460 kW)
Promjer rotora	2 x 18,29 m	24,07 m
Duljina	30,14 m	30,2 m
Visina	5,68 m	8,66 m
Masa praznog	11 150 kg	15 070 kg
Najveća poletna masa	22 680 kg	39 900 kg
Korisna nosivost	10 885 kg	15 900 kg
Vanjska nosivost	11 793 kg	16 300 kg
Duljina kabine	9,19 m	9,14 m
Širina kabine	2,29 m	2,62 m
Visina kabine	1,98 m	1,98 m
Najveća brzina	302 km/h	315 km/h
Krstareća brzina	291 km/h	293 km/h

Talijanski CH-47F tijekom vježbe Lavaredo 2019 u Dolomitima. Podybesni teret čini laka haubica kalibra 105 mm

helikoptera Chinook mogla bi biti Saudijska Arabija, koja je sredinom 2017. naručila osam CH-47F. Moguće je da je to samo dio nabave od ukupno 48 letjelica koju je te godine odobrila i američka administracija.

NOVI PLANOVI

Sve modernizacije, nova pilotska kabina i nadogradnja novih sustava kao što su usisni odvajači čestica kod motora, komunikacijski sustavi, sustavi protumjera i balistička zaštita kroz godine su povećali masu Chinooka. Stoga je Boeing, s glavnim ciljem smanjenja mase letjelice i ponovnog povećanja njezine nosivosti, pokrenuo razvoj podinačice Block II helikoptera CH-47F. Nosivost je povećana na više od 10 000 kilograma, što je za 900 više u odnosu na "običnu" inačicu "F". Boeing traži sposobnost prijevoza tereta mase 10 000 kilograma na udaljenost od 90 kilometara pri temperaturi zraka od 35 stupnjeva. Pri jednakim uvjetima CH-47F može nositi "tek" 7250 kg. Povećanje nosivosti postiže se ugradnjom novih krovova elisa ACRB (Advanced Chinook Rotor Blade), koji imaju redizajnirane vrhove i novi aeroprofil. To je rješenje dijelom temeljeno na iskustvu iz otkazanog programa razvoja helikoptera RAH-66 Comanche (opširnije v. tekst

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Prizemljeni Komanči, HV br. 586). Boeing je prvi let Chinooka s ugrađenim ACRB-om objavio 16. siječnja, dakle prije nekoliko dana. Masa helikoptera smanjena je rješenjem koje je već primijenjeno kod kanadskih CH-147F i Chinooka za specijalne operacije MH-47G, gdje je u svakom sponzonu ugrađen jedan veći umjesto dosadašnjih triju manjih spremnika.

Promijenjen bi bio i sustav za opskrbu električnom energijom. Novi bi se sastojao od triju generatora od 60 kVA, što je također primijenjeno na kanadskoj inačici helikoptera. To omogućuje dovoljno snage za sadašnje sustave protumjera, ali i za sustave koji bi tek mogli biti ugrađeni. Kod specijalne inačice MH-47G strojnica imaju vlastite baterije pa je moguća njihova uporaba i u slučaju pada helikoptera te otkazivanja glavnog električnog napajanja.

POGLEĐ U DALJU BUDUĆNOST

Uz bolji sustav transmisije i veći okretni moment, u planu su i novi motori T55 serije 715, koji bi trebali biti dvadesetak posto snažniji uz manju potrošnju i lakše održavanje. Štoviše, Honeywell razvija i naprednu "C" inačicu motora T55 serije 714. Motori bi razvijali snagu od oko 6000 KS, ta-

Kanadski vojnici ukrcavaju se u CH-147F, kanadsku modificiranu inačicu helikoptera CH-47F koja služi i kao osnova za Chinook ponuđen Njemačkoj

kođer uz manju potrošnju i lakše održavanje, a postojala bi mogućnost ugradnje na sadašnje helikoptere CH-47F. Dosad su konstruirana tri helikoptera Chinook Block II. Na njima se obavljaju različita testiranja, koja će biti nastavljena i ove godine. Američke vlasti trebale bi odlučiti potrebna proračunska sredstva koja bi omogućila serijsku proizvodnju i isporuku helikoptera CH-47F Block II kopnenoj vojsci. Zasad je naručeno samo 15 helikoptera Block II, i to u inačici za specijalne namjene MH-47G, a isporuka prvog očekuje se uskoro. Krajem 2018. objavljeno je da Boeing planira oko 2027. godine početi rad na novoj seriji Chinooka, nazvanoj Block III, i to za inačice CH-47F te MH-47G. Razvoj helikoptera koji bi vjerojatno imali još snažnije motore trajao bi do 2040., kad bi trebala početi i serijska proizvodnja. Realizacija tog plana jamčila bi da će Chinook ostati u operativnoj uporabi dugo nakon 2060. godine.

KRALJEVSKI "ŽDRIJEBAC"

Sikorsky i američki korisnici različitih inačica Super Stalliona bili su početkom 2000. svjesni da će za deset godina početi istjecati resursi postojeće flote pa je pokrenut program obnove i produljenja radnog vijeka helikoptera, koji je dobio oznaku CH-53X. Optimistične procjene u oružanim snagama govorile su da će troškovi biti svedeni samo na petinu iznosa koji bi trebalo izdvojiti za novi helikopter. Međutim, iskustva KoV-a i marinaca pokazala su da se takvi troškovi mogu uvelike povećati. Nakon pokrenute analize svih mogućih rješenja, krajem 2003. odlučeno je da je najisplativije rješenje ipak nabava novih letjelica. Novi "ždrijebac" dobio je oznaku CH-53K, a u prosincu 2006. izabran je njegov ključni dio, koji je zamjenjeno različite inačice General Electricova motora T64 na dotadašnjim Stallionima. Riječ je bila o također General Electricovu motoru – GE38-1B – izvedenom iz komercijalnog

turboventilatorskog motora CFE738 i turboelisnog T407. Potonji je trebao biti ugrađen na patrolni mornarički avion Lockheed P-7, čiji je razvoj prekinut krajem 1990. godine. Prvi novi motori isporučeni su u kolovozu 2011. te dobivaju novu oznaku T408-GE-400. Svaki razvija otprilike 7500 KS, što je 60 – 70 posto više od T64. Novi motori imaju usto 18 posto manju potrošnju goriva i 63 posto manje dijelova. Rotori koje pokreću ti motori ostali su jednakog promjera i broja krakova, ali imaju 12 – 15 posto veću površinu i izrađeni su od kompozitnih materijala. Gorivo je smješteno u sponzonima na objema stranama trupa, a u svakom su po dva samobrteća spremnika s ukupno 8650 litara goriva. Količina goriva može se udvostručiti dodavanjem unutarnjih spremnika s dodatnih 9000 litara. Teretni prostor visine gotovo dva metra širok je 262 cm tako da je moguće prijevoz dviju standardnih paleta 463L. Kako se često navodi, u odnosu na prethodnika postignuta je trostruko veća nosivost: 12 200 kg tereta na visini od 914 metara i na udaljenost od 204 kilometra pri temperaturi zraka od 33 stupnja. Iako je standardni broj sjedećih mjesta smanjen s 55 na 32, nova su sjedala znatno robusnija i otpornija na sudare.

NEZAMJENJIV ZA MARINCE

Velike je promjene doživjela i pilotska kabina, koja zbog bolje preglednosti ima veće prednje i bočne prozore. Upravljački sustavi i avionika u pilotskoj kabini temelje se na CAAS (Common Avionics Architecture System) sustavu i standardu Američke kopnene vojske. Razvila ga je tvrtka Rockwell Collins, a ugrađen je i na helikoptere CH-47F Chinook i MH-60M Black Hawk. Dio sustava čini i pet višenamjenskih prikaznika na bazi tekućih kristala, sustav za praćenje stanja i uporabe helikoptera (Health and Usage Monitoring System – HUMS), kao i rada glavnih komponenata te sustava helikoptera. Tu

SAD planira nabavu ukupno 200 helikoptera CH-53K koji bi ušli u sastav osam eskadrila teških helikoptera, trenažnu eskadrilu teških helikoptera i pričuvnu eskadrilu Marinskog korpusa

je i trostruki FBW (fly-by-wire) sustav upravljanja. SAD planira nabavu ukupno 200 helikoptera CH-53K koji bi ušli u sastav osam eskadrila teških helikoptera, trenažnu eskadrilu teških helikoptera i pričuvnu eskadrilu Marinskog korpusa. Za potrebe Marinskog korpusa helikopter King Stallion nezamjenjiv je tako da projekt već sad ima dobre izglede. Sasvim je druga situacija kad se govori o potencijalnim korisnicima u inozemstvu. Prvi su kandidati zemlje koje koriste starije inačice – Japan, Izrael i Njemačka. Japan je donedavno koristio mornaričku inačicu Stalliona MH-53E Sea Dragon, čija je osnovna zadaća uklanjanje morskih mina, te se već spominje kao vjerojatni budući korisnik.

IZRAELSKA DILEMA

Izrael je svoje Stallione (Yas'ure) nabavio i nastavlja nabavljati iz više izvora. Sudjelovali su u svakom većem vojnom pothvatu od 1969. do danas. Prošli su i dva značajna programa nadogradnje i modernizacije (Yas'ur 2000 i Yas'ur 2025), te bi se mogli zadržati u uporabi barem do 2030. godine. Kako bi se održala operativnost postojećih helikoptera, krajem 2019. u Izrael je pristiglo pet helikoptera CH-53D Marinskog korpusa SAD-a koji

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

će služiti za pričuvne dijelove. Prošle je godine obilježeno pola stoljeća od početka njihove uporabe pa je izraelski prioritet potraga za letjelicom koja će ih zamijeniti. Plan nabave uključuje dvadesetak novih helikoptera kojima bi se popunila jedna eskadrila. Glavni je kandidat King Stallion tvrtke Lockheed Martin (koja je u međuvremenu preuzeala Sikorsky) te Boeingov Chinook.

Helikoptere CH-53 već niz godina koristi i Bundeswehr, koji je također proveo više projekata modernizacije ili nadogradnje. Iako su isprva bili uvedeni u flotu KoV-a, nakon preustroja, a službeno od početka 2014., u uporabi su njemačkog zrakoplovstva. Prva značajnija modernizacija bio je projekt inačice CH-53GS pokrenut krajem devedesetih. Pilotska kabina tad je prilagođena uporabi naočala za noćno gledanje i na važnijim dijelovima letjelice dodana je balistička zaštita. Kako bi se povećala sposobnost samoobrane, ugrađeni su sustavi elektroničkih protumjera i obrambeno naoružanje. Druga modernizacija rezultirala je inačicom CH-53GE specijaliziranom za borbene misije traganja i spašavanja te operacije u Afganistanu. Osim dodatne avionike, ugrađeni su filtri uvodnika za motore i dodatni spremnici goriva zbog većeg doleta.

ODGAĐANA NABAVA

Zadnja veća modernizacija CH-53 u Njemačkoj pokrenuta je 2006. i obuhvatila je 40 helikoptera. Nova inačica dobila je oznaku CH-53GA (GA-German Advanced). Prvi je put poletjela u veljači 2010., a do 2015. modernizirane su sve planirane letjelice. Novi je standard donio novu avioniku te komunikacijske i navigacijske sustave kako bi se mogao bolje povezati s modernijim helikopterima poput transportnog NH90 i borbenog Tigera. Ugrađena je i nova staklena pilotska kabina s pet višenamjenskih prikaznika te mogućnost korištenja FLIR kupola u noćnim misijama. Helikopter je dobio i novi digitalni sustav kontrole leta s četverokanalnim autopilotom sa sposobnosti automatske kontrole lebdjenja. Dodan je novi sustav elektroničkih protumjera, a helikopter je dobio opciju ugradnje dvaju dodatnih

Foto: US Navy

CH-53K Super Stallion na berlinskom aeromitingu 2018. godine, gdje se predstavio i pred mogućim budućim kupcima

spremnika goriva u skladu s potrebama misije. Sva poboljšanja trebala bi omogućiti korištenje CH-53 u Bundeswehru do 2030. godine. Od ukupno 112 nabavljenih CH-53, sredinom 2019. ostao je 71, od čega ih je raspoloživo bilo manje od 50 i jasno je da nakon pedesetak godina službe broje zadnje dane. S tim na umu početkom 2019. i službeno je otvoren natječaj za novi teški transportni helikopter (Schwerer Transporthubschrauber – STH) Bundeswehra. Za tu je dugo odgađanu nabavu krajem 2018. u zadnji tren planirano 5,6 milijardi eura, kojima bi se do 2031. nabavilo najmanje 44, a najviše 60 novih helikoptera. Među spomenutim zahtjevima navedena je sposobnost prijevoza 30 opremljenih vojnika ili deset tona unutarnjeg tereta, kao i sposobnost prijevoza deset tona vanjskog ili osam tona unutarnjeg te-

Foto: Rheinmetall

Pogon tvrtke Sikorsky (Lockheed Martin) u Stratfordu, Connecticut, gdje se sklapa King Stallion (na fotografiji), čeka i nove narudžbe

Nedavni istovar jednog od pet nekadašnjih Stalliona Marinskog korpusa SAD-a u izraelskoj luci Ashdodu. Nabavom rabljenih CH-53 izraelsko zrakoplovstvo nastoji održati operativnost starih helikoptera Yas'ur

Pripadnici specijalne postrojbe američke mornarice (Special Warfare Combatant-Craft Crewmen – SWCC) provode vježbu s brzim borbenim čamcima i borbenom inačicom Chinooka za specijalne operacije MH-47G

reta na udaljenost od 230 kilometara. Kandidate nije teško pogoditi: Lockheed Martin koji nudi CH-53K King Stallion, te Boeing s CH-47F Chinookom. Obje tvrtke poslale su službene ponude sredinom ovog siječnja i nastupaju kao nositelji timova u kojima su i njemačke tvrtke kako bi dio posla dobila i njemačka industrija. S Lockheedom je Rheinmetall, ZFL, Autoflug i MTU, a s Boeingom AERO-Bildung, Aircraft Philipp, Diehl Defence i Liebherr-Aerospace. Očekuje se da bi prvi helikopteri trebali biti isporučeni 2024., a zadnji do kraja 2031. godine.

SVAKI IMA PREDNOSTI... I MANE

Iako je Chinooku i King Stallionu zajedničko to što su prije svega teški transportni helikopteri, tretmotorni King Stallion u odnosu na dvomotorni Chinook snažniji je i sa znatno većom nosivosti korisnog tereta. Što više, CH-53K King Stallion ima pogonsku skupinu koja razvija otprilike jednaku snagu kao i gigantski ruski Mil Mi-26, trenutačno najveći helikopter na svijetu koji je u serijskoj proizvodnji. S druge strane, King Stallion zbog velikih troškova razvoja i više je nego dvostruko skuplj od Chinooka. Kao i svaka nova generacija Stalliona, inačica "K" doživjela je radikalne promjene u odnosu na stariju, što je prouzročilo dulji razvoj i odgađanje početka serijske proizvodnje. Stoga je za Lockheed iznimno bitna narudžba iz sredine 2019., za 12 helikoptera koji će ući u sastav Marinskog korpusa SAD-a, tradicionalno glavnog korisnika te letjelice. Naučene lekcije iz USMC-ove operativne uporabe vjerojatno će brže ukloniti neke nedostatke novog dizajna, što će itekako pomoći pri nalaženju novih korisnika. Dakle, Chinook je "low-risk", odnosno manje rizično rješenje za buduće kupce. Jedna je od prednosti Chinooka i to što se Boeing može osloniti na korisnike koji imaju starije inačice

Često nazivan i "radnim konjem" njemačkih zračnih snaga, CH-53G korišten je nakon hladnog rata u brojnim misijama (NATO, UN) širom svijeta

Foto: US Army

tog helikoptera. Modernizane i nove inačice Chinooka manje su radikalne te je često moguća ugradnja novih sustava i u postojeće letjelice. Primjerice, neki su od Chinooka Američke kopnene vojske tijekom dviju modernizacija dovedeni na standard inačice "F" i tako su napravili skok od dviju generacija. Uz SAD, zemlje koje ga koriste, a koje su naručile i nove inačice Chinooka, jesu: Ujedinjeno Kraljevstvo, Nizozemska, Kanada, Španjolska i Singapur. Uspjeh je postignut i kod važnih novih kupaca poput Indije, Turske i Ujedinjenih Arapskih Emirata, a izgleda da postoji određena šansa i kod Francuske. Naime, tijekom proslave pada Bastille 14. srpnja 2019. procurila je vijest da se aktivno razmatra nabava određenog broja Chinooka za potrebe francuskih specijalnih postrojbi. Navodno je ta mogućnost dijelom rezultat pozitivnih iskustava prilikom operacija u Maliju, gdje su francuskim helikopterima neko vrijeme bila pridružena tri britanska Chinooka. Francuska je nedavno surađivala s Njemačkom na zajedničkom projektu nabave novog transportnog helikoptera tako da nije isključeno da buduća nabava ovisi i o njemačkom izboru nove platforme. Dvije bi zemlje tako posjedovale podudarne flote s više jednakih tipova helikoptera što bi moglo smanjiti troškove nabave i eksploatacije. Tek će se vidjeti kakav će biti rezultat i odluka na nadmetanjima u Njemačkoj i Izraelu, gdje su Chinook i King Stallion jedan drugom izravni konkurenti.

Foto: Bundeswehr / Astrid Bürger-Weber

TOPNIČKO NAORUŽANJE

Bez obzira na uporabu balističkih računala, radara i bespilotnih letjelica, preciznost paljbe topničkih sustava na udaljenostima većim od 30 km još uvijek je slaba. Kako s povećanjem dometa preciznost dodatno opada, jedino su rješenje granate s nekim od sustava navođenja

VOĐENO I NAVOĐENO TOPNIČKO STRELJIVO

TEKST
Mario Galić

Pariz je 21. ožujka 1918. potresla snažna eksplozija. Mnogi su građani prvo pomislili da ih je s vrlo velike visine napao njemački zračni brod tipa Zeppelin. Petnaest minuta poslije dogodila se nova eksplozija, a nakon još petnaest minuta i treća. Tog je dana Parizom odjeknula 21 eksplozija, posljedica napada njemačkog dalekometnog topa Kaiser Wilhelm Geschütz (poznat i kao Paris-Geschütz ili Paris Kanone). Prvotnog kalibra 211 mm, a pred kraj borbenih djelovanja 238 mm, pariški top imao je domet oko 130 km. Iz dvaju je topova od ožujka do kolovoza 1918. na francusku metropolu ispaljeno između 320 i 367 granata. Iako je grad bio iznimno cilj njemačkih mornaričkih topnika koji su opsluživali oružja, desetak su ga puta promašili. Djelujući s udaljenosti od 120 km, na granate je tijekom leta djelovao ne samo vjetar nego i rotacija Zemlje pa je preciznost paljbe bila vrlo slaba. Jedan od problema bila je i cijev duga 21 metar, koja je imala tendenciju zakriviljenja.

Tijekom Drugog svjetskog rata japanski bojni brodovi klase Yamato bili su naoružani topovima Type 94 kalibra 460 mm. Pri kutu cijevi od 45 stupnjeva domet im je bio 42 km. No, preciznost paljbe na toj udaljenosti bila je toliko slaba da se nisu mogli koristiti u pomorskim bitkama. Ni preciznost sličnih topova na američkim bojnim brodovima nije bila bolja. Kako su glavni nositelji protubrodske borbe na Tihom oceanu bili nosači aviona, SAD je bojne brodove koristio za uništavanje ciljeva na otocima i potporu desantnim sna-

Foto: USMC

Američki marinci iz 12. marinske pukovnije ispaljuju projektille M982 Excalibur iz vučene haubice M777. Trenutačna cijena projektila za Amerikance iznosi oko 50 000 dolara

TOPNIČKO NAORUŽANJE

Foto: US Naval History and Heritage Command

gama. Pritom su djelovali sa za njih vrlo malih udaljenosti od nekoliko nautičkih milja. Nijemci su tijekom Drugog svjetskog rata razvili dalekometni top V3 (Vergeltungswaffe 3) kalibra 150 mm. Riječ je bila o vrlo složenom oružju koje je bilo topničko samo po tome što se granata ispaljivala iz cijevi. S dometom od 165 km trebao je poslužiti za gađanje ciljeva u Engleskoj, no ratna situacija uvjetovala je da je korišten samo u napadima na Luksemburg. Pritom je preciznost bila toliko slaba da nije mogao biti korišten kao paljbeni potporu ili za uništavanje vojnih ciljeva. Na osnovi V3 te američkog projekta HARP (High Altitude Research Project), Irak je 1988. počeo

Japanski bojni brod "Yamato" tijekom kasne faze gradnje u mornaričkoj bazi "Kure" 20. rujna 1941. Čudovišni topovi Type 94 kalibra 460 mm imali su domet 42 km, no preciznost paljbe na toj udaljenosti bila je iznimno slaba

razvoj topa vrlo velikog dometa nazvan Projekt Babilon. S projektiranim dometom od 750 km top je trebao gađati ciljeve u Iranu i Izraelu. Projekt je otkazan nakon što je 22. ožujka 1990. u Bruxellesu ubijen glavni projektant Kanadanci Gerald Bull. Okolnosti ubojstva do danas nisu razjašnjene. Umjesto topu, Irak se okrenuo razvoju balističkih projektila srednjeg dometa.

PROBLEMI PRECIZNOSTI

Tijekom leta na granatu djeluju različite fizikalne pojave, koje se proučavaju unutar područja zvanog balistika. Balistika je grana fizike koja proučava gibanja bačenih ili ispaljenih tijela, posebno brzinu, putanju i domet projektila ispaljenih iz vatrenog oružja. Za let projektila specijalizirana je tzv. vanjska balistika.

Na let granate utječe gustoća zraka i vjetar, a na velikim dometima i rotacija Zemlje, pa je i uz uporabu računala u izračunu koordinat paljbe preciznost na vrlo velikim udaljenostima i dalje slaba. Pritom se u kalkulacije mora unijeti zakrivljenost cijevi oružja i početna brzina na ustima cijevi. Suvremeni topnički sustavi dometa većeg od 30 km imaju stoga ugrađen radar za mjerjenje brzine i početne putanje granata. Radar mjeri početnu brzinu granate i smjer, a ti se podaci unose u korekciju koordinata za iduću granatu. Za navođenje topničke paljbe na velikim udaljenostima mogu se koristiti izviđači, izvidnički avioni i helikopteri iako se ta opasna zadaća sve više prepusta izvidničkim bespilotnim letjelicama.

Kako bi se povećala vjerojatnost uništavanja ciljeva, suvremeni topnički sustavi kao što je PzH 2000 imaju mogućnost u kratkom vremenu ispaliti tri ili više granata koje lete nešto drukčijim putanjama kako bi na cilj pale otprilike istodobno. Bez obzira na uporabu balističkih računala, radara i bespilotnih letjelica, preciznost paljbe topničkih sustava na udaljenostima većim od 30 km još je uvjek slaba te se za uništavanje ciljeva mora koristiti velik broj granata. Kako s dodatnim povećanjem dometa (kod najsvremenijih haubica kalibra 152/155 mm veći je od 40 km), preciznost dodatno opada, jedino su rješenje granate s nekim od sustava navođenja.

OD GRANATE – VOĐENI PROJEKTIL

Zašto razvijati poseban projektil ako se, po uzoru na zrakoplovne bombe, od svake granate može izraditi vođeni projektil? S tom je idejom nastao M1156 Precision Guidance Kit (PGK), koji proizvodi Northrop Grumman. Prenamegra granate u vodeni projektil iznimno je jednostavna. Umjesto klasičnog upaljača, na njegovo se mjesto navije sustav za navođenje, sastavljen od GPS prijamnika, računala za upravljanje letom i četiriju upravljajućih krilaca s pogonskim sklopom. Preciznost nije na razini Excalibura, ali nije ni cijena. Ako se PGK koristi na granati M549A1, poboljšanja su prilično dobra. Kad se ispalji iz haubice 155 mm s cijevi duljine 39 kalibara, ta granata ima najveći domet od 30 km (s cijevi duljine 52 kalibra domet je nešto veći od 40 km). Pritom CEP iznosi 267 m. S PGK-om na toj udaljenosti CEP se smanjuje na 50 m. Masa PGK-a je 1,4 kg, što je tek 0,4 kg više od standarnog upaljača. Način uporabe još je jednostavniji nego kod Excalibura jer se svi potrebnii podaci unose u PGK sustav za navođenje zasebnim uređajem koji nije sastavni dio oružja.

Ijačkih krilaca s pogonskim sklopom. Preciznost nije na razini Excalibura, ali nije ni cijena. Ako se PGK koristi na granati M549A1, poboljšanja su prilično dobra. Kad se ispalji iz haubice 155 mm s cijevi duljine 39 kalibara, ta granata ima najveći domet od 30 km (s cijevi duljine 52 kalibra domet je nešto veći od 40 km). Pritom CEP iznosi 267 m. S PGK-om na toj udaljenosti CEP se smanjuje na 50 m. Masa PGK-a je 1,4 kg, što je tek 0,4 kg više od standarnog upaljača. Način uporabe još je jednostavniji nego kod Excalibura jer se svi potrebnii podaci unose u PGK sustav za navođenje zasebnim uređajem koji nije sastavni dio oružja.

Nizozemski topnici u akciji u Afganistanu 2008. godine. Suvremeni topnički sustavi kao što je PzH 2000 mogu u kratkom vremenu ispaliti tri ili više granata koje lete nešto drukčijim putanjama kako bi na cilj pale otprilike istodobno

Foto: Resolute Support Media

Foto: Ministry of Defence of the Russian Federation

Tenk T-90 ruske vojske ispaljuje vođeni projektil 9M119 Refleks (AT-11 Sniper)

POČECI NA TENKOVIMA

Prvi topnički vođeni projektil nije razvijen za topništvo, nego za tenkove. Bio je to američki MGM-51A Shillelagh, čija je serijska proizvodnja pokrenuta 1964. godine. Za projektil je razvijen i poseban top lanser M81E1 Rifled kalibra 152 mm. Zbog "pogrešnog" kalibra Shillelagh se nije mogao ispaljivati iz američkih haubica kalibra 155 mm, no teoretski se mogao iz sovjetskih kalibra 152 mm. Kad bi se ispalio/lansirao iz topa MGM-51A, imao je krajnji domet od 2000 metara. Na cilj se navodio preko infracrvenog snopa poluautomatskim zapovjednim sustavom. Ciljač bi preko topovskog ciljnika pronašao i nacijao cilj te bi ispalio/lansirao projektil. Raketa bi ušla u paralelni infracrveni snop te bi ciljač tijekom cijelog leta projektila morao držati cilnjak na cilju. Takav sustav navođenja onemogućavao je upravljanje projektilom sa strane, nego isključivo s tenka iz kojeg je ispaljen. Naknadno su razvijene inačice MGM-51B/C povećanog dometa na 3000 m. Iako je Shillelagh bio neuspjeli program te je američka vojska nakon njega odustala od razvoja vođenih projektila koji se ispaljuju/lansiraju iz tenkovskih topova, ipak je dokazao da je moguće izraditi dovoljno mali projektil s elektronikom koja može izdržati naprezanja tijekom ispaljenja. Zbog toga je Shillelagh bio povod za razvijanje velikog broja sličnih vođenih projektila. SSSR ih je razvio nekoliko. Prvi je bio 9K112 Kobra (AT-8 Songster), po značajkama iznimno sličan Shillelaghu. Kobra je namijenjena djelovanju iz tenkova T-64 i T-80. Za tenkove T-55 naknadno je razvijen sustav 9M117, koji koristi protuoklopni vođeni projektil 9K116 Bastion (AT-10 Stabber). Taj je projektil prilagođen i uporabi na tenku T-62. Za T-72 i T-90 razvijen je vođeni projektil 9M119 Refleks (AT-11 Sniper). Kinezi su projektil 9M119 prekopirali za uporabu na svojim tenkovima naoružanim topom od 125 mm.

No, nisu samo Sovjeti i Kinezi proizveli vođene projektile za ispaljenje/lansiranje iz tenkovskog topa. Izraelska tvrtka IAI razvila je vođeni projektil LAHAT (LAser Homing Anti-Tank), namijenjen uporabi iz topova kalibra 105 mm, no može se prilagoditi i za topove kalibra 120 i 125 mm. Postoji i inačica LAHAT-a za topove kalibra 100 mm. LAHAT se na cilj navodi s pomoću laserskog osvjetljivača cilja koji može biti na tenku, bespilotnoj letjelicama ili negde drugdje. Najveći mu je domet šest kilometara. Postoji i inačica za lansiranje s lansera na vozilima ili helikopterima. U operativnoj je i borbenoj uporabi na izraelskim tenkovima Merkava III i IV te njemačkim i čileanskim tenkovima Leopard 2.

ZRAKOPLOVNE BOMBE

Za uporabu vođenih projektila koji će se ispaljivati/lansirati iz topničkih oružja trebalo je infracrveni sustav navođenja zamijeniti nekim koji će omogućiti usmjeravanje projektila na cilj u završnoj fazi leta. Rješenje je bilo lasersko poluaktivno navođenje, a i taj je put primat imala američka vojska.

Rješenje problema navođenja topničke granate na cilj riješeno je uporabom lasera kao osvjetljivača cilja i optičkog senzora u granati koji otkriva lasersko zračenje, te s pomoću upravljačkog mikrorачunala i upravljačkih površina (u pravilu pokretnih krilaca) vrši korekcije putanje prema cilju.

Lasersko navođenje korišteno je prvi put 1968. u Vijetnamskom ratu za povećanje preciznosti zrakoplovnih bombi. Prve sustave Paveway razvila je tvrtka Texas Instruments. Sastojali su se od laserskog obilježivača cilja smještena u zrakoplovu te kompleta

SPAS ZA ZUMWALT

Amerikanci su zadnji put koristili svoja ratna plovila u intenzivnim topničkim napadima još davne 1991., kad su bojni brodovi USS "Missouri" i USS "Wisconsin" napadali iračke ciljeve u okupiranom Kuvajtu i južnom Iraku. To ne čudi kad se u obzir uzme da američka mornarica raspolaže najboljim nosačima zrakoplova na svijetu i krstarećim projektilima velikog dometa raspoređenim na brodovima i podmornicama. Vatrenu moć za topničko djelovanje po kopnu trebali bi vratiti razarači klase Zumwalt, premda su izgradena samo tri. Projektirani su za djelovanje u lokalnim sukobima, a to znači i u priobalnim vodama. Zbog toga su, među ostalim, za njih razvijeni topnički sustavi Mark 51 Advanced Gun System (AGS) kalibra 155 mm i cijevi duljine 62 kalibra. Njihova primarna zadaća trebalo je biti uništavanje ciljeva na kopnu na velikim udaljenostima. Stoga je sastavni dio topničkog sustava trebao biti vođeni projektil Long Range Land Attack Projectile (LRLAP). Izvorno je trebao imati domet od 80 nautičkih milja (148 km), no naknadno je traženi domet povećan na 100 nautičkih milja (185 km). Sustav navođenja trebao je biti kombinirani GPS/inercijski. No, s obzirom na premalen broj brodova u klasi, s ukupno šest topničkih sustava AGS (na svakom razaraču po dva), razvoj LRLAP-a bio je preskup te je 2016. okončan. Kako su AGS topovi bili prilagođeni samo LRLAP-ovima, postali su beskorisni. Stoga je mornarica u suradnji s Raytheonom pokrenula razvoj mornaričke inačice projektila Excalibur. Unutar projekta Moving Target Artillery Round razvija se inačica Excalibur koja će zadržati GPS sustav navođenja, ali i dobiti lasersko navođenje. Na taj će se način omogućiti gadanje pokretnih ciljeva (kao što su brodovi) te djelovanje u uvjetima električnog ometanja GPS signala. Opasna zadaća otkrivanja ciljeva i osvjetljivanja laserom bit će prepuštena bespilotnim letjelicama. Američka ratna mornarica usto traži domet od 96,5 km. Kako se baš i ne isplati razvijati novi projektil za samo šest topova, dodatni je zahtjev i razvoj podinačice promjera pet inča (127 mm), kako bi se mogao koristiti i s drugih brodova američke mornarice. Oznaka novog projektila je Excalibur N5 i zasad razvoj ide prilično dobro.

Foto: US Navy

TOPNIČKO NAORUŽANJE

Foto: Leonardo Company / Flickr

TALIJANSKI VULKAN

Talijanska tvrtka Leonardo već je razvila ambiciozан vođeni projektil – Vulcano. U inačici u kojoj se ispaljuje/lansira iz mornaričkih topova kalibra 127 mm za gađanje brodova razvijena je inačica Guided Long Range/IR s infracrvenim tražilom, dok je za uništavanje ciljeva na kopnu razvijena inačica Guided Long Range s GPS/inerčijskim sustavom navođenja, koji se može dopuniti laserskim navođenjem. Najveći deklarirani domet tog projektila gigantskih je 100 km, što znači taman koliko za svoje brodove traži američka mornarica, no problem je konkurenčija mornaričke inačice Excalibura. Postoji i granata Vulcano bez sustava za navođenje – Ballistic Extended Range dometa 60 km. Za uporabu s haubica kalibra 155 mm izradena je inačica projektila Vulcano čiji je domet deklariran na 80 km.

laserskog detektora i upravljačkih kri-laca koji se dodavao na konvencionalnu bombu i time omogućavao njezino navođenje na cilj.

Razvoj laserski navođenog streljiva počeo je u laboratorijima američke vojske 1970. godine, kad su postavljena temeljna načela takvog streljiva za haubice 155 mm. Daljnji se razvoj kretao u dvama smjerovima: za haubice i topove te za teške minobacače. Nakon završene studije izvedivosti, tijekom 1971. godine ugovori za razvoj sustava laserski navođenog streljiva dani su tvrtkama Texas Instruments i Martin Marietta. Martin Marietta izabrana je 1975. kao tvrtka koja će provesti potpuni razvoj i pokrenuti serijsku proizvodnju. Iako je program u jednom trenutku zapao u teškoće, ipak je uspješno okončan 1983., kad je tvrtka dobila prve narudžbe. Serijska proizvodnja Copperheada trajala je do 1990. godine.

M712 Copperhead sastoji se od dviju cjelina: sustava za navođenje i bojne glave. Sustav za navođenje sastoji se od senzora laserskog zračenja, mikroračunala i letnih površina koje služe za stabilizaciju u letu i usmjeravanje projektila. Na sredini tijela četiri su fiksna krilca koja daju uzgon i stabilnost u letu. Na kraju projektila nalaze se četiri pokretna krilca koji-

ma se upravlja letom. Sva se krilca otvaraju neposredno nakon što projektil izleti iz cijevi haubice. Kumulativna bojna glava mase je 22,5 kg s 6,69 kg eksplozivnog punjenja. To je bilo više nego dovoljno za uništenje svih tadašnjih sovjetskih tenkova, uključujući i T-80.

MAGLA SMETA LASERU

No, Copperhead je imao i nekoliko nedostataka. U idealnim uvjetima djelovanja bez visoke koncentracije vlage i prašine u zraku preciznost je bila odlična, no ispaljivanja u realnim evropskim uvjetima pokazala su da je operativna preciznost znatno manja. Naime, lase-ri imaju problem s vlagom (posebice maglom) i prašinom. Žbog laserskog navođenja Copperhead nije bio sustav "ispali i zaboravi". Posada haubice imala je zadaću usmjeriti projektil što bliže cilju, a onda je znatno teži dio pripao isturenim izviđačima s laserskim obi-jejivačima. Već sama činjenica da su morali djelovati na prvoj crti ili u pro-

Foto: US Army

Trenutak udara projektila M712 Copperhead ispaljenog iz vučene haubice M198 kalibra 155 mm na metu – tenk M47. Fotografija je iz 1983., kad se Copperhead još proizvodio, no koristi se i danas

Izraelski glavni borbeni tenk
Merkava IV iz glavnog topa
može ispaljivati i vodeni
projektil **LAHAT** (LAser Homing
Anti-Tank)

tivničkoj pozadini njihovu je zadaću činila iznimno rizičnom. Osim toga, sovjetski su tenkovi krajem osamdesetih godina počeli dobivati senzore laserskog zračenja. Iako u početku rudimentarni, ipak su posadi pokazivali smjer iz kojeg zračenje dolazi, što je omogućavalo pokušaj neutralizacije. Druga mogućnost obrane bilo je skrivanje iza objekata ili raslinja te ispaljivanje dimnih granata ili puštanje dimne zavjesa iz ispupa motora kako bi se prekinulo lasersko osvjetljivanje. Izvidnički su timovi morali ustro održavati radiovezu s topničkom bitnicom kako bi koordinirali djelovanje. Za suvremenu i dobro opremljenu vojsku kakva je bila sovjetska otkrivanje i ometanje radiokomunikacije na taktičkoj razini nije bio velik problem. I sam je projektil prilično velik. Masa u trenutku ispaljenja/lansiranja iznosi 62,4 kg. Za siguran prijenos pakira se u čelični kontejner, što masu povećava na 93,2 kg. To znači da prijenos projektila s kontejnerom moraju obavljati barem četiri vojnika ili pak viličari, dizalice i slično. Za naoružavanje haubice projektilom

trebaju najmanje dva poslužitelja. Jedan drži projektil za vrh i pazi da ne dođe do oštećenja laserskog senzora, a drugi drži kraj projektila. U praksi, za sigurno neprekidno naoružavanje haubice trebaju najmanje tri poslužitelja, tim prije jer je duljina projektila nemalih 1372 mm. Nakon što se projektil smjesti u ležište granate, još jedan vojnik mora ubaciti barutna punjenja. U trenutku ispaljenja/lansiranja promjer projektila iznosi 155 mm. Nakon što napusti cijev, otvaraju se krilca raspona 508 mm. Najveći je domet projektila solidnih 16 000 m. Usprkos nedostacima, Copperhead je uspješno korišten u ratovima, npr. protiv Iraka. Libanonska vojska koristila ga je 2017. godine tijekom napada na ISIL-ove položaje na istoku zemlje. Uz njih, M712 u naoružanju je egipatske, jordanske i tajvanske vojske.

ZAINTERESIRANIJI SOVJETI

I dok je Copperhead ostao jedini američki topnički vođeni projektil s laserskim navođenjem, sovjetskoj se vojsci ideja

znatno više svidjela. Zbog toga su razvijena čak četiri takva projektila za ispaljivanje/lansiranje iz minobacača i haubica.

Za haubice D-20 kalibra 152 mm razvijen je 2K24 Santimeter. Najveći domet djejanja s projektilom 30F38 iznosi 12 000 metara. Duljina granate je 1195 mm, a masa 49,5 kg (masa bojne glave iznosi 8,5 kg). Projektil 30F75 ima duljinu 861 mm i masu 41 kg (masa bojne glave je 10 kg). Dug je 861 mm, najveći mu je domet 18 000 m. S vremenom na vrijeme ruski mediji objave da je u razvoju ili da je čak razvijena inačica Santimeter-M1 kalibra 155 mm namijenjena izvozu. Najveći je nedostatak Santimeteera što je prilagođen za uporabu samo s haubicom D-20. Zbog toga je razvijen sustav 9K25 Krasnopolj koji se može koristiti, uz D-20, i na haubicama 2A65, 2S3M, 2S19 i topu 2S5. Osnovna je namjena Krasnopolja uništavanje tenkova i drugih oklopnih vozila, a sekundarna uništavanje utvrđenih položaja. U kalibru 152 mm razvijena su dva projektila, prvotno 30F39, a potom 30F39M. Masa prve granate iznosi 50,8 kg (masa bojne glave 6,5 kg), a druge 45 kg (bojna glava 10 kg), duljina prve 1305 mm, a druge 960 mm. Najveći domet 30F39M iznosi 20 000 m. Za izvoz su razvijeni projektili K155 (više se ne nudi) i K155M u kalibru 155 mm. Masa K155M je 54 kg (bojna glava 11 kg) te duljina 1200 mm. Iako projektil može preletjeti 25 km, ruski izvori tvrde da sustav navođenja djeluje do najveće udaljenosti od 20 km.

Ukrajina je u suradnji s Rusijom razvila vođeni projektil Kvitnik namijenjen za haubice kalibra 152 mm. Izvorni Kvitnik vrlo je sličan Krasnopolju. Razvoj je dovršen krajem 2012. godine, a 2013. počela je serijska proizvodnja, no obustavljena je u studenom 2014. jer je više od 70 posto komponenata dolazilo iz Rusije. Nakon što su ruske komponente zamijenjene djelomično ukrajinskim, a ponajviše onima uvezenim sa zapada, serijska proizvodnja obnovljena je 2018. godine. Za izvoz je razvijena inačica u kalibru 155 mm. Kvitnik 152 mm dug je 1200 mm, mase 48 kg (bojna glava 8 kg) i najvećeg dometa 20 000 m.

TOPNIČKO NAORUŽANJE

SSSR je prvotno za naoružavanje minobacača kalibra 120 mm razvio laserski navođeni projektil Kitolov-2, koji je postao osnova za Kitolov-2M za haubice kalibra 122 mm. Bio je to logičan potez s obzirom na to da su haubice u tom kalibru bile (a i danas su), najbrojnije topničko oružje u svijetu. Kitolov-2M ima masu 28 kg i bojnu glavu mase 5,3 kg. Duljina mu je 1190 mm pa njim lako može manipulirati samo jedan poslužitelj. Najveći je domet, s obzirom na kalibr, solidnih 12 km.

ISPALI I ZABORAVI

Lasersko navođenje projektila koji se ispaljuju/lansiraju iz topničkih oružja znatno je povećalo preciznost paljbe. No, sam princip laserskog navođenja ima velike nedostatke. Osim što se lako otkriva, laser je u svojem djelovanju sličan optičkoj zraci. U praksi to znači da je iznimno osjetljiv na vremenske uvjete (maglu, kišu, snijeg i slično), prašinu te đimnu zavjesu. Osim toga, lasersko navođenje uvjetuje da se cilj osvijetli laserom kako bi ga projektil vidio, a otkrivanje laserskog zračenja iznimno je jednostavno. Zbog svega toga uporaba laserskog navođenja nije ni jednostavna ni bezopasna.

Kako bi napadač mogao sigurno uništavati ciljeve u protivničkoj dubini i pritom ne ugroziti svoj položaj, trebalo je razviti vodene projektili koji se sami navode na cilj. Pojava satelit-

Foto: US Army

Excalibur ima masu od 48 kg i dug je 996 mm, stoga rukovanje njim nije preteško

skog navigacijskog sustava Global Positioning System (GPS) omogućila je razvoj takvih projektila. SAD je i taj put bio prvi. Američka vojska pokrenula je 1992. razvoj topničkog vođenog projektila s GPS sustavom navođenja, izvorno namijenjena za novu samohodnu haubicu XM2001 Crusader i laku haubici M777. No, zbog otuziranja razvoja Crusadera 2002. godine, morala je biti modernizirana samohodna haubica M109, prvo u inačicu A5 (ugrađena je cijev 155 mm duljine 52 kalibra), pa potom u M109A6/A7 Paladin. Naknadno je Excaliburu prilagođen i dio vučenih haubica M198. Od 1998. u razvoj i proizvodnju uključena je tvrtka Texas Instruments (danasa Raytheon), a potom BAE Systems Bofors. U početku Pentagon nije bio posebno oduševljen novim projektilom, prije svega zbog visoke cijene od 258 777 dolara po komadu. U sukobima koje je američka vojska vodila od početka XXI. stoljeća do danas teško se mogao naći cilj koji je bio dostatno vrijedan da se na njega ispalji tako skup projektil. S povećanjem proizvodnje cijena je padala i američka vojska trenutačno plaća nove, poboljšane Excalibre tek 50 000 dolara po komadu, no to ne znači da bi ih strani kupci dobili po toj cijeni. Projektili se nalaze i u naoružanju vojski Australije, Kanade, Nizozemske i Švedske, a odobrena je prodaja Norveškoj.

DOKRAN ZA 120 MM

Izraelska tvrtka IMI Systems razvila je set Dokran za pretvaranje nevodenih minobacačkih granata promjera 120 mm u vodenе. Za navođenje služi kombinacija inercijske i GPS navigacije. Set obuhvaća i mikroračunalo te četiri krilca s pokretačima za upravljanje letom. Sastavni je dio i upaljač koji se može preprogramirati tako da djeluje kao vremenski, blizinski ili kontaktni. Na krajnjem dometu od osam kilometara CEP je deset metara. Kao i kod svih projektila s GPS navođenjem, preciznost prije svega ovisi o što preciznijem pozicioniranju minobacača iz kojeg se ispaljuje, kao i o ispravnim koordinatama cilja. IMI Systems tvrdi da se Dokranom mogu opremiti svi tipovi minobacačkih granata kalibra 120 mm zapadne i istočne proizvodnje.

Ilustracija: IMI Systems

EKSPOLOZIVNI ARTUROV MAČ

Dakle, svaki je Excalibur opremljen GPS-om koji upravlja letom preko četiri krilaca na vrhu projektila. Kako bi projektil pogodio cilj, moraju biti zadovoljeni neki uvjeti. Prvi je da se zna točna pozicija haubice iz koje se projektil ispaljuje/lansira, a drugi točne koordinate cilja. Treći je uvjet da je haubica opremljena digitalnim sustavom upravljanja paljbom s pomoću kojeg se ti podaci unose u navigacijsko računalo projektila. Kako se projektil nakon ispaljenja autonomno navodi na cilj, njegovom se uporabom pruža visok stupanj sigurnosti za posade haubica. U suvremenom načinu rato-

Foto: Spets Techno Export

Razvoj ukrajinskog haubičkog projektila Kvitnik dovršen je krajem 2012. godine, a 2013. počela je serijska proizvodnja. Obustavljena je u studenom 2014., a obnovljena 2018. godine

vanja koordinate cilja ne moraju skupljati izvidnici, nego se one sve češće osiguravaju bespilotnim letjelicama. Koordinate cilja mogu osigurati i helikopteri, avioni, a u nekim slučajevima i sateliti.

Za razliku od laserskog sustava navođenja, protivnik ima vrlo malo mogućnosti otkriti napad Excalibura. Stoga je učinkovita mogućnost obrane snažno i neprestano ometanje GPS signala kako bi se onemogućilo da računalo u projektilu izvrši korekcije putanje u njezinu završnom dijelu. Raytheon ponosno ističe da je dosad u borbi uporabljeno bez većih problema ili nedostataka više od 1400 Excalibura.

Excalibur ima masu od samo 48 kg (masa bojne glave 22 kg) i dug je 996 mm, stoga rukovanje njim nije preteško. Ovisno od oružju iz kojeg se ispaljuje/lansira, deklarirani domet varira od 40 (cijev 39 kalibara) pa do 60 km (cijev 52 kalibra i povećana barutna komora od 25 litara). Prvotno je planirano da CEP bude oko 20 m, što je značilo da bi se mogli napadati ciljevi koji su najmanje 75 metara udaljeni od vlastitih položaja. No, borbena uporaba u Afganistanu, Iraku i Siriji pokazala je da je prosječni CEP oko četiri metra tako da se može koristiti i za vrlo blisku paljbenu potporu snagama u neposrednom kontaktu s protivnikom. Pritom je iznimno važno da preciznost projektila s povećanjem dometa bitno ne opada.

ZA MINOBACAČE

Poseban dio vođenih topničkih projektila čine minobacački promjera 81 i 120 te 240 mm. SSSR je razvio laserski navođeni minobacački projektil 1K113 Smelčak, koji se ispaljuje iz minobacača kalibra 240 mm, inače najvećih na svijetu. Iako se može koristiti i s tegljenog minobacača M240, s obzirom na veličinu i masu znatno je pogodniji za uporabu sa samohodnog minobacača 2S4 Tjuljpan. Domet granate iznosi samo 9200 m (novija granata Smelčak-M ima domet od 9500 m), no zato je masa čak 134,2 kg, od čega na bojnu glavu otpada 32 kg. Zbog toga granata Smelčak ima vrlo velik učinak na tvrde ciljeve poput bunkera. Kombinacija velike mase i duljine od 1635 mm prilično otežava rukovanje granatom pa brzina paljbe nije velika, no to se nadoknađuje povećanom preciznosti.

Najveći je minobacački kalibr NATO-ovih vojski 120 mm. Stoga je američka vojska za svoje potrebe, ali i za izvoz razvila minobacački vođeni projektil XM395 Precision Guided Mortar Munition (PGMM).

Izravan povod za početak razvoja bila su neugodna iskustva američkih snaga u Afganistanu, koje su pobunjenici često napadali iz zasjeda, s položaja koji su bili utvrđeni i na takvim pozicijama (planinsko područje s dubokim kanjonima) da ih je bilo teško napasti topništвom ili iz zraka. Često je jedina mogućnost protunapada bila minobacačka paljba, no ako bi protivnički položaji bili preblizu američkih postojala je opasnost da dio granata padne i na američke vojnike. Stoga je jedina mogućnost bila razviti vođeni projektil velike preciznosti djelovanja.

Za razliku od ruske prakse, za minobacače ipak nije razvijen poseban projektil, nego modul za navođenje koji se postavlja umjesto klasičnog upaljača. Modul se sastoji od GPS prijamnika, navigacijskog računala te četiriju krilaca za upravljanje

ROLL CONTROLLED GUIDED MORTAR (RCGM)

General Dynamics razvio je za potrebe američke vojske, ali i za izvoz, set za prenamjenu običnih minobacačkih granata kalibra 81 mm u vođene projektile. Identičan sustav, ali i za minobacačke granate promjera 120 mm, nudi i britanska tvrtka BAE Systems. Da bi se od klasične minobacačke granate dobio vođeni projektil, u slučaju RCGM-a potrebno je zamijeniti stabilizacijska krilca većim te umjesto upaljača postaviti modul za vodenje. Modul se sastoji od GPS prijamnika, mikroračunala za upravljanje letom te četiriju pokretnih krilaca za usmjeravanje leta. Proizvodači ne navode najveći domet s obzirom na to da se može postaviti na sve standarde minobacačke granate promjera 81 mm. Na dometima od 980 do 4000 metara CEP je manji od pet metara. Za granate kalibra 120 mm najveći je domet 5000 metara, a CEP pet metara.

Foto: General Dynamics via The Drive

letom. U samom početku razvoja 2004. godine razmatrala se uporaba laserskog sustava navođenja, no upravo su uvjeti u Afganistanu s puno prašine u zraku definitivno potvrdili da je GPS sustav pouzdan i precizan. XM395 PGMM prvi je put u borbi uporabljen 2011. u Afganistanu. S najvećim dometom od 7,2 km CEP je svega metar.

U ŠVEDSKOJ I VELIKOJ BRITANIJI

Sredinom devedesetih godina švedski Bofors razvio je protuoklopni vođeni projektil Strix namijenjen minobacačima kalibra 120 mm. Riječ je o projektilu primjerom prije svega za uništavanje tenkova, no pojavio se u krivo vrijeme, na kraju hladnog rata. Opremljen je infracrvenim sli-

Foto: Ministry of Defence of the Russian Federation

TOPNIČKO NAORUŽANJE

Foto: US Army

kovnim tražilom koje otkriva termički potpis oklopnih vozila i navodi projektil na njih. Stoga je uporaba Strixa vrlo jednostavna: ispaljuje se/lansira kao klasična minobacačka granata te samostalno navodi na cilj. Prije ispaljivanja posada mora s pomoću posebnog računala u projektil unijeti vrijeme leta, zapravo odrediti zonu u kojoj će projektil tražiti ciljeve kako bi se izbjeglo gađanje vlastitih snaga. S obzirom na to da Strix napada ciljeve s gornje polusfere, gdje je oklop tenkova najtanji, vjerojatnost uništavanja i najmodernijih tenkova iznimno je velika. Najveći domet djelovanja nešto je veći od sedam kilometara, dok je normalna zona djelovanja četiri-pet kilometara. Projektil je dug 83 cm i mase 17,6 kg te njim nije teško dje-lovati. Letom projektila ne upravljuju

**Poslužitelj na
minobacaču američke
vojske nosi vođeni
projektil XM-395**

krilca, nego mali raketni motori koji se nalaze unutar tijela. U naoružanju je švedske i švicarske vojske.

I dok je Strix barem ušao u naoružanje dviju zemalja, britanski protuokloplni vođeni projektil Merlin, koji se trebao ispaljivati/lansirati iz minobacača kalibra 81 mm, nije ni došao do faze proizvodnje. Tvrta British Aerospace još je 1981. počela razvoj tog projektila koji bi se na ciljeve navodio aktivnim radarskim sustavom. No, onda se 1991. godine SSSR raspao i britanska vojska nije bila zainteresirana za takve projektile. Tako je program razvoja Merlina uspješno okončan 1996., no bez narudžbi.

Vođeno i navođeno topničko streljivo sredstvo je koje mora biti sastavni dio opreme ambicioznijih vojski. Njegove značajke, posebno nakon što se usavršila primjena GPS-a i drugih načina usmjeravanja prema cilju, znače postizanje onoga što je cilj svih topnika: veće preciznosti. Stoviše, značajka je najboljih sustava i veći domet. Ono što je problem za korisnike s manjim proračunom svakako je visoka cijena, makar se i taj problem nastoji premostiti "pretvorbom" aktualnih, "klasičnih" projektila s pomoću paketa za prenamjenu.

SOVJETSKO-POLJSKI RAT 1919. – 1921.

TEKST

Josip Buljan

Kraj Prvog svjetskog rata i boljševička revolucija u Rusiji donijeli su brojne geopolitičke promjene na karti Europe. Poljaci i Sovjeti naći će se u kolopletu diplomatskih igara, različitih savezništava i oružanih sukoba, a potom i u otvorenom ratu, koji je prije sto godina kulminirao

Mnogi europski narodi vidjeli su Prvi svjetski rat kao priliku za obnovu ili prvu uspostavu svojih neovisnih zemalja. Takav je primjer bila i Poljska, čija se neovisnost ugasila krajem XVIII. stoljeća nakon što su je u tzv. trećoj diobi podijelile tadašnje europske velesile: Rusija, Pruska i Austrija. Više od stoljeća Poljaci su čekali priliku kako bi oživili svoju državu. Već početkom Velikog rata među Poljacima su se javila dva oslobođilačka pokreta. Jednom je na čelu bio Roman Dmowski (1864. – 1939.). Djelovao je iz Francuske te je za cilj imao, preko Poljskog nacionalnog komiteta (PNK), uz pomoć sila Antante obnoviti poljsku državu. Drugu je struju predvodio Józef Piłsudski (1867. – 1935.), koji se, za razliku od Dmowskog, za pomoć u stvaranju nove poljske države

obratio Centralnim silama. Piłsudski im je otvoreno, sa svojim poljskim legijama, pomagao u sukobima s Rusima, a zauzvrat mu je obećana obnova poljskog kraljevstva. Ipak, s vremenom se i Piłsudski distancirao od Njemačke te stupio u kontakt s Antantom, zbog čeka ga Nijemci uhićuju i interniraju u Magdeburg. Pušten je 8. studenog 1918., tri dana prije proglašenja primirja. Nakon što se SAD umiješao 1917. u rat, postalo je sve izglednije da će Antanta pobijediti. PNK pod vodstvom Dmowskog postao je predstavnik poljskog naroda pred pobjedničkim silama. Konačno, na inicijativu američkog predsjednika Thomasa Woodrowa Wilsona (1856. – 1924.), u Lublinu je 7. studenog 1918. formirana prva privre-

VOJNA POVIJEST

Foto: Narodowe Archiwum Cyfrowe

mena vlada neovisne Poljske. Nakon dvojice kratkotrajnih obnašatelja dužnosti, za premijera je 18. siječnja 1919. izabran Ignacy Jan Paderewski (1860. – 1941.). Zanimljivo je da je taj političar bio vrhunski pijanist, posebno popularan u SAD-u, gdje je djelovao kao predstavnik PNK-a. U Varšavu je sredinom studenog 1918. stigao i Piłsudski. Sa statusom nacionalnog junaka biva proglašen za šefa države i vrhovnog zapovjednika oružanih snaga. S druge strane, Dmowski će kao predstavnik Poljske potpisati 1919. godine Versailleski mirovni sporazum.

PROŠIRIVANJE REVOLUCIJE

Početnu euforiju poljskog naroda i političara zbog obnove države uskoro su zamjenili granični problemi sa susjedima. Nesuglasice s Čehoslovačkom oko pograničnog mjesto Těšina /

Józef Piłsudski (desno), šef države i vrhovni zapovjednik poljske vojske u razgovoru s generalom Edwardom Śmigły-Rydzym (lijevo) ispred vojnog vlaka tijekom rata 1920. godine. Iza Piłsudskog nepoznati je francuski časnik, jedan od vojnih savjetnika

Cieszyna uspjeli su riješiti arbitražno, no veći problemi čekali su ih u graničnom sporu sa Sovjetima.

Boljševička revolucija 1917. godine donijela je konačan raspad golemog Ruskog Carstva te velike političke i ideo-loške promjene, koje će utjecati i na povijest XX. stoljeća. Već početkom 1918. godine Treći sveruski kongres sovjeta radničkih i vojnih deputata proglašio je Rusku Sovjetsku Federativnu Socijalističku Republiku (Ruska SFSR). Nova je vlast mirovnim sporazumom s Njemačkom potpisanim u ožujku te godine u Brest-Litovsku izvukla Rusiju iz Prvog svjetskog rata. Okrenula se učvršćivanju unutarnje vlasti, koju su u prvim mjesecima nakon revolucije proširili na velik dio Rusije i na okolne teritorije koji su bili u sastavu nekadašnjeg Carstva. Međutim, caristički protivnici revolucije – bjelogardijci, potpomognuti silama Antante, ubrzo su ušli u otvoreni oružani sukob sa sovjetskim snagama okupljenim u Crvenoj armiji. Na strani carističkih snaga bili su i različiti nacionalni pokreti, poput onih iz Ukrajine i Poljske, koji su u sveopćem kaosu ruskog građanskog rata vidjeli priliku za samostalnost svojih zemalja. Međutim, discipliniranija, organizirana i bolje vođena Crvena armija već je tijekom 1919. osvojila dobar dio teritorija nekadašnjeg Carstva. Boljševici su vlast dodatno učvrstili zahvaljujući tzv. sustavu ratnog

Foto: Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of Poland / Flickr

komunizma te osnivanjem tajne policije ČEKA (Izvanredna povjerenstva za borbu s kontrarevolucijom i sabotažom), koja se bavila progonom politički nepodobnih osoba.

SLOŽENA SITUACIJA

Bez obzira na to što su bili u još uvijek nerazriješenom građanskom ratu, Vladimir Iljič Lenjin (1870. – 1924.) sa svojim je istomišljenicima radio na proširivanju sovjetske revolucije na ostale dijelove Europe, prije svega Njemačku. U tom planu glavna je smetnja bila obnovljena Poljska, koja se nalazila između Sovjetske Rusije i Njemačke te tako izravno sprečavala širenje komunističkih ideja na zapad. Sovjetskim je vlastima, osim toga, smetala i umiješanost Piłsudskog u građanski rat u Rusiji. On je na Rusiju gledao kao na veliku prijetnju opstanku tek obnovljene poljske države i na sve je načine pokušavao rusku granicu pomaknuti što dalje na istok. Nije stoga čudno što je u ruskom građanskom ratu izravnu potporu, sa svojim poljskim legijama, davao bjelogardijcima jer su mu oni jamčili neovisnost. Piłsudski je smatrao da se bez svojevrsne unije Poljska, Ukrajina, Litva i ostale zemlje iz bliže regije ne mogu obraniti od imperijalističkih i ideoloških sovjetskih prijetnji.

Prvi oružani sukobi Sovjeta i Poljaka dogodili su se u veljači 1919. kod grada Manevičija na sjeverozapadu današnje Ukrajine i Bjaroze na zapadu današnje Bjelorusije i smatruju se početkom rata. Rat je u početku obilježen sporadičnim borbama, a uključivao je i ukrajinske i bjeloruske snage: s jedne strane komuniste, koji su bili na sovjetskoj strani, a s druge nacionaliste, koji su željeli ostvariti svoje ambicije o neovisnosti, ali su im interesi bili djelomično suprotni poljskim. Koloplet savezništava i neprijateljstava proširio je uskoro borbe i na područje Litve, Latvije i Estonije, gdje su se također sukobljavale prosovjetske snage i one koje su se borile za neovisnost.

PAD LITBELA

Sudionici Pariške mirovne konferencije, koja je bila u punom jeku, morali su skrenuti pozornost i na sovjetsko-poljski sukob. Ubrzo su pobjedničke sile Antante predložile razgraničenje na crte Grodno – Jalovka – Nemirov – Brest-Litovsk – Dogoruk – Ustilug – Krilov, zapadno od Rava-Ruske i istočno od Przemyśla do Karpata. Prijedlog rješavanja sovjetsko-poljskog graničnog spora nazvan je Curzonova linija, prema britanskom konzervativnom političaru Georgeu Nathanielu Curzonu (1859. – 1925.). Odbila ga je, međutim, poljska strana, koja je u proljeće 1919. krenula u napad. Poljske snage prešle su preko rijeke Njemensa te zauzele bjeloruski grad Pinsk. Sovjetske snage krenule su u protunapad osvojivši zapadnobjeloruski grad Grodno, koji se nalazi u blizini poljske i litavske granice. Međutim, zbog sve jačeg djelovanja bjelogardijaca u Rusiji bili su prisiljeni na povlačenje i reorganizaciju. Poljaci su iskoristili ponuđenu priliku te u kasno proljeće osvojili bjeloruske gradove Lidu i Novogrodek. U travnju su zauzeli i Vilnius, koji je bio središte Litavsko-Bjeloruske Sovjetske Socijalističke Republike, zvane i Litbel. Njezina vlada bježi u Minsk, ali već u kolovozu 1919. poljska vojska osvaja i taj grad. Poljaci su nastavili uspješno djelovati i s dolaskom jeseni. Došli su do Zapadne Dvine (Daugava) u Latviji te osigurali područje

**Poljsko vučeno
topništvo u Vilniusu,
gradu koji su Poljaci
zauzeli u travnju
1919. i tako pridonijeli
kraju Litavsko-
-Bjeloruske
Sovjetske
Socijalističke
Republike**

od rijeke Disne do drugog najvećeg latvijskog rada Daugavpilsa.

KIEVSKA OFENZIVA

Uspjesi poljskih snaga nastavljeni su sve do početka 1920., ali većih borbi nije bilo jer se Crvena armija povlačila još od ljeta 1919. zbog sve jačih djelovanja bjelogardijaca prema Moskvi. Poljaci su, dakle, dosta lako potisnuli sovjetske snage na cijelom zapadnom dijelu bojišta od Latvije na sjeveru do Ukrajine na jugu. Uskoro je važnu pobjedu odnijela i poljska diplomacija jer je potpisana protuboljševički sporazum s vodom Ukrajinske Narodne Republike Simonom Vasiljevičem Petljurom (1879. – 1926.). Tim je sporazumom Petljura praktički legitimirao poljska osvajanja u sukobu s kratkotrajnom Zapadnoukrajinskom Narodnom Republikom (1918. – 1919.), koji se vodio za austrougarsku "teritorijalnu ostavštinu" na području istočne Galicije i Volinije. Zauzvrat se Piłsudski obvezao da će prihvatići neovisnost Ukrajine, poštovati dogovorenu buduću granicu na rijeci Zbruču i vojno pomoći Petljuri u ponovnoj instalaciji njegove vlade u Kijevu. Nekoliko dana nakon sklapanja sporazuma, točnije 25. travnja 1920., poljsko-ukrajinske snage pokrenule su tzv. kijevsku ofenzivu, s ciljem zauzimanja Kijeva i dovođenja Petljure na vlast. Poljaci su u napad krenuli s oko šezdeset pet tisuća vojnika podijeljenih u tri armije, a potporu je pružalo još petnaest tisuća ukrajinskih boraca. Ako stvari na terenu ne bi isle prema planiranom, mogli su računati na pomoći nekoliko tisuća finskih, litavskih i rumunjskih vojnika. Poljaci su već drugog dana zauzeli grad Žitomir u sjevernom dijelu zapadne Ukrajine. Početne sovjetske snage činile su dvije armije s oko

**Postrojbe Ukrajinske
Narodne Republike
borile su se za
neovisnost zemlje
čiji je čelnik
Simon Vasiljevič
Petljura u travnju
1920. potpisao
protuboljševički
sporazum s Poljskom**

Foto: Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of Poland / Flickr

VOJNA POVIJEST

pedeset tisuća vojnika pod vodstvom Aleksandra Jegorova (1883. – 1939.) i bile su u totalnom protunapadu, povlačeći se i svaki dan gubeći dio teritorija. Poljsko-ukrajinske snage već su 7. svibnja zauzele Kijev, ali uskoro će se sovjetske snage konsolidirati pa će se bojišnica zadržati oko Kijeva i na istočnoj obali Dnjepra.

PREUSMJERAVANJE SNAGA

Osokljena pobjedama nad bjelogardijcima, sovjetska će se vlada ipak okrenuti jačanju snaga na bojištu s Poljacima. Crvena armija izvela je sredinom svibnja nekoliko koordiniranih akcija u Bjelorusiji i tako prisilila poljske snage na borbe u tom području, što je zaustavilo daljnje poljsko prodiranje u Ukrajinu. Bila je to samo uvertira za veliki sovjetski protunapad krajem svibnja i početkom lipnja 1920. godine. Iznimno važnu ulogu u sovjetskom djelovanju imala je 1. konjanička armija, koja je nizala potpobjede. Na čelu joj je bio Semjon Mihajlovič Budoni (1883.– 1973.), koji će u Drugom svjetskom ratu biti jedan od važnijih sovjetskih maršala. Poljsko-ukrajinske snage razbijene su duž cijelog bojišta, što je dovelo do toga da je Piłsudski pozvao svoje generale na povlačenje s područja Kijeva, koji su sovjetske snage 13. lipnja vratile pod svoj nadzor.

Težak poraz u Poljskoj doveo je do pada vlade Leopolda Skulskog (1878. – 1940.) i velike političke krize. Premda je bilo uspješnih poljskih djelovanja, poput onog u Galiciji kod grada Lavova, sovjetske snage sve su više napredovale. Kako je u građanskom ratu bila sve uspješnija, Lenjinova se vlada

Foto: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland / Flickr

Sovjetski general Tuhačevski (na konju, lijevo) promatra hodnju svojih postrojbi

Topništvo Crvene armije prelazi rijeku Bug. Namjera sovjetskog vodstva bila je preko Poljske proširiti revoluciju na Njemačku, a potom na cijelu Europu

odlučila još više koncentrirati na sukob s Poljacima. Vojska je počela pripreme za novu ljetnu ofenzivu, koja je trebala dovesti do konačnog cilja – prodora na "početno" poljsko tlo, osvajanja Varšave, stavljanja Poljske pod sovjetski utjecaj te daljnog širenja revolucije prema Njemačkoj. Sovjetski napad počeo je 4. srpnja u smjeru Vilniusa, pod vodstvom generala Mihaila Tuhačevskog (1893. – 1937.), a provodilo ga je gotovo 120 tisuća vojnika podijeljenih u nekoliko armija. Poljaci su pokušali iskoristiti rovove iz Prvog svjetskog rata te ukopani dočekati Crvenu armiju. Plan nije uspio jer su bili i brojčano i po opremljenosti slabiji od Sovjeta, koji su posjedovali znatne količine topničkog i strojničkog naoružanja. Sovjetske snage brzo su probile najslabije branjene dijelove bojišta te 11. srpnja ušle u Minsk, a 14. srpnja zajedno s litavskim komunistima u Vilnius. Kako je u Bjelorusiji i Ukrajinji padao grad za gradom te kako se poljska vojska povlačila duboko u teritorij svoje zemlje, vladu u Varšavi postalo je jasno da sovjetska namjera nije samo širenje granica što dalje prema zapadu nego i dokidanje poljske neovisnosti.

VELIKA PRILIKA

Kako je, unatoč usporavanju sovjetskog prodora kod Lavova, propao pokušaj poljskih snaga kojim bi okrenule situaciju u svoju korist te prekinule spomenuto povlačenje u teritorij svoje zemlje, Piłsudski je zaključio da je bitnije konsolidirati snage za obranu prijestolnice. Budući da su stizale vijesti o nadirućim sovjetskim snagama, iz Varšave su malo-pomalo odlazili gotovo svi važniji zapadni diplomati. S druge strane, vjerna poljska saveznica Francuska čak je poslala pomoći u vidu vojnih savjetnika, od kojih valja istaknuti Charlesa de Gaullea (1890. – 1970.). Britanska diplomacija pokušala je pak na sve načine zaustaviti djelovanja Crvene armije novim prijedlozima razgraničenja, ali sovjetska vlada bila je odlučna iskoristiti ukazanu priliku. Bitka za Varšavu počela je 12.

Foto: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland / Flickr

Sovjetski vojnici zarobljeni kod Radzymina blizu Varšave

Foto: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland / Flickr

Foto: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland / Flickr

kolovoza 1920., a već nakon dva dana borbi sovjetske su postrojbe bile na samo dvadesetak kilometara od grada. General Tuhačevski bio je uvjeren da je samo pitanje dana kad će se njegove snage onamo ušetati. Međutim, Poljaci su se ujedinili i nije došlo do, za neke Sovjete očekivanog, proboljševičkog ustanka u gradu. U međuvremenu je i poljska vojnoobavještajna služba uspjela dešifrirati radioperuke Crvene armije i tako je saznala dio planova i rasporeda sovjetskih postrojbi. Piłsudski je uvidio važnost situacije te odlučio povući se sa svih državnih dužnosti i osobno nadzirati vojne operacije.

ČUDO NA VISLI

U svakom slučaju, Poljaci su s nekoliko uspješnih akcija uspjeli preokrenuti naizgled bezizlaznu situaciju. Posebno se proslavila 203. ulanska (konjanička) pukovnija, koja je naoružana tek kopljima, sabljama i pištoljima uspjela probiti crte Crvene armije južno od Varšave te napasti sovjetski zapovjedni položaj, uništivši pritom sredstva za radiokomunikaciju. Uslijedilo je još nekoliko poljskih protunapada, a kad je zapovjednik 1. konjaničke divizije Budoni odbio napasti Varšavu s juga, bilo je jasno da se sovjetska ofenziva raspada.

Bitka za Varšavu uskoro je prešla u posve drugu fazu jer su ohrabrene poljske snage brzo napredovale u protunapadu, potiskujući Sovjete sve dalje od Varšave. Poljska vojska oslobađala je dnevno po tridesetak kilometara u dubinu teritorija, stoga je i samom generalu Tuhačevskom postalo jasno da će teško konsolidirati bojišnicu te ponovo preuzeti inicijativu. Zapovjedio je stoga organizirano povlačenje vojske kako bi sprječio potpuno rasulo i paniku koja je zavladala na pojedinim dijelovima bojišta. Bitka za Varšavu službeno je završila 25. kolovoza 1920. potpunom pobjedom Poljaka. Sovjetske snage imale su desetak tisuća mrtvih, a broj ranjenih i zarobljenih prema nekim je izvorima dosezao zajedno sto tisuća ljudi. Poljska vojska imala je ba-

Sovjeti su svoje postrojbe koncentrirali na sukob s Poljacima tek nakon što su uspjeli preuzeti inicijativu u građanskom ratu protiv bjelogardijaca

rem dvostruko manje gubitke. Kako je ta pobjeda bila ključna za poljsku neovisnost, a i zbog velikog preokreta, bitka se često naziva Čudom na Visli. Mnogi europski povjesničari smatraju da je pobjeda poljske vojske zaustavila mogući prodror komunizma u zapadnu Europu.

TKO JE POBJEDNIK?

Premda su Poljaci nakon ključne pobjede pokušali nastaviti napredovanje prema istoku, za to nisu imali snaće. Uskoro se bojišnica stabilizirala i objema stranama bilo je jasno da će se sukob morati rješiti diplomatiskim putem. Ni Sovjeti više nisu bili u stanju krenuti u novi napad, a ponovno su im opasno počeli prijetiti bjelogardijci, posebno prema Moskvi i Petrogradu. Krajem listopada počeli su stoga pregovori koji su ubrzo doveli do zaustavljanja vojnih djelovanja i preliminarnog mirovnog sporazuma. Dugi pregovori okončani su u ožujku 1921. u Rigi, potpisivanjem mirovnog sporazuma kojim je i službeno okončan Sovjetsko-poljski rat. Spomenutim je sporazumom povučena crta razgraničenja između Poljske i tadašnje Sovjetske Rusije (uskoro SSSR-a), prema kojoj su Poljaci dobili 135 tisuća četvornih kilometara zemlje više nego da su pristali na razgraničenje Curzonovom linijom. To je praktički značilo da su pobjednici u ratu, jer su uz neovisnost ostvarili i teritorijalno proširenje. Međutim, pripala su im i područja s većinskim ukrajinskim, bjeloruskim i litavskim stanovništvom. Upravo će taj mir poslužiti kao dio propagande sovjetske vlade za opravdanje napada na Poljsku 1939. godine.

Foto: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland / Flickr

Prizor iz dvorane u Rigi gdje je u ožujku 1921. potписан mirovni sporazum kojim je i službeno okončan Sovjetsko-poljski rat

PODLISTAK

POVIJEST VOJNIH ODORA (IV. DIO)

ODBACIVANJE OKLOPA

U razvijenom srednjem vijeku pješačke postrojbe europskih vojski počinju istiskivati teško konjaništvo. Osim toga, manje zaštitnih pokrivala na tijelima vojnika značilo je da postaju prepoznatljivi po odorama...

TEKST

Marinko Ogorec

U drugoj polovini XV. st. u vojnim strategijama dolazi do preokreta čiji su začetnici bili Švicarci. U burgundskim ratovima (1474. – 1477.), njihovo pješaštvo preuzima višestoljetnu prevlast oklopljenih konjanika na bojištu. Švicarci tad postaju najtraženiji najamnici u Europi. Uvodi se i novo naoružanje na dugom dršku, npr. helebarde, glefe, partizane, namijenjene za borbu pješaštva protiv konjanika. Zaštita tijela s vremenom se svodi samo na puni prsnici, odnosno leđni oklop i kacigu, koja se raširila po cijeloj Europi pod nazivom španjolski morion, a i danas je dio odore Papinske garde. Odora vojnika u ve-

Wikimedia Commons

Crtič landsknehta iz knjige *Geschichte des Kostüms* (Povijest nošnje) njemačkih autora Adolfa Rosenberga i Eduarda Heycka izdane 1905. godine. Iako djelo nije suvremenik tih ratnika, dobro pokazuje raskoš i šarenilo njihovih odora

likoj mjeri slijedi renesansna pravila odijevanja. Po uzoru na Švicarce formiraju se i druge najamničke postrojbe, u prvom redu njemački landsknehti, koji im ubrzo postaju najveći konkurenti.

PUKOVNICI KAO KREATORI

Landsknehti su velik kvalitativni iskorak postigli na području novačenja. Provodili su ga istaknuti ratnici koje je imenovao osobno vladar, pri čemu im je dodjeljivano zvanje pukovnika i pukovnički patent – dokument kojim je bilo predviđeno koliko će njihova pukovnija imati nižih administrativnih cjelina – satnija, kakve snage i sastava te način financiranja. Nalogodavac koji je podizao vojsku morao je staviti pukovnicima na raspolaganje potreban iznos u gotovini ili kreditnim pismima, ali nije bila riječ o novčanju obavljanju i sami pukovnici vlastitim sredstvima, uz jamstva vladara da će im se uloženo i vratiti. U takvim su okolnostima pukovnici zahtijevali, a nerijetko i sami omogućavali prepoznatljivo odijevanje svojih pripadnika. Odjeća landsknehta bila je prilagođena muškoj modi tog vremena, samo što je bila osebujnija i šarenija kako bi privukla potencijalne novake. Gornji dio sastojao se od široke košulje s velikim nabranim rukavima, nerijetko bogato ukrašenim čipkom, preko koje se nosila jakna ili prsluk. U zimskim uvjetima nošeni su plaštovi, različiti oblici kabаницa i dugih kaputa. Osim toga, nosili su šarene i bogato ukrašene tjesne hlače te šarene čarape do koljena. Komplet takve odjeće dopunjavao je raskošan šešir široka oboda ukrašen perjem (njemački landsknehti rijetko su nosili kacige). Pojedine postrojbe landsknehta razlikovale su se ponajprije po boji odjeće, koju je obično propisivao i nosio njihov pukovnik. Prije bitke pojedini su pukovnici zahtijevali od svojih landsknehta da preko odjeće navuku košulje bijele ili neke druge uočljive boje. Na taj je način bilo jednostavnije prepoznati vlastite vojnike tijekom bitke, a s druge strane, tako vidljiva odjeća bila je dobra mjera protiv dezterterstva.

STALNA POSTROJBA

Znatniji pomak u razvoju vojnih odora učinilo je Osmansko Carstvo tijekom ustrojavanja oružanih snaga. Za razliku od većine europskih zemalja kasnog srednjeg vijeka, Osmansko Carstvo razvilo je iznimno učinkovito pješaštvo, iako je glavninu vojske činilo konjaništvo. Pješaštvo je imalo važnu ulogu, u prvom redu janjičari, koji su kao elitne postrojbe mogli izdržati i udar konjaništva. Janjičari su ustrojeni oko 1330. godine kao stalno pješaštvo pod neposrednim zapovijedanjem sultana, a činili su prvu organiziranu stajalu vojsku u Europi od pada Zapadnog Rimskog Carstva. Janjičari su bili strijelci ispočetka naoružani lukom, a poslije vatrenim oružjem, a obvezno su bili naoružani i hladnim oružjem za blisku borbu. Tipična odjeća, odnosno odora janjičara sastojala se od vrećastih hlača (šalvare) nošenih preko donjeg rublja te pamučne ili lanene košulje preko koje je nošen kratki kaput (obično do koljena) dugih rukava koji se vezivao u struku. Oko pojasa omatao se širok povez za koji se obično zatvarao jatagan, bodež, a s pojavom i razvojem vatrenog oružja i pištolji (obično dva). Zapovjednici janjičara nosili su jakne obrubljene krznom. Vojnici su nosili crvene, a zapovjednici žute kožnate čizme. Bijelo nojevo pero koje su znali zataknuti za kapu bila je nagrada koja se dava-

la pojedinim janjičarima za hrabrost i posebne zasluge u borbi.

ŽLICA, KUHAČA, KOTAO

Janjičari su često prikazivani u raznobojnoj odjeći, ali službena boja njihovih postrojbi bila je plava ili žuta pa je i osnovni dio odjeće morao biti u tim bojama. Bili su prepoznatljivi po kapi od bijele vune, koja je sa stražnje strane imala četvrtast dio koji je visio do sredine leđa. Drugi prepoznatljiv dio odore bila je drvena žlica spojena na prednji dio kape kao značka. S druge strane, zapovjednici su nosili kuhaču svezanu za pojasevrsnu označu čina. Janjičari su imali vjerojatno najbizarnije nazive i obilježja časničkih zvanja u cijeloj povijesti vojne organizacije. Naime, njihova je stratifikacija i unutarnja društvena struktura vjerojatno bila svojevrsna preslika tadašnjih normi obiteljskog života. Tomu je pridonio jak utjecaj bektāšija, pripadnika derviškog vjerskog reda koji su im bili dušobrižnici. Zahvaljujući tom utjecaju, janjičare se u određenoj mjeri može usporediti sa srednjovjekovnim viteškim redovima. U takvim su okolnostima vojnički kolektiv trebao postati zamjena za obitelj pa je velika pozornost posvećivana kolektivnom stanovanju i prehrani, koja je postala najvažniji oblik janjičarske socijalizacije. Za razliku od većine europskih zemalja, u kojima je glavna svetinja postrojbe bila (u određenoj mjeri ostala i do danas) ratna zastava, kod janjičara to je bio kotao za spremanje hrane. Oko kotla su održavane sve najvažnije vojničke ceremonije i savjetovanja, a njegov gubitak u borbi bio je najveća sramota za postrojbu.

**Janjičari nose "službeni" kotao i kuhaču, važne simbole svojih postrojbi.
Često su prikazivani u raznobojnoj odjeći, ali službena boja bila je plava ili žuta**

Wikimedia Commons

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

Dinastičke borbe u hrvatsko-ugarskoj državi krajem XIV. i početkom XV. stoljeća iskoristila je Venecija, koja je bez oružja pod svoju upravu stavila velik dio istočne obale Jadrana

Wikimedia Commons

TEKST
Josip Buljan

LADISLAVOVA PRODAJA DALMACIJE

Ladislav Napuljski (detalj grafike iz XV. st.). Nakon velikih planova i obećanja, nesuđeni je hrvatsko-ugarski kralj izgubio interes za to prijestolje i posvetio se ostvarenju ambicija na Apeninskom poluotoku

Foto: Wikimedia Commons /
Classical Numismatic Group, Inc. /www.cngcoins.com

Nakon smrti hrvatsko-ugarskog vladara Lajdovika I. Anžuvinca (1326. – 1382.; vladao od 1342.), u hrvatskoj povijesti nastupilo je turbulentno razdoblje poznato i kao doba protudvorskog pokreta. Više od četvrt stoljeća hrvatske će zemlje biti upletene u niz dinastičkih sukoba. Glavni akter tih sukoba bio je Žigmund Luksemburški (1368. – 1437.), koji je 1387. okrunjen za hrvatsko-ugarskog kralja. Na neke od njegovih zemalja pretendirao je bosanski kralj Tvrtko I. Kotromanić (oko 1338. – 1391.), podupirući usput zajedno s nekim hrvatskim velikašima Žigmundova konkurenta za prijestolje Ladislava Napuljskog (1377. – 1414.). Nakon Tvrtkove smrti Žigmund je ojačao i naizgled učvrstio vlast, primjenjujući i rigidne metode, koje su kulminirale na Kravom saboru u Križevcima 1397. godine. Međutim, kako su ugarski velikaši 1401. zarobili kralja, a potom je bio odsutan zbog borbi za češko prijestolje, ponovno je ojačala struja na čelu s Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem (oko 1350. – 1416.), velikašem utjecajnim i u hrvatskim i u bosansko-hercegovačkim zemljama.

HRVOJEV NOVAC

Žigmundovi protivnici namjeravali su na prijestolje dovesti napuljskog kralja Ladislava, koji je imao anžuvinske krvi, a interes je jasno pokazao 1401., imenovavši Hrvoja Vukčića svojim namjesnikom u Ugarskoj, Hrvatskoj, Dalmaciji i Bosni. Kad su njegovi pristaše preuzeli kontrolu nad nekim krajnjima Dalmacije, Ladislav je 1403. došao u Zadar, gdje ga je u stolnoj crkvi 5. kolovoza za kralja okrunio ostrogonski biskup Ivan Kanižaj (Kaniški). O pojedinostima krunidbe ne zna se puno, no Ladislavovu su vlast još prethodne godine priznali Zadar, Šibenik i Trogir. Vukčić je bio izabran i za splitskog kneza, a Ladislav mu je darovao i otoke Brač, Hvar i Korčulu. Stekavši gotovo potpunu samostalnost u svojim zemljama, Hrvoje je kovoao i vlastiti novac. Međutim, Žigmund je uvidio da mu vlast izmiče iz ruku pa je odlučnije stao u obranu svojeg prijestolja vrativši se u Ugarsku. U ljeto 1403. krenuo je s vjernim podanicima u borbu protiv svojih velikaških neprijatelja. Najžešće borbe vodile su se oko Ostrogonia (Esztergom), starog kraljevskog grada na sjeveru Mađarske. To je posebno pogodilo biskupa Kanižaja, koji se za pomoć obratio papinskom legatu, no njegove prijetnje i kleteve nisu se posebno dojmile Žigmunda. U vrijeme dok je opsjedao Ostrogon, ususret mu je došla vojska ugarskih velikaša, no nisu se sukobili zato što je sklopljen sporazum. Neki velikaši pokorili su se kralju, a ostalima je u proglašu dano nekoliko dana kako bi se pokorili i zasluzili amnestiju. Proglas je prilično odjeknuo u ugarskom i slavonskom plemstvu i mnogi su pohrlili pokoriti mu se.

PRIPREMA UZMaka

Loše vijesti iz Ugarske činile su Ladislava sve zabrinutijim i polako je počeo pripremati teren za odlazak u Italiju, gdje sudjeluje u još jednom nizu sukoba. Hrvoje Vukčić Hrvatinić ovlašten je za sve poslove u ime kralja u Hrvatskoj i

Mletački dukat dužda Michelea Stena (1331. – 1413.), s početka XV. stoljeća. Ladislav je za velike i bogate dalmatinske zemlje i gradove primio sto tisuća takvih ili sličnih zlatnika

Dalmaciji. Međutim, situacija će se za njega uskoro zakomplikirati. Naime, nakon uspješno obavljenog posla u Ugarskoj, Žigmund je odlučio rasteretiti svoje vazale Dubrovčane pritiska bosanskog kralja Stjepana Ostaje (umro 1418.), pa su dvojica vladara 1403. postigla sporazum o pomirenju. To se nije svidjelo Hrvaju ni ostatim bosanskim velikašima koji su se gnušali Žigmunda, pa oni 1404. na prijestolje dovode Tvrtka II. Tvrtkovića (oko 1380. – 1443.). Ti događaji dovode do rata (1405. – 1409.), koji je Žigmund vodio protiv Bosne pod krnikom borbe protiv heretika.

Odakle Ladislava na Apeninski poluotok situacija na istočnoj obali Jadrana ipak se nije previše promjenila. Hrvatsko kraljevstvo ostalo je podijeljeno između dvaju gospodara. U Slavoniji je prevladavala Žigmundova strana, a u Hrvatskoj i Dalmaciji Ladislavova. Godine 1406. Žigmund se u Krapini vjenčao Barbarom Celjskom (oko 1381. – 1451.), čijem ocu Hermanu II. (oko 1360. – 1435.) daje banat hrvatsko-slavonsko-dalmatinski. Nakon što je pod svoje okrilje doveo mnoge velikaške obitelji, poput Frankopana i Nelipčića, Žigmund se odlučio konačno obraćunati s pobunjenicima u Bosni. Do odlučne bitke dolazi 1408. kod Dobora, gdje je porazio vojsku bosanskih velikaša. U bitki je zarobljen bosanski kralj Tvrtko II., a Hrvoje Vukčić Hrvatinić bio je prisiljen pokoriti se kralju, čime je protudvorski pokret nakon niza godina slomljen.

NEUTRALNOST I TRGOVINA

U prvim mjesecima 1409. u Ladislavovim rukama ostaju samo Zadar, Vrana, Novigrad i Pag. Venecija je, prateći razvoj događaja na istočnoj obali Jadrana, nastojala profitirati od tamošnjih sukoba. Kad joj nije pošlo za rukom pridobiti Zadar, držala se neutralnom čekajući povoljan trenutak. Venecija je prije Žigmundove pobjede nad svim "domaćim" suparnicima odbila Ladislavovu molbu za pomoć, ali se s novim razvojem situacije predomisnila. Ladislav je prvo zamišljao pomoći Venecije kao zaštitu nad "svojim" dijelom Dalmacije, ali Venecija je zahtjevala da te zemlje prijeđu u njezin posjed. Kad je Ladislav napokon uvidio da od njegova kraljevanja Hrvatskom i Ugarskom neće biti ništa, pokušao je izvući barem materijalni korist. Cjenjanje je počelo u siječnju 1409. i trajalo mjesecima, a što se više oduljivalo, Venecija je nudila manju cijenu. Početnih tristo tisuća dukata koje je zahtjevao napuljski poslanik Venecija s vremenom uspijeva smanjiti na šezdeset tisuća. Sramotna trgovina završena je u srpnju dogоворom prema kojem je Ladislav trebao Veneciji za sto tisuća dukata ustupiti Zadar i sva prava na Dalmaciju. Žigmund je poslije s Venecijom neuspješno vodio dva rata za povratak teritorija (1411. – 1413. i 1418.). Venecija je do 1420. ovladala gotovo cijelom Dalmacijom. Osim otoka Krka, Senja te nekih posjeda u Dalmaciji (Omiš, Poljica), koji su ostali u sastavu Hrvatske, s vremenom je postala vladarica istočne obale Jadrana, što se negativno odrazilo i na gospodarstvo. Hrvatsko se ime prenijelo na sjever, a Venecija će ime Dalmacija koristiti na priobalnom prostoru kojim je vladala sve do svojeg pada 1797. godine.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 3. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16 i 30/18) i točke II. Odluke o osnivanju Povjerenstva za utvrđivanje prijedloga izbora kandidata za popunu slobodnih ustrojbenih mesta na temelju internog oglasa, KLASA: 023-03/14-03/1, URBROJ: 512-01-14-103 od 19. veljače 2014., objavljuje

INTERNI OGLAS ZA POPUNU USTROJBENIH MJESTA VOJNIH SPECIJALISTA U OSRH

1. Obavještajna pukovnija, Bojna za elektroničko izviđanje, 1. satnija za El Đakovo, **ČASNICKA ZA USMJERAVANJE I PRIKUPLJANJE, VSSp: 22AS71**, natporučnik vojni specijalist / poručnik fregate vojni specijalist, mjesto službe: Đakovo – 1 izvršitelj (redni broj 11 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika).
2. Obavještajna pukovnija, Bojna za elektroničko izviđanje, 2. satnija za El Divulje, **ČASNICKA ZA USMJERAVANJE I PRIKUPLJANJE, VSSp: 22AS71**, natporučnik vojni specijalist / poručnik fregate vojni specijalist, mjesto službe: Divulje – 1 izvršitelj (redni broj 11 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika).
3. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za održavanje topničkog naoružanja, **TEHNIČCAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelja (redni broj 39 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za topničko naoružanje).
4. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za održavanje pješačkog naoružanja, **TEHNIČCAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 39 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za pješačko naoružanje).
5. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za održavanje raketnog naoružanja, **RAKETNI TEHNIČCAR, VSSp: 31KS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 86 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
6. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za vozila na gusjenicama, **TEHNIČCAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelja (redni broj 54 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na gusjenicama).
7. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za vozila na kotačima, **TEHNIČCAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 37 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na kotačima).
8. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za održavanje sredstava veze, **TEHNIČCAR ZA SREDSTVA VEZE, VSSp: 31LS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 93 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
9. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za održavanje sredstava specijalne namjene, **TEHNIČCAR ZA NBKO OPREMU, VSSp: 31AS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 45 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
10. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za izradu dijelova i metalnih konstrukcija, **DOČASNICKA ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 38 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – zavarivač).
11. Zapovjedništvo za potporu, Remontni zavod, Pododsjek za završne radove, **DOČASNICKA ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 2 izvršitelja (redni broj 37 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – lakirer i površinska zaštita).
12. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 1. vod za održavanje, Desetina za održavanje naoružanja, **TEHNIČCAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Petrinja – 2 izvršitelja (redni broj 39 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za pješačko naoružanje / DUOS).
13. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 1. vod za održavanje, Desetina za opće radove i NBKO sredstva, **DOČASNICKA ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Petrinja – 1 izvršitelj (redni broj 37 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – bravar).

14. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 2. vod za održavanje, Desetina za održavanje naoružanja, **TEHNIČAR ZA NAORUŽANJE, VSSp: 31AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Đakovo – 1 izvršitelj (redni broj 39 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za topničko naoružanje).
15. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 2. vod za održavanje, Desetina za održavanje m/v i inženjerijskih strojeva, **TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Đakovo – 1 izvršitelj (redni broj 50 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na gusjenicama).
16. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 3. vod za održavanje Knin, **ČASNICKA ZA ODRŽAVANJE, VSSp: 31BS71**, natporučnik vojni specijalist / poručnik fregate vojni specijalist, mjesto službe: Benkovac (po novom ustroju mjesto je predviđeno u Zagrebu, a u Benkovcu se gasi) – 1 izvršitelj (redni broj 12 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika).
17. Zapovjedništvo za potporu, Bojna za opću logističku potporu, Satnija za održavanje, 3. vod za održavanje Benkovac, Desetina za održavanje m/v i inženjerijskih strojeva, **TEHNIČAR ZA VOZILA, VSSp: 31BS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Benkovac – 1 izvršitelj (redni broj 50 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika – mehaničar za vozila na kotačima).
18. Središnjica za upravljanje osobljem, Odjel za odabir, promidžbu, zdravstvenu i psihološku potporu, Odsjek za odabir, zdravstvenu i psihološku potporu, **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS51**, stožerni narednik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 107 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
19. Hrvatska ratna mornarica, Pomorska baza Split, Vojnopolomarsko zdravstveno središte, Odsjek za zdravstvenu potporu na terenu / ROLE-1, 4. zdravstveni tim, **GLAVNI MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS61**, poručnik vojni specijalist / poručnik korvete vojni specijalist, mjesto službe: Pula – 1 izvršitelj (redni broj 33 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika).
20. Hrvatska ratna mornarica, Pomorska baza Split, Vojnopolomarsko zdravstveno središte, Odsjek za zdravstvenu potporu na terenu / ROLE-1, 5. zdravstveni tim, **GLAVNI MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS61**, poručnik vojni specijalist / poručnik korvete vojni specijalist, mjesto službe: Ploče – 1 izvršitelj (redni broj 33 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS časnika).
21. Hrvatska ratna mornarica, Pomorska baza Split, Vojnopolomarsko zdravstveno središte, Odsjek za zdravstvenu potporu na terenu / ROLE-1, 5. zdravstveni tim, **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS11**, skupnik vojni specijalist, mjesto službe: Ploče – 1 izvršitelj (redni broj 105 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
22. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo, 93. krilo, Zapovjedna satnija, Ambulanta za zdravstvenu potporu Zemunik Donji, **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS51**, stožerni narednik vojni specijalist, mjesto službe: Zemunik Donji – 1 izvršitelj (redni broj 105 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
23. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo, 93. krilo, Zapovjedna satnija, Ambulanta za zdravstvenu potporu Divulje, **DENTALNI ASISTENT, VSSp: 33BS51**, stožerni narednik vojni specijalist, mjesto službe: Divulje – 1 izvršitelj (redni broj 110 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
24. Zapovjedništvo za potporu, Vojno zdravstveno središte, Odjel za primarnu zdravstvenu zaštitu, Područne vojne ambulante, Područna vojna ambulanta "SBO – Eugen Kvaternik", **STOMATOLOŠKI ASISTENT, VSSp: 33BS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Slunj – 1 izvršitelj (redni broj 108 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
25. Zapovjedništvo za potporu, Vojno zdravstveno središte, Odjel za primarnu zdravstvenu zaštitu, Područne vojne ambulante, Područna vojna ambulanta "Gašinci", **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Gašinci – 4 izvršitelja (redni broj 105 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
26. Zapovjedništvo za potporu, Vojno zdravstveno središte, Odjel za primarnu zdravstvenu zaštitu, Područne vojne ambulante, Područna vojna ambulanta "Bosut", **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Vinkovci – 2 izvršitelja (redni broj 105 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
27. Zapovjedništvo za potporu, Vojno zdravstveno središte, Zavod za zrakoplovnu medicinu, Odjel medicine rada, **MEDICINSKI TEHNIČAR, VSSp: 33AS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Zagreb – 1 izvršitelj (redni broj 105 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).
28. Zapovjedništvo specijalnih snaga, 3. grupa specijalnih snaga, Satnija za potporu, Vod veze, Desetina za RS i SATCOM sustave, **DOČASNIK ZA RAČUNALNE SUSTAVE, VSSp: 18CS21**, desetnik vojni specijalist, mjesto službe: Delnice – 1 izvršitelj (redni broj 11 Popisa posebnih specijalističkih znanja VS dočasnika).

Stručna spremja i uvjeti za popunu navedenih ustrojbenih mjesta vojnih specijalista navedeni su u Izmjenama i dopunama Popisa posebnih specijalističkih znanja vojnih specijalista KLASA: 033-01/18-01/1, URBROJ: 512-06-18-16 od 26. lipnja 2018.

Personalni djelatnici ustrojstvenih jedinica dužni su navedeni Popis dati na uvid svim zainteresiranim kandidatima.

Jedan kandidat može se javiti na više ustrojbenih mjesta vojnih specijalista.

Ustrojbenia mjesta navedena ovim oglasom, u skladu s odredbom članka 46. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, popunjavaju se prijmom osoblja iz kategorije vojnika / mornara, dočasnika, časnika, službenika i namještenika.

Kandidati moraju ispunjavati opće i posebne uvjete za prijam u djelatnu vojnu službu propisane Zakonom o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16 i 30/18).

Kandidati prijave na interni oglas s dokumentima koji dokazuju da ispunjavaju sve propisane uvjete za prijam u kategoriju vojnog specijalista dostavljaju putem pošte, preporučenom pošiljkom, Središnjici za upravljanje osobljem, llica 256b, 10 000 Zagreb, tel. 01/3784-234.

Rok za podnošenje prijava je 30 (trideset) dana od dana objave oglasa u Hrvatskom vojniku.

DOMOVINSKI RAT

IZVORI O DJELOVANJU JNA I SRPSKIH POSTROJBI U LICI PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE, 1991.-1992.

(V. DIO)

TEKSTdr. sc. Ante Nazor,
ravnatelj Centra

U prethodnom broju *Hrvatskog vojnika* predstavljen je sadržaj iz Dnevnika rada Organa bezbednosti 9. korpusa JNA, za 31. ožujka 1991. o događajima na plitvičkom području. U nastavku dokumenta govori se o okupljanju naoružanih Srba na području od Knina do Plitvica, a potvrđena je pogibija naoružanog srpskog ekstremista, za kojeg se navodi da je "civil" (!):

31. 03. 1991. GOD.

11.35 – Dežurni OB KVPO dobio informaciju da su ranjena 4 pripadnika SUP-a SAO Krajine i 2 pripadnika MUP-a. MUP vraća sve putnike koji idu ka T. Korenici i upućuje ih na Karlobag. Podatak je nepotvrđen.

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA
U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE
I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

11,40 – Martić izvještava da mu se javio pripadnik SUP-a Knin iz T. Korenice i da ga je obavijestio da nema ranjenih i povređenih među milicionerima SUP-a SAO Krajine, već da je poginuo civil Vukadić Rajko. [...]

- Radio – Knin u 12,50: [...] Jovan Rašković je upravo krenuo na ugroženo područje T. Korenice. [...]

- U 13,20 por. Peretin javio da je ispred SUP-a Knin krenuo jedan autobus za Plitvice sa naoružanim građanima. [...]

- 'Fišer' izvestio u 13,30 da je na području Palanke (selo u blizini Knina) velika uznemirenost. Narod se okuplja radi pokreta u Plitvice.

- Iz Donjeg Lapca i Gračaca krenula su dva autobusa naoružanih građana prema Plitvicama i T. Korenici. [...]

- P.puk. (Diko) Sokić izvestio da je noćas iz sela Plavno krenuo pun autobus (60-70 ljudi) naoružanih građana na T. Korenicu. [...]

- (Branislav) Ristić izvestio: U 13,30 iz Benkovca krenuo autobus sa naoružanim građanima na T. Korenicu. Ispred SJS Benkovac ima oko 60-70 naoružanih civila.

- Iz saopštenja MUP-a RH:

- U 12,00 MUP RH uspostavio kontrolu nad NP 'Plitvice'.

- U sukobu poginuo jedan pripadnik MUP-a, a 7 ranjeno.

- Uhapšeno 9 pripadnika SUP-a SAO Krajine, od toga četvorica ranjena od kojih su dvojica prebačena u zatvorsku bolnicu u Karlovcu.

- Saopštenje Savjeta za narodnu odbranu SO Knin. U 14,00 h (Risto Matković, sekretar SAOK).

'Prema prvim saznanjima kojima raspolažemo, došlo je do oružanog sukoba između snaga MUP-a RH i snaga SUP-a i naroda SAOK. U sukobu su pale i ljudske žrtve i prema potvrđenim vijestima poginuo je i jedan građanin Korenice. SNO poziva sve građane SAOK da ostanu mirni, ali maksimalno pripravnji za angažovanje u odbrani Knina i SAOK. Poručujemo celokupnoj javnosti da čemo svim raspoloživim sredstvima braniti našu Krajinu. Zbog oružane agresije na SAO K i u uslovima nastajanja vanrednih prilika pozivaju se svi građani opštine Knin i SAO Krajine da budu spremni da se u svakom momentu odazovu pozivu za odbranu suvereniteta SAO Krajine.' [...]

- P.puk. (Branislav) Đukić u 14,45 javio:

Javio mu je 'G-4' (klasa moja) da podaci koji su objavljeni na HTV nisu u potpunosti tačni, nego su približno tačni. Plitvice su već zauzete. Okolo se još čuje pojedinačna paljba. Kod 'G-4' MUP će se naj-

verovatnije zadovoljiti zauzimanjem Plitvica i tu će stati.

- Grubač javio u 14,55:

Kroz Tušilović je prošao 1 autobus i 3 landrovera puni specijalaca u pravcu Plitvica i T. Korenice. [...] 15,40 – Grubač -Javio David Rastović iz Titove Korenice da nije tačan podatak da je vojska pomagala snagama MUP-a RH u zbrinjavanju ranjenika, da se vode borbe oko Plitvica, da MUP koristi suzavac, a da je narod okolnih sela spreman za zbeg jer se boje odmazde.

- Dio milicionera SUP-a Knin pobegao sa Plitvica i vraća se u Knin. [...]

- P.puk. Đukić u 16,45 h javio: -Rađen Mirko, predsednik MO SSH Knin tražio razgovor sa p.puk. Đukićem i obavestio ga: da (Milana) Babića nema u Kninu, da je J. Rašković otišao u Plaški i da planira održati miting u T. Korenici na kome se okupilo 10.000 ljudi i da je rekao da ako bude uhapšen od MUP-a da se o tome hitno izvesti Cimerman (Warren Zimmerman, veleposlanik SAD-a u Jugoslaviji) i ostavio broj Cimermanovog telefona (trenutno kod M. Martića). Tada je rekao da narod traži da se izda proglaš o dizanju opštenarodnog ustanka. [...]

- (Dragiša) Rančić (p.puk) izvestio Đukića da je razgovarao sa milicionerom (Miloradom) Stuparom koji se vratio iz Korenice. MUP je upotrebljavao svo savremeno oružje, čak i lasersku tehniku, da je u reonu Plitvica opkolio grupu od 40 rezervista SUP-a Knin (uglavnom iz Plavna) i da su se svi ostali milicioneri povukli u reon Svetog Roka. Prilikom povlačenja imali su gubitaka. JNA je kupila povređene i sa njihove i sa MUP-ove strane.

- M. Martić nas obavestio da ima podatak da su iz Plitvica helikopteri JNA iz Bihaća kupili 7 njegovih milicionera i prebacili ih u Ličko Petrovo Selo na neki heliodrom. Traži imena ovih ljudi. On ima podatak da se vojska iz Gospicā vratila u kasarnu. -'S-20' izvestio da prema njegovim informacijama nema poginulih milicionera iz Knina. Svi su se povukli i planiraju u toku noći izvesti napad na Plitvice i srušiti most na Korani.

- Puk. Tumanov: Doneta odluka da jedan bataljon interveniše u reonu T. Korenice – Plitvice u cilju razdvajanja snaga MUP-a i stanovništva. Ako ne prekinu dejstva JNA će intervenisati i zaštititi narod. Raspored: 1 četa – Korenica; 1 četa – Plitvice, 1 četa – most na Korani i 1 četa u rezervi u reonu T. Korenici. Ako ne dođe do prekida dejstava angažovaće se i jače snage JNA.

JNA nije pomagala MUP-u i demantovaće se saopštenje HTV-a. [...]

DOMOVINSKI RAT

Oprosti mi, sine

Kada je u studenom 2019. godine u Osijeku održavan IV. Simpozij Društva medicinskih sestara i tehničara Domovinskog rata pod nazivom "Da se ne zaborave devedesete – Osijek 2019.", dvorana Doma Hrvatske vojske bila je puna medicinskih sestara koje su o suštini sestrinstva i iskustvu rata pričale prisjećajući se događaja iz vlastitih života proživljenih gotovo trideset godina ranije.

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović

Trideset godina je u razmjerima ljudskog trajanja ogromno vrijeme u kojem se događa štošta: čovjek se mijenja, gubi mladalačku naivnost, okoštava u svojim umorima i gorčinama, u trideset godina životi će se i raspadati, i sastavljati, rušit će se pa opet graditi, djeca će i doći i otići, sjećanja će blijetjeti. Govoriti o nečemu što se događalo prije tridesetak godina trebalo bi biti lakše – pitanja su trebala dobiti odgovore, i nepravde su odavno trebale dobiti traženu i pri-padajuću im pravdu – ali ako već ništa od toga nije, onda bi trebalo biti lakše bar zato što je već prošlo trideset godina, život je prošao pa su valjda do tada i suze presušile.

SIMPOZIJ MEDICINSKIH SESTARA I TEHNIČARA DOMOVINSKOG RATA "DA SE NE ZABORAVE DEVEDESETE – OSIJEK 2019."

Simpozij je počeo projekcijom dokumentarnog filma o osječkoj bolnici u kasno ljeto i jesen 1991. Sve poznato, viđeno, i opet tjeskobno – detonacije, pucaju zidovi i rasipa se žbuka, mlojava tijela koja na rukama iz gepeka automobila prebacuju na bolnička nosila, plač i dovikivanje, operacije ranjenika u podrumu, čitavi nizovi izranjavljenih, amputiranih mladića na krevetima duž podzemnih hodnika, i liječnici, i medicinske sestre koje punih ruku trče ovamo i onamo kao da je netko, tko će ga znati tko?, svu odgovornost zaustavljanja nadirućeg kaosa i sav teret spašavanja svijeta spustio ravno na njihova ramena. A među njima djevojka, gotovo djevojčica velikih očiju u odori medicinske sestre koja, kad osjeti da je kamera prati, odgovara kratkim plahim osmijehom.

Malo zatim, za govornicom... Prođe gotovo trideset godina, prođe život, promijeni se sve, ali velike oči i osmijeh ne.

"Radila sam na osječkoj kirurgiji. Danonoćno, nije bilo radnog vremena, ali imala sam snage i volje, imala sam želje da dam sve od sebe. I nikad nisam imala dvojbe oko uključivanja u obranu. Nema dvojbe, to je bio moj zadatak."

"Ja sam Katica Đurđević. Medicinska sestra. 1991. radila sam u bolnici u Osijeku, a živjela sam u Sarvašu. Tamo mi je živjela majka, sin mi je išao u osnovnu školu. Kad je u rujnu 1991. Sarvaš pao, prognana sam u Osijek. Radila sam na osječkoj kirurgiji. Danonoćno, nije bilo radnog vremena, ali imala sam snage i volje, imala sam želje da dam sve od sebe. I nikad nisam imala dvojbe oko uključivanja u obranu. Nema dvojbe, to je bio moj zadatak." Tako počinje priča u kojoj sestra Katica Đurđević prebiraći po sjećanjima na rat prebire i po životima – svom, svojih najmilijih, svojih kolegica medicinskih sestara. "Spremačice, nosači, majstori, domari, oni nešto lakše ranjeni – svi su sudjelovali u zbrinjavanju ranjenika kad je trebalo. A uloga sestre nije bila samo da njeguje, mi smo te ranjene dečke prihvaćali kao svoje, kao rođene. Pomagali smo im da pronađu sebe, htjeli smo da osjetite da smo mi uz njih. I nema mržnje, nije bilo mržnje. Medicinske sestre brišu suze i pružaju ljubav. One ne mrze. One liječe."

U priči koju priča, Katica pušta sjećanjima da je nose, govori iz glave i smjenjuju se dijelovi zbog kojih u dvorani nastupi dubok tajac prekinut tek tihim jecajima iz publike, s onima koji izazovu smijeh. "I danas, dok hodam gradom ili sam u nekoj trgovini, pride mi čovjek, maše, dovikuje mi: 'Di si, sestro?!' – a ja gledam, mislim, ne sjećam se pa mu kažem: 'Ajde, skini se da vidim gdje si bio ranjen pa da se sjetim tko si.'"

A onda, ponirući opet u neke svoje dubine, tamo gdje su odgurnuta pitanja koja su ostala bez sigurnog odgovora i mira kojeg on donosi, Katica kaže: "Razmišljam jesam li bila dobra majka. Često se to pitam. Moj sin je sada 39, 40 godina i ja mu kažem: 'Oprosti mi, sine', a on kaže: 'Za šta?'. A ja... ma samo ja znam zašto. Za ono što mu je ukrađeno od djetinjstva. Za ono što sam ga trebala zagrliti kada je pala granata, za to što sam trebala obrisati njegovu suzu jer je bio dječak, i bio je sam – a mene nije bilo kraj njega, ja sam bila u bolnici. Za to ga tražim veliki oprost. A bio je tako jednostavan dječak, dobar, skroman. On je meni kuhao. On je mene čekao na kapiji da se vratim s posla, a ja kad dođem on kaže: 'Mama, pa gdje si do sad?', sve se ohladilo... moram ponovo sve grijati.' Molim ga za oprost." Gotovo trideset godina je prošlo.

Hoće li ikada biti lakše?

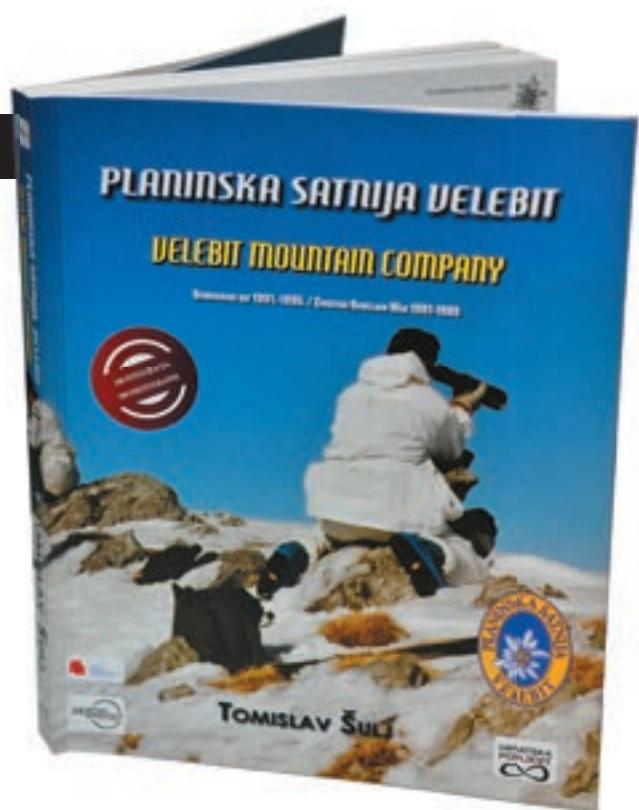
"I danas, dok hodam gradom ili sam u nekoj trgovini, pride mi čovjek, maše, dovikuje mi: 'Di si, sestro?!' – a ja gledam, mislim, ne sjećam se pa mu kažem: 'Ajde, skini se da vidim gdje si bio ranjen pa da se sjetim tko si.'"

Uloga sestre nije bila samo da njeguje, mi smo te ranjene dečke prihvaćali kao svoje, kao rođene. Pomagali smo im da pronađu sebe, htjeli smo da osjetite da smo mi uz njih

TOMISLAV ŠULJ: "PLANINSKA SATNIJA VELEBIT"

OD LJUBAVI PREMA PLANINAMA DO LJUBAVI PREMA DOMOVINI

Posebnu vrijednost knjizi daju dokumentarne ratne fotografije koje su napravili pripadnici postrojbe, kao i ratne priče o Planinskoj satniji Velebit rekonstruirane putem sjećanja i usmene predaje pripadnika postrojbe i svjedoka događanja kojima autor povjesničar Tomislav Šulj oplemenjuje ovu vrijednu monografiju

Povodom obilježavanja 28. obljetnice ustrojavanja Planinske satnije Velebit, u Zagrebu je u rujnu 2019. godine predstavljena monografija "Planinska satnija Velebit" autora Tomislava Šulja. Na više od 400 stranica, uz gotovo 200 fotografija i zemljovida, autor se u hrvatsko/engleskom izdanju koristi brojnim dostupnim izvorima i literaturom kao i iskazima/sjećanjima pripadnika Satnije te svjedoka događanja, nudeći javnosti širi uvid u jednu od nedovoljno istraženih i poznatih priča o Domovinskom ratu.

Samostalna dragovoljačka postrojba Planinska satnija Velebit ustrojena je u jesen 1991. u Zagrebu i bila je sastavljena većinom od Zagrepčana, od ljudi koji dotad s vojničkim pozivom nisu imali ništa. Bilo je tu planinara, alpinista, speleologa, liječnika, gorskih spašavatelja, koje je do početka devedesetih godina povezivala ljubav prema prirodi, planina-

TEKST

Lada Puljizević

ma, Velebitu i strast prema osvajanju planinskih vrhova. Od 1991. došla je do izražaja još jedna njihova međusobna snažna poveznica – želja da se aktivno odupru ratnoj agresiji i pridonesu obrani domovine.

Postrojba je nastala organiziranjem zagrebačkih sportaša u Združeni sportski odred, iz kojeg je ustrojena Planinska satnija Velebit kao specijalna postrojba Glavnog stožera HV-a. Ugledni hrvatski alpinist Jerko Kirigin bio je njezin zapovjednik i čovjek koji je najviše pridonio ustrojavanju.

Knjiga kroz dvadeset poglavila prati ratni put Planinske satnije Velebit od njezina ustrojavanja. Posebnu vrijednost daju joj dokumentarne ratne fotografije koje su napravili pripadnici postrojbe, kao i ratne priče o Planinskoj satniji Velebit rekonstruirane putem sjećanja i usmene predaje pripadnika postrojbe i svjedoka događanja kojima autor povjesničar Tomislav Šulj oplemenjuje ovu vrijednu monografiju.

Važno je napomenuti i kako je knjiga/monografija o Planinskoj satniji Velebit prvo dvojezično, hrvatsko/englesko izdanje o postrojbama Hrvatske vojske. Za sve one širom svijeta koji ne poznaju granice jer ih spaja strast prema planinama, ova knjiga bit će prilika da otkriju priču o hrvatskim speleoložima, planinarima i alpinistima koji su koristeći svoju ljubav, strast i planinarska znanja na velebitskom planinskem masivu jedini imali priliku biti i ratnici koji su se borili za slobodu svoje domovine.

Znak je nastao u Zagrebu 1991. godine.
Veličina: 26 x 100 mm. Tkano na suknju.

DOMOVINSKI RAT - RATNE OZNAKE

Antiteroristička jedinica Lučko – ATJ Lučko postala je 1990. godine prva oružana postrojba za posebne namjene Vlade Republike Hrvatske

ATJ LUČKO ZAGREB

Antiteroristička jedinica Lučko, jedinica Specijalne policije Republike Hrvatske, ustrojena je 7. rujna 1990. godine. U početku ju je činilo 88 najspasobnijih polaznika tečaja Prvi hrvatski redarstvenik, a s vremenom broj se mijenja i raste: 150, a onda oko 220 posebno sposobnih, uglavnom polaznika tečaja za hrvatske redarstvenike. Naoružanje i oprema bili su prema standardima za takve postrojbe, a obuka je bila visokoprofesionalna i svakodnevna.

ATJ Lučko izvršava tijekom 1990./1991. niz zadaća uspostavljanja javnog reda i mira, koje su narušili pobunjeni Srbi u Hrvatskoj. Sudjeluje u nizu akcija koje su imale zaduću oduzeti oružje od bivše JNA te naoružavati i obučavati postrojbe koje poslije čine osnove ustrojavanja Hrvatske vojske. Među ostalim, zauzima vojarne u Delnicama, Samoboru, Dubokom jarku, Dugom Selu, Prečkom, Komandu V. zrakoplovnog korpusa u Maksimirskoj, blokira vojarnu "Maršal Tito" u Novom Zagrebu, Zračnu luku Zagreb, zauzima vojni odašiljač na Sljemenu.

Sudjelovala je u policijskim akcijama: Štibra, Kocka, Auto, Krug, Tuka, Fin, Nauk, Skok 94, Trokut, Mrav itd.

Prvi oružani sukob ATJ Lučko dogodio se u Pakracu 2. ožujka 1991., a zatim tijekom te duge i teške godine slijedi Krvavi Uskrs na Plitvicama (od 31. ožujka do 2. travnja), Glina (od 26. lipnja do 1. srpnja), Petrinja (od 26. do 31. srpnja), Dragotinci (14. i 15. kolovoza), Smrtić – Okučani – Pakrac (od 16. do 20. kolovoza), Viduševac – Topusko (29. i 30. kolovoza), zagrebačka zračna luka – Pleso (od 31. kolovoza do 3. rujna), zarobljavanje general-majora JNA Milana Aksentijevića (13. rujna). Slijedi Dubica (od 13. do 15. rujna), borbe u Marincima (od 12. do 17. listopada), Delnice (5. studenog). ATJ Lučko tijekom 1992. sudjeluje u akciji Dubrovnik Krug (od 20. lipnja do 3. rujna) te u borbama na potezu Cavtat – Dubrovnik (od 17. listopada do 9. studenog). Početak 1993.

TEKST

Hrvoje Strukić

godine obilježila je akcija Maslenica (od 19. do 25. siječnja), a poslije sudjeluje u akciji Medački džep (od 7. do 12. rujna).

Pripadnici Antiterorističke jedinice Lučko sudjelovali su u akcijama: Kocka – Daruvar (od 12. do 15. svibnja 1994.), zatim Požega – Buče (od 7. do 20. srpnja 1994.). Slijedi Travnik (od 27. ožujka do 1. travnja 1995.), operacija Bljesak (od 29. travnja do 5. svibnja 1995.) te Oluja (od 31. srpnja do 9. kolovoza 1995.).

Kao specijalna jedinica hrvatske policije, ATJ Lučko jedna je od najelitnijih postrojbi Republike Hrvatske. Izvršava brojne policijske zadaće i osiguranja stranih državnih i vojnih dužnosnika pa je tako sudjelovala u osiguranju dolaska i posjeta svetog oca pape Ivana Pavla II. Republici Hrvatskoj.

UZ SJEĆANJE NA BROJNE BITKE I AKCIJE TE VELIKE POBJEDE U KOJIMA JE POSTROJBA SUDJELOVALA, OZNAKA ATJ LUČKO ČUVA I SPOMEN NA 19 NJEZINIH PRIPADNIKA POGINULIH TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA.

DOMOVINSKI RAT

Mnogi od plakata nastalih u ratnom razdoblju urezali su se u kolektivno sjećanje, postali su autentični dokumenti vremena, omogućili da istina i opravdanost hrvatske borbe za slobodu na najizravniji način prodru u svijet te ujedno integrirali i mobilizirali sve slojeve društva u obrani napadnute domovine. Podsjećanjem na neke najpoznatije od njih podsjećamo i na razdoblje Domovinskog rata, na vjeru, optimizam, hrabrost, na izborenu slobodu i neovisnost, na temelje na kojima se počela graditi nova budućnost Hrvatske i koje nikad ne smijemo zaboraviti...

HRVATSKI RATNI PLAKAT

PRIPREMILA
Vesna Pintarić

I MOJ JE TATA HRVATSKI VOJNIK
Riječ je o plakatu nastalom 1992. u Operativnoj grupi Posavina – Novska. Njegov je autor Ivo Vrtačić, a fotografiju je snimio Darko Bavorjak. Plakat idejom slijedi jedan od najuspjelijih britanskih mobilizacijskih plakata iz Prvog svjetskog rata: *Daddy, what did you do in the Great War?* Savilea Lumleyja.

Vojni muzej MORH-a posjeduje bogatu zbirku plakata nastalih tijekom Domovinskog rata. Oni su dosad više puta predstavljeni javnosti, a izdana je i fotomonografija u suradnji s HMDCDR-om. Želimo podsjetiti na njihovu ulogu i značaj u tim prijelomnim trenucima uspostave hrvatske samostalnosti i slobode. Plakati su nastajali u razdoblju 1991. – 1995. i bili su odraz ratne stvarnosti, a sadržaj njihovih poruka govorio je komu su upućeni i s kojim ciljem. Oni su uz ostale medije, koji su se nastojali opsežnim informiranjem suprotstaviti neprijateljskoj propagandi, bili još jedan od načina komunikacije i predočavanja aktualnih događaja. Stoga su njihove poruke u takvim okolnostima trebale biti aktualne, jasne i razumljive, a umjetnička vrijednost ili odstupanje od pravila grafičkog dizajna nije bila presudna. Nastaju prije svega kao spontani odgovor na agresiju i njezine zastrašujuće posljedice, imali su izrazitu dojmljivost i sugestivnost, a u njihovo su izradi sudjelovali mnogi poznati dizajneri, fotografici, umjetnici... Hrvatski ratni plakat u početku se više obraćao svjetskoj javnosti, nastojeći je upoznati s tijekom rata u Hrvatskoj i potaknuti na reakciju i akciju kojom bi se rat zaustavio. Tako su na plakatima iz ciklusa *Help! Stop the war in Croatia...* grube slike ratne svakodnevice, prizori razorenih gradova, oštećenih sakralnih i kulturno-povijesnih spomenika. Šokantna i uznemirujuća ratna zbilja na ovim je plakatima za cilj imala djelovati na javno mnenje zapadnih

zemalja svojom porukom želeći što veći promidžbeni učinak. Istodobno oni šalju poruku o hrvatskom kulturnom i nacionalnom identitetu koji je duboko ukorijenjen u europski prostor poništavajući predrasude o maloj perifernoj balkanskoj zemlji.

Izostanak brze međunarodne akcije koja bi zaustavila rat rezultira time da Hrvatska ustrojava vlastitu oružanu snagu i nastoji aktivirati sve društvene snage u obrani napadnute domovine i u tom razdoblju nastaju plakati čija je uloga bila mobilizacijska, koji pozivaju na uključivanje u obranu i pristupanje novoustrojenim postrojbama Hrvatske vojske, ali i poduzeće samopouzdanje i moral čitavog društva. Poruke poput *Hrvatska te zove!*, *I moj je tata hrvatski vojnik!...* s tih su plakata na dojmljiv, poticajan i učinkovit način djelovali na mobilizaciju društva u cjelini. Osim njih, suočeni s okupacijom, masakrima, progonom stanovištva, nastaju i plakati koji promoviraju mnoge novoosnovane humanitarne organizacije i dobrotvorne projekte te pozivaju na uključivanje u njihov rad i što konkretniju pomoći. Kao odgovor na jačanje društvene kohezije nastao je i niz plakata koji su svojim porukama budili optimizam, izražavali vjeru i jačali samopouzdanje i hrabrost hrvatskih branitelja.

Mnogi od plakata nastalih u ratnom razdoblju urezali su se u kolektivno sjećanje, postali su autentični dokumenti vremena. U ovom serijalu podsjetit ćemo na neke od njih...

U Ardenima, na tromeđi Luksemburga, Francuske i Belgije, odigrala se krajem prosinca 1944. i tijekom siječnja 1945. zadnja velika bitka na Zapadnom bojištu u Drugom svjetskom ratu

FILATELIJA

Na tromeđi Francuske, Belgije i Luksemburga, u brdovitom i šumovitom području Ardena, odigrala se od 16. prosinca 1944. do 31. siječnja 1945. jedna od najneočekivanijih bitaka Drugog svjetskog rata. Bio je to zadnji pokušaj njemačke vojske kojim bi preokrenula tijek savezničkog oslobođanja Europe

MARKE – ARDENSKA OPERACIJA

Opsada belgijskog grada Bastogne postala je poznata u američkoj kulturi po junačkom otporu protiv nekoliko puta brojnijeg neprijatelja

Iako su Ardeni jedno od najrjeđe naseljenih područja zapadne Europe, osim više desetaka tisuća vojnika na objema stranama, poginulo je i nekoliko tisuća civila, prije svega zbog jake tenkovske i topničke vatre.

Američki general George Smith Patton (1885. – 1945.), istaknuo se u Ardenskoj operaciji

Operaciju su pokrenule njemačke snage u očajničkom pokušaju zaustavljanja prodora savezničkih postrojbi na njemački teritorij i odsjecanja anglo-američke postrojbe u Nizozemskoj i Belgiji te izlaska na luku Antwerpen. Kao oslonac za ofenzivu poslužila

Ardenska operacija naziva se i Bitka u izbočini. Sudjelovalo je više od milijun vojnika, uz goleme žrtve

TEKST
Ivo Aščić

je i Siegfriedova linija (Zapadni bedem), njemački sustav utvrda dug 600 km i s oko 22 tisuće fortifikacijskih objekata, dubine 50 do 100 km, prilagođen za protuzračnu i protudesantnu obranu. Na početku operacije njemačka je vojska pod zapovjedanjem feldmaršala Waltera Modela (1891. – 1945.), zahvaljujući faktoru iznenadenja probila slabu crtu savezničke obrane i na širini od 75 km napredovala oko 90 km u dubinu. Loši vremenski uvjeti (magla i snijeg) bili su u početku na strani Nijemaca, ali to se promjenilo nakon što su Saveznici dobili pojačanje iz zraka, a njemačka vojska gotovo ostala bez goriva za mehanizirane postrojbe. Bitka će ostati zapamćena i po najvećoj predaji američkih vojnika u njihovoj povijesti, ali i po deserterstvu.

Na Bermudskim otocima, smještenim u sjeverozapadnom dijelu Atlantika, postojala je sve do 1995. vojna baza

Motivi na markama britanskih prekomorskih teritorija često su povezani s povijesnim bitkama britanske vojske

se dokazuje pripadnost Ujedinjenom Kraljevstvu. Teme povezane s oružanim snagama prisutne su na gotovo svim njihovim markama (npr. često se prikazuju motivi povezani s vojnim bazama i vojnim uspjesima u borbenima za prevlast nad otocima). Iako su britanski teritoriji po veličini i naseljenosti relativno mali (na nekim uopće nema stalnih stanovnika), imaju važnu ulogu za Ujedinjeno Kraljevstvo, bilo da je riječ o gospodarskom značenju (npr. stotine tisuća offshore tvrtki registriranih na Britanskim Djevičanskim otocima radi povoljnog poreznog utočišta i liberalnog zakonodavstva, različitog od onog u zemlji u kojoj tvrtka obavlja poslovnu djelatnost) ili zbog geostrateških interesa (npr. vojne baze na Britanskom teritoriju Indijskog oceana).

BRITANSKI PREKOMORSKI TERITORIJI

Zahvaljujući različitim izdavačima poštanskih maraka otkrivaju se brojne zanimljivosti o manje poznatim prekomorskim teritorijima, autonomnim pokrajinama, entitetskim podjelama država, krunskim posjedima i sl. U ovom broju predstavljamo britanske prekomorske teritorije, posjede izvan Europe (osim Gibraltara), koji imaju svoju samoupravu, dok se u ovlasti britanskog guvernera nalaze vanjski poslovi, obrana i unutarnja sigurnost. Nabrojimo ih redom: otoci u Antilima (Anguilla, Britanski Djevičanski otoci, Bermuda, Kajmanski otoci, Montserrat i otoci Turks i Caicos) Pitcairn; Sveta Helena; Južna Georgia i otočje Južni Sandwich; Falklandski ili Malvinski otoci; Gibraltar, Britanski teritorij Indijskog oceana i Britanski antarktički teritorij.

Svaki od nabrojenih teritorija izdaje marke, a neki i po nekoliko različitih (npr. Ascension i Tristan da Cunha, koji su u sastavu Svetе Helene), a gotovo svi prate program maraka Ujedinjenog Kraljevstva. Na svakoj od maraka, osim naziva teritorija, označe nominalne vrijednosti koja je uglavnom različita od britanske funte (npr. istočnokaripski dolar), nalazi se i obris britanske krune ili lik Kraljice, čime

